

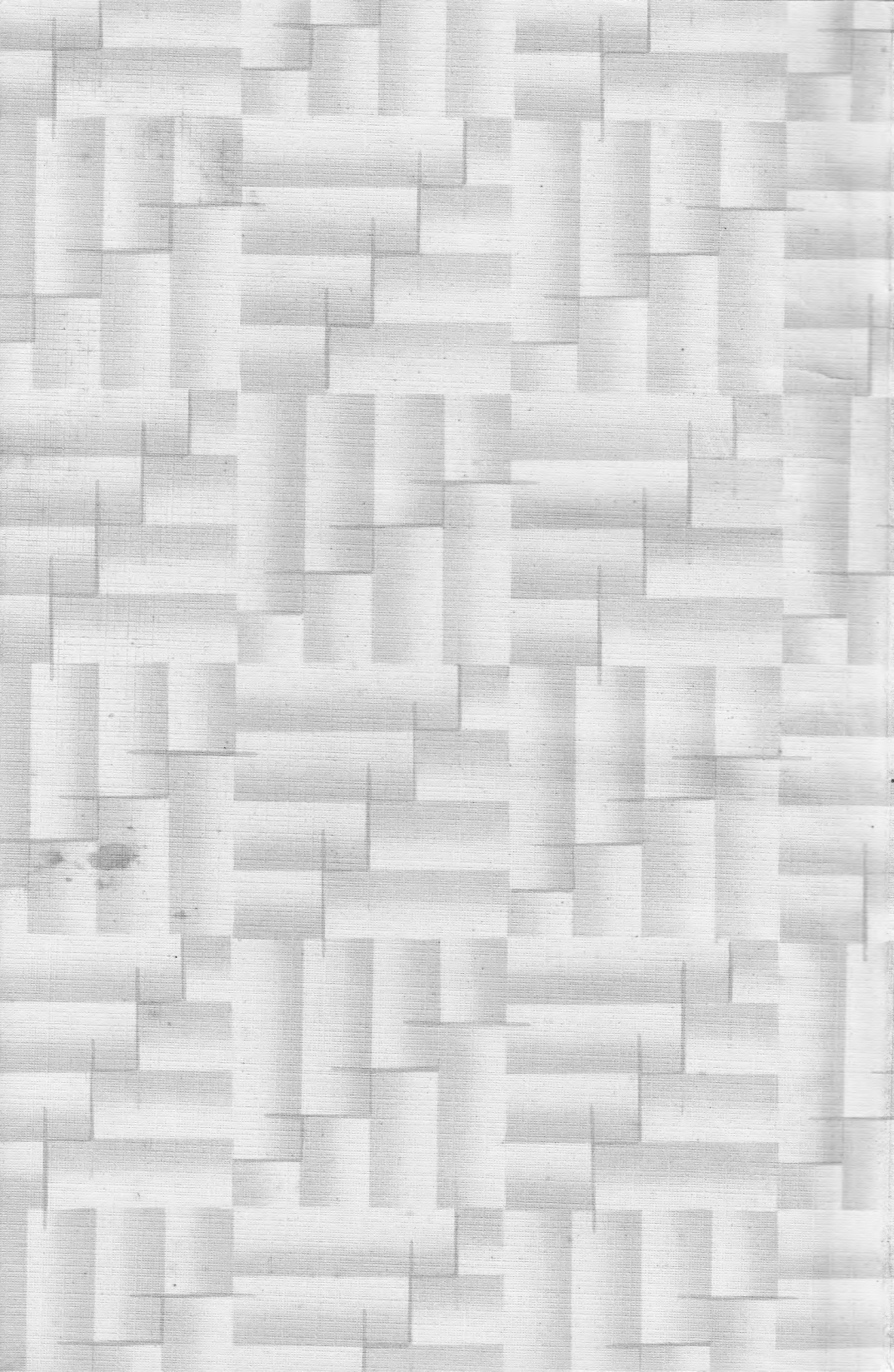
**GRAFIKUS
MŰVEZETŐK
ÉVKÖNYVE**

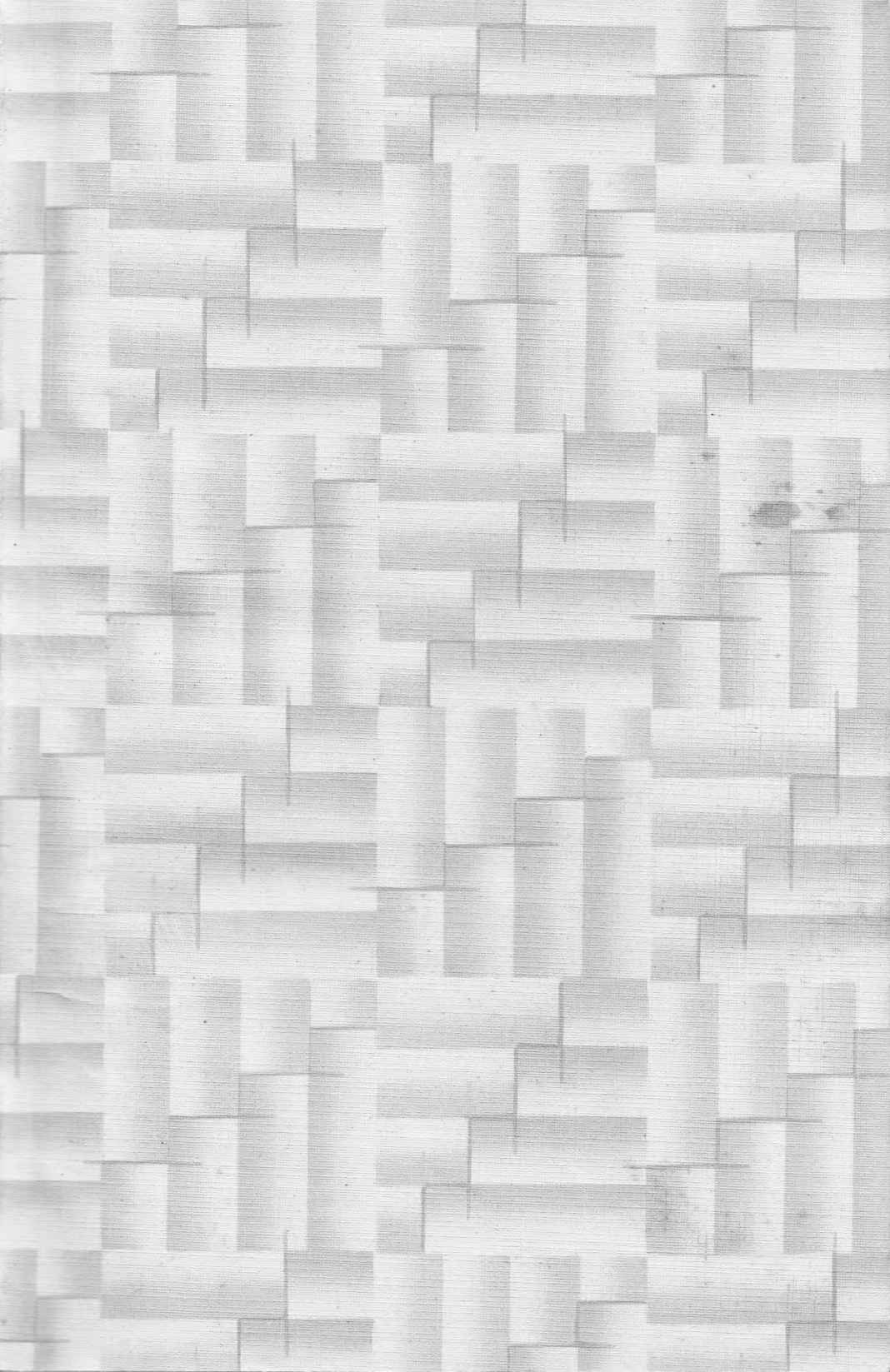
19

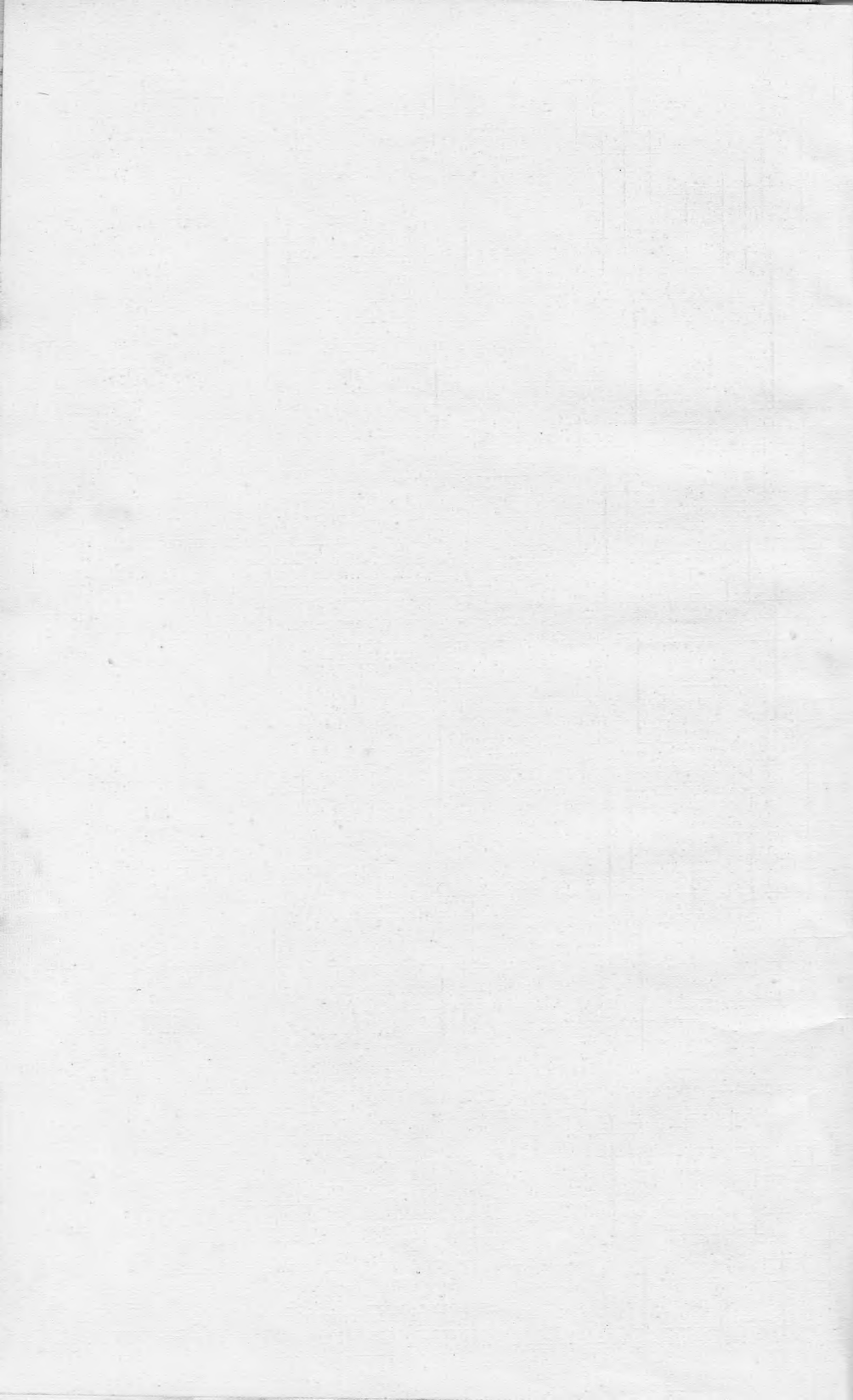
31

SZERKESZTI: MÜLLER SÁNDOR

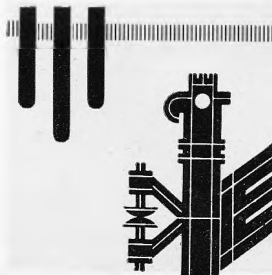
ELSŐ
ÉVFOLYAM

GRAFIKUS MŰVEZETŐK ÉVKÖNYVE

SZERKESZTI
MÜLLER
SÁNDOR

1
9
3
1

A Magán-
tisztviselők
Országos
Szövetsége
grafikus mű-
vezető szak-
osztályának
kiadása 1931

B E V E Z E T É S E

Ismerjük az ólombetű hivatását: győzedelmes erővel tör utat magának az emberiség között a nemzetek egymásközötti viszonyának a megváltoztatására; a szónak szárnyakat ad és számtalan elmének művét őrzi meg a késői utókor számára, hogy a kulturális háladást ezzel is biztosítsa.

A kultúra mai magaslata az ólombetűnek, szakmánk apró kis katonáinak köszönhető. Mi is igénybe vesszük, erőteljes életet adunk neki, díszes köntösbe öltöztetjük, hogy iparunk fejlődését szolgáljuk vele és a ma nyomdásának tanítási célból megírt műveit közkinccsé tegyük.

Az örökös tanulás és tanítás szent elgondolásának jegyében indítottuk útjára ezt a könyvet. Az Élet reánkényszerített szükségessége diktálja a haladó ember számára a tanulást; de a tanítás nemes hivatását is. Reméljük, hogy ebből a tanításból haszna lesz szakmánk egyetemességének.

Szeretettel bocsájtjuk útjára, hogy haladást mutatva, az abból fakadó tudással igyekezetünket támogatásra méltónak találják azok, akiknek számára ezt megalkottuk. De igazolásul is szolgáljon arra, hogy ebben az országban még sok azoknak a nyomdászoknak száma, kik szakmájukat szeretik.

Új és bátor vállalkozásunkat milyen siker fogja koronázni, erre a jövő ad majd választ. Lelkünkben él a tudat, hogy mindenki szeretettel fogja majd keresztüllapozni e könyvet és meg fogja őrizni, mint a magyar nyomdaiparnak egy értékes termékét. Azt hisszük, érdemessé tettük erre.

Ez az Évkönyv nyomtatott
Pápai Ernő műintézetében
Müller Sándor terve sze-
rint Fekete Kálmán fő-
gépmeister felügyeletével

A Krause és Baumann cég
által gyártott 63–95 cm.
80 kgr. műnyomópapírost
Hartmann Vilmos papír-
kereskedelmi rt. szállította

A felhasznált festékek a
Berger és Wirth budapesti
és E. T. Gleitsmann (kép-
viseli Tanzer Miksa) drez-
dai festékgárakból valók

J A N U Á R

1	Csütörtök	Újév
2	Péntek	Makár apostol
3	Szombat	Genovéva
4	Vasárnap	D Jézus n.
5	Hétfő	Teleszfor p.
6	Kedd	Vizkereszt
7	Szerda	Lucián vt.
8	Csütörtök	Szever
9	Péntek	Julián vt.
10	Szombat	Vilmos pk.
11	Vasárnap	D 1 Sz. Cs.
12	Hétfő	Árkád vt.
13	Kedd	B. Veronika
14	Szerda	Hilár pk.
15	Csütörtök	R. sz. Pál
16	Péntek	Marcell p.
17	Szombat	Antal apát
18	Vasárnap	D 2 Pirosk.
19	Hétfő	B. Margit
20	Kedd	Fáb. és Seb.
21	Szerda	Ágnes sz. vt.
22	Csütörtök	Vince vt.
23	Péntek	P. Raimund
24	Szombat	Timót pk.
25	Vasárnap	D 3 Pál for.
26	Hétfő	Polikárp
27	Kedd	Ar.-sz. János
28	Szerda	N. Károly
29	Csütörtök	Sz. sz. Ferenc
30	Péntek	Martina sz.
31	Szombat	Nol. Péter

A művezető hivatása olyan ebben a sokoldalú tudást igénylő szakmában, mint a hadvezéré a háborúban. Neki kell kidolgozni az üzem egész menetét; de ezt olyan formában kell végrehajtani, hogy senki és semmi meg ne sérüljön. Nagyon szép, de nagyon nehéz feladat.

FEBRUÁR

1	Vasárnap	<i>D Hetv. v.</i>
2	Hétfő	<i>Gysz. B. A.</i>
3	Kedd	Balázs p. vt.
4	Szerda	Korz Andr.
5	Csütörtök	Ágota sz. vt.
6	Péntek	Dorottya sz.
7	Szombat	Romuald a.

8	Vasárnap	<i>D Hatv. v.</i>
9	Hétfő	Alex. Cirill
10	Kedd	Skolaszt. sz.
11	Szerda	Mária I. mj.
12	Csütörtök	Szerv. 7 al.
13	Péntek	R. sz. Katalin
14	Szombat	Bálint vt.

15	Vasárnap	<i>D Pars. v.</i>
16	Hétfő	Juliánna sz.
17	Kedd	Donát pk.
18	Szerda	Hamv. sz.
19	Csütörtök	Konrád hv.
20	Péntek	Aladár pk.
21	Szombat	Eleonóra

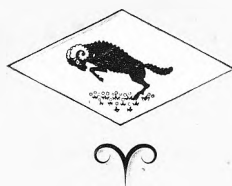

22	Vasárnap	<i>D 1 Invoc.</i>
23	Hétfő	Dam. P. pk.
24	Kedd	Mátyás ap.
25	Szerda	Géza vt.
26	Csütörtök	Kor. Margit
27	Péntek	B. Báthori L.
28	Szombat	Román ap.

Ne légy saját ügyeddel szemben közömbös. A hétnek egyik napját szenteld annak az ügynek, amelynek sikere minden nyomdai művezető érdeke. Az összetartás megmutatása már félgőzelem. Minden hét csütörtökjén ne csak lelkileg, de testileg is légy velünk — közöttünk.

M Á R C I U S

1	<i>Vasárnap</i>	<i>D 2 Rem.</i>
2	Hétfő	Simplic
3	Kedd	Kunigunda
4	Szerda	Kázmér
5	Csütörtök	Özséb
6	Péntek	Perpetua
7	Szombat	Aquinói T.
<hr/>		
8	<i>Vasárnap</i>	<i>D 3 Oculi</i>
9	Hétfő	Franciska
10	Kedd	40 vértanu
11	Szerda	Szilárd
12	Csütörtök	I. Gergely p.
13	Péntek	Szabin vt.
14	Szombat	Mathild
<hr/>		
15	<i>Vasárnap</i>	<i>D 4 L. N. ü.</i>
16	Hétfő	Geréb pk.
17	Kedd	Patrik pk.
18	Szerda	Sándor pk.
19	Csütörtök	József
20	Péntek	B. Csáky M.
21	Szombat	Benedek
<hr/>		
22	<i>Vasárnap</i>	<i>D 5 Judica</i>
23	Hétfő	Viktorián
24	Kedd	Gábor főa.
25	<i>Szerda</i>	<i>Gy.-o. BA</i>
26	Csütörtök	Manó
27	Péntek	Fájd. sz.
28	Szombat	Kap. sz. János
<hr/>		
29	<i>Vasárnap</i>	<i>D 6 Palm.</i>
30	Hétfő	Kerény
31	Kedd	Guidó ap.

Szép hivatásodat ne csak magad akard élvezni; engedd, hogy a vezetésed alatt levő üzem minden egyes embere megtalálja azt a szépet, ami ebben a szakmában pillanatról-pillanatra mutatkozik. Engedd, hogy ők is alkossanak, engedd, hogy megtanulják szeretni e szakmát.

Á P R I L I S

1 Szerda	Hugó pk.
2 Csütörtök	Nagycsütörtök
3 Péntek	Nagypéntek
4 Szombat	Nagyszombat

5 Vasárnap	<i>D Husvétv.</i>
6 Hétfő	<i>Husvéth.</i>
7 Kedd	B. Herm. J.
8 Szerda	Dénes pk.
9 Csütörtök	B. Konrád
10 Péntek	Ezekiel
11 Szombat	I. Leó pápa

12 Vasárnap	<i>D 1 Quas.</i>
13 Hétfő	Herm. vt.
14 Kedd	Jusztin vt.
15 Szerda	Anasztázia
16 Csütörtök	L. Ben. József
17 Péntek	Anicét p.
18 Szombat	Apollonius

19 Vasárnap	<i>D 2 Miser</i>
20 Hétfő	Tivadar hv.
21 Kedd	Anzelm pk.
22 Szerda	Sz. József o.
23 Csütörtök	Béla pk. vt.
24 Péntek	György
25 Szombat	Márk ev.

26 Vasárnap	<i>D 3 Jubil</i>
27 Hétfő	K. Péter
28 Kedd	Ker. Pál
29 Szerda	Péter vt.
30 Csütörtök	S. Katalin

Ebben a szakmában csak akkor fogunk tudni boldogulni, ha nem egymás szájából akarjuk elvenni a kenyeret, hanem egymást segítve, becsülettel dolgozva, nagymennyiségű idealizmust mutatva, új lehetőségeket teremtünk vállvetett akarral, egymásnak békés megbecsülésében.

M Á J U S

1	Péntek	Fülöp, Jakab
2	Szombat	Atanáz pk.
3	<i>Vasárnap</i>	<i>D 4 Cant.</i>
4	Hétfő	Mon., Flór.
5	Kedd	V. Pius pápa
6	Szerda	János ap. ev.
7	Csütörtök	B. Gizella
8	Péntek	Mihály főa.
9	Szombat	N. sz. Gergely
10	<i>Vasárnap</i>	<i>D 5 Rog.</i>
11	Hétfő	Mamert pk.
12	Kedd	Pongrác vt.
13	Szerda	Szervác pk.
14	<i>Csütörtök</i>	<i>Áldozócsüt.</i>
15	Péntek	De la S. János
16	Szombat	Nep. János
17	<i>Vasárnap</i>	<i>D 6 Exaudi</i>
18	Hétfő	Venanc vt.
19	Kedd	Coelesztin pk.
20	Szerda	Bernardin
21	Csütörtök	Bobolai András
22	Péntek	Julia sz. vt.
23	Szombat	Dezső pk.
24	<i>Vasárnap</i>	<i>Pünkösd v.</i>
25	<i>Hétfő</i>	<i>Pünkösd h.</i>
26	Kedd	N. Fül. hv.
27	Szerda	Beda et.
28	Csütörtök	Ágoston pk.
29	Péntek	Pazzi Magd.
30	Szombat	A. sz. Janka
31	<i>Vasárnap</i>	<i>D 1 Szenth.</i>

II

A nyomdászatban nagy ugrások nincsenek; máról-holnapra senkiből sem lehet kitünő művezető. Ehhez tudással párosult széles látókör szükséges, melynek elsajátítását csak alulról kezdve rendszeres, fokozott és állandó tanulással lehet elérni. Nincs született művezető.

J Ú N I U S

69

1	Hétfő	Pamphilius
2	Kedd	Erazmus vt.
3	Szerda	Klotild
4	<i>Csütörtök</i>	<i>Urnapja</i>
5	Péntek	Bonifác pk.
6	Szombat	Norbert pk.

7	<i>Vasárnap</i>	<i>D 2 Róbert</i>
8	Hétfő	Medárd
9	Kedd	Primusz, F.
10	Szerda	Margit kir.
11	Csütörtök	Barnabás a.
12	Péntek	Jéz. sz. szíve
13	Szombat	Páduai sz. Antal

14	<i>Vasárnap</i>	<i>D 3 N. sz. V.</i>
15	Hétfő	Vid, Jolán
16	Kedd	Reg. sz. Fer.
17	Szerda	Rainer hv.
18	Csütörtök	Efrém ea.
19	Péntek	Gyárfás
20	Szombat	Szilvér pk. vt.

21	<i>Vasárnap</i>	<i>D 4 Gon. A.</i>
22	Hétfő	Paulin, Á.
23	Kedd	Ediltrud sz.
24	Szerda	Ker. sz. János
25	Csütörtök	Vilmos hv.
26	Péntek	János, Pál vt.
27	Szombat	László kir.

28	<i>Vasárnap</i>	<i>D 5 Irenae.</i>
29	<i>Hétfő</i>	<i>Sz. Péter, Pál</i>
30	Kedd	Pál emlékez.

A nyomdászati tudatlanság elleni fel-
lázadásból született. Örökségképen hagy-
ták ránk azok, akiknek abban a korban
még szenvedni kellett érte. Könnyű a
ma embereinek; mindenben segítséget
nyújt a multnak ezen alkotása. Használ-
dó, hogy méltó légy szakmád őseihez.

J Ú L I U S

1	Szerda	Jézus legsz. v.
2	Csütörtök	Sarlós B.-A.
3	Péntek	M. sz. p. e.
4	Szombat	Ulrik pk.
5	<i>Vasárnap</i>	<i>D 6 Zak. A.</i>
6	Hétfő	Izaiás pr.
7	Kedd	Ciril, Met.
8	Szerda	Erzsébet kir.-né
9	Csütörtök	Veronika sz.
10	Péntek	Amália
11	Szombat	I. Pius pápa vt.
12	<i>Vasárnap</i>	<i>D 7 Gu. lb.</i>
13	Hétfő	Anaklét pk. vt.
14	Kedd	Bonaventura
15	Szerda	Henrik cs.
16	Csütörtök	Karm. B.-A.
17	Péntek	Elek hv.
18	Szombat	Kamill hv.
19	<i>Vasárnap</i>	<i>D 8 Paul V.</i>
20	Hétfő	Jeromos hv.
21	Kedd	Praxedes
22	Szerda	Mária Magd.
23	Csütörtök	Apollinár pk.
24	Péntek	B. Kinga Kr.
25	Szombat	Jakab apostol
26	<i>Vasárnap</i>	<i>D 8 Anna a.</i>
27	Hétfő	Pantaleon vt.
28	Kedd	Ince pápa
29	Szerda	Márta sz.
30	Csütörtök	Judit vt.
31	Péntek	Loyol. Ignác

Ne tekintsd ellenségednek azt, akinek gondolatvilága nem tud a tiédhez hozzá-símulni. Igyekezzél őt kulturált emberi nivoltodból eredő érveknek a felsora-koztatásával felfogásodnak megnyerni, meglátod, hogy az így nyert meg-győzés szilárd marad. Próbáld meg.

AUGUSZTUS

mp

1	Szombat	V. sz. Péter
2	<i>Vasárnap</i>	<i>D 10 L. sz. A.</i>
3	Hétfő	István vt.
4	Kedd	Domonkos hv.
5	Szerda	Hav. B.-A.
6	Csütörtök	Úr színevált.
7	Péntek	Kajetán hv.
8	Szombat	Cirjék vt.

9	<i>Vasárnap</i>	<i>D 11 Vian.</i>
10	Hétfő	Lőrinc vt.
11	Kedd	Zsuzsanna vt.
12	Szerda	Klára sz.
13	Csütörtök	Ipoly, Kasz.
14	Péntek	Őzséb vt.

15	<i>Szombat</i>	<i>Nagy B.-A.</i>
16	<i>Vasárnap</i>	<i>D 12 Rókus</i>
17	Hétfő	Jácint hv.
18	Kedd	Ilona cs.-nő
19	Szerda	Lajos pk.
20	<i>Csütörtök</i>	<i>Sz. István kir.</i>
21	Péntek	Ch. sz. Francis
22	Szombat	Timót vt.

23	<i>Vasárnap</i>	<i>D 13 Ben. F.</i>
24	Hétfő	Bertalan apostol
25	Kedd	Lajos kir.
26	Szerda	Zefirin pk. vt.
27	Csütörtök	K. sz. József
28	Péntek	Ágoston pk.
29	Szombat	K. János fejev.

30	<i>Vasárnap</i>	<i>D 14 L. sz. R.</i>
31	Hétfő	Rajmund hv.

A közügyekért hozott áldozatok teljesítését sohase használd fel arra, hogy abból jogtalan előnyöket akarj szerezni. Az áldozatok megvitatásánál legyél te is ott. A későbbi jajszó már elveszi előlegezett emberi értékedet. Ezt pedig te nem akarhatod, mert nem méltó hozzád.

SZEPTEMBER

1	Kedd	Egyed
2	Szerda	István kir.
3	Csütörtök	Manszvét pk.
4	Péntek	Viterbói Róza
5	Szombat	Juszt. sz. Lőrinc

6	<i>Vasárnap</i>	<i>D 15 Ida</i>
7	Hétfő	Kassai vt.
8	<i>Kedd</i>	<i>Kis B.-A.</i>
9	Szerda	Kláv. sz. Péter
10	Csütörtök	T. Miklós
11	Péntek	Protáz, Jácint
12	Szombat	Mária neve

13	<i>Vasárnap</i>	<i>D 16 Notb.</i>
14	Hétfő	Sz. ker. felm.
15	Kedd	Hétf. sz. M.
16	Szerda	Kornél p.
17	Csütörtök	Sz. Ferenc sebh.
18	Péntek	K. sz. József
19	Szombat	Január pk.

20	<i>Vasárnap</i>	<i>D 17 Euszt.</i>
21	Hétfő	Máté apostol
22	Kedd	Móric vt.
23	Szerda	Tekla sz. vt.
24	Csütörtök	Fog. kiv. Mária
25	Péntek	Gellért pk.
26	Szombat	Cipr., és Juszt.

27	<i>Vasárnap</i>	<i>D 18 Kozm.</i>
28	Hétfő	Vencel vt.
29	Kedd	Mihály főa.
30	Szerda	Jeromos ea.

Ne bíráld rosszindulatúlag vezetőidet, ne akarj mindig csak kritikus maradni; te is alkoss, teremts, építs, hogy mások bírálhassák a te munkáidat; akkor majd meglátod, hogy a kettő között mi a különbség. Az előbbi a könnyebb, az utóbbi a hálátlanabb. Ne válaszd a könnyűt.

OKTÓBER

♏

1	Csütörtök	Remig pk.
2	Péntek	Órangyalok
3	Szombat	L. sz. Teréz

4	<i>Vasárnap</i>	<i>D 10 A. Fer.</i>
5	Hétfő	Placid vt.
6	Kedd	Brunó hv.
7	Szerda	Olv. B.-A.
8	Csütörtök	Magy. N.-A.
9	Péntek	Dénes pk.
10	Szombat	Borgia Ferenc

11	<i>Vasárnap</i>	<i>D 20 Piaci.</i>
12	Hétfő	Miksa pk. vt.
13	Kedd	Ede kir. hv.
14	Szerda	Kalliszt pk. vt.
15	Csütörtök	Teréz sz.
16	Péntek	Gál apát
17	Szombat	Hedvig

18	<i>Vasárnap</i>	<i>D 21 Luk.</i>
19	Hétfő	A. Péter
20	Kedd	Vendel, K. J.
21	Szerda	Orsolya sz. vt.
22	Csütörtök	Kordula sz. vt.
23	Péntek	Ignác pátr.
24	Szombat	Ráfael főangy.

25	<i>Vasárnap</i>	<i>D 22 J. Kr.</i>
26	Hétfő	Dömötör vt.
27	Kedd	Szabina vt.
28	Szerda	Simon és Judás
29	Csütörtök	Narcisz pk.
30	Péntek	Rodr. Alfonz
31	Szombat	Farkas pk.

Hogy a nyomdászat az emberiség legértékesebb kincse, ez már meg van állapítva. Viszont, hogy ez az érték ne menjen veszendőbe, annak fénye még nagyobb legyen, az a nyomdai művezetők egyik legszebb hivatása kell, hogy legyen — nemcsak azért, mert ez kötelességed.

NOVEMBER

1	<i>Vasárnap</i>	<i>D 23 Mindsz.</i>
2	Hétfő	Halottak napja
3	Kedd	Hubert pk.
4	Szerda	B. Károly
5	Csütörtök	Imre herc.
6	Péntek	Lénárd hv.
7	Szombat	Engelbert pk.

8	<i>Vasárnap</i>	<i>D 24 Gottf.</i>
9	Hétfő	Tivadar vt.
10	Kedd	A. András
11	Szerda	Márton pk.
12	Csütörtök	Márton pk. vt.
13	Péntek	K. Szaniszló
14	Szombat	Jozafát vt.

15	<i>Vasárnap</i>	<i>D 25 Gertrud</i>
16	Hétfő	Ödön pk.
17	Kedd	Cs. sz. Gergely
18	Szerde	Péter és Pál b.
19	Csütörtök	Erzsébet
20	Péntek	Valois Félix
21	Szombat	B.-A. bem.

22	<i>Vasárnap</i>	<i>D 26 Cecil</i>
23	Hétfő	Kelemen pk. vt.
24	Kedd	K. sz. János
25	Szerda	Katalin
26	Csütörtök	B. János
27	Péntek	Érmes sz. Mária
28	Szombat	István apát vt.

29	<i>Vasárnap</i>	<i>D 1 Szatur</i>
30	Hétfő	András apostol

A téli hónapokban, mikor az estéknek hosszadalmissága miatt unatkozol: kellemes szórakozást találhatsz szakmád sokféle ágazatának tanulmányozásában. Ez a szórakozásod korán érő gyümölcsöt fog adni, melynek ízét nemcsak te, hanem mások is fogják ezáltal élvezni.

DECEMBER

7

1	Kedd	Elegy pk.
2	Szerda	Bibiana vt.
3	Csütörtök	Xav. sz. Ferenc
4	Péntek	Borbála sz.
5	Szombat	Szabbasz apost.

6	<i>Vasárnap</i>	<i>D 2 Miklós</i>
7	Hétfő	Ambrus pk.
8	<i>Kedd</i>	<i>Szepl. fog.</i>
9	Szerda	F. Péter
10	Csütörtök	Melkiades pk.
11	Péntek	Damáz pk. vt.
12	Szombat	Ottília sz.

13	<i>Vasárnap</i>	<i>D 3 Luca</i>
14	Hétfő	Nikáz pk. vt.
15	Kedd	Valerián
16	Szerda	Etelka
17	Csütörtök	Lázár
18	Péntek	Grácián pk.
19	Szombat	Pelágia

20	<i>Vasárnap</i>	<i>D 4 Timót</i>
21	Hétfő	Tamás apostol
22	Kedd	Zenó vt.
23	Szerda	Viktória
24	Csütörtök	Ádám és Éva
25	<i>Péntek</i>	<i>Nagykar.</i>
26	<i>Szombat</i>	<i>Sz. Ist. 1. vt.</i>

27	<i>Vasárnap</i>	<i>D János a.</i>
28	Hétfő	Aprószentek
29	Kedd	Tamás pk. vt.
30	Szerda	Dávid
31	Csütörtök	Szilv. pk. hv.

A művezető ne elégedjen meg sohasem azzal, hogy üzembeli kötelességének lelkiismeretes elvégzése után csak mint szürke embere akarjon maradni a társadalomnak, hanem akarjon élni — mint kultúrember. Ha ezt te is akarod, akkor ápd az összetartást — magadért.

EGY ELNEM MONDOTT BESZÉD

F U C H S   Z S I G M O N D T Ó L

1914... Tizenhat évvel ezelőtt, a háborúelőtti boldog időkben a németországi nyomdai művezetők Leipzigban, a sokáig emlékezetessé vált Bugra-kiállítással kapcsolatban a szakmához tartozó művezetők nemzetközi kapcsolatának megteremtése céljából összehívták a világ minden részéből az érdekelteket egy eszmecsereére.

Ezen az összejövetelen a magyarországi grafikus művezetők nevében többedmagával megjelent a nemzetközi kérdés tulajdonképeni megindítója, Fuchs Zsigmond kartársunk is, akinek feladata lett volna a fentjelzett kérdést mint előadó bevezetni. Sajnos, ez nem történhetett meg. Kitért a háború!... A megérkezett kartársak visszatértek anélkül, hogy a kérdés tárgyalásához hozzáfoghattak volna.

1930... Kutattam Fuchs Zsigmond porlepte írásai között és megtaláltam az el nem mondott értekezését. Beleegyezésével magammal vittem, hogy az ő kivételes tehetségének egyik legragyogóbb alkotásával emeljem ennek az Évkönyvnek nívóját. E helyen köszönöm meg neki nemcsak a magam, de az egész magyar grafikus művezetői kar nevében, hogy az évek hosszú során át megőrzött, kartársi szeretettel telített művét közkinccsé tehetem. *A szerkesztő.*

* * *

Még igen korai volna, ha e pillanatban a grafikus művezetők nemzetközi viszonylatairól, mint befejezett tényről értekeznék, mivel ez az összejövetelünk csak első — határozatlan — lépés, csak egy kísérlet arra, hogy a magunk köré csoportosuló érdekellentétekkel szemben védekezzünk. Mindenesetre azt az idők jelének tekinthetjük, hogy mi grafikus művezetők, akik sem jobbra, sem balra nem tekintve, a részünkre világosan előírt arany középúton, senki által nem befolyásoltatva, önérzetesen igyekezzünk továbbhaladni, kénytelenek vagyunk egy olyan témát megpendíteni, amely — dacára azon irányzatnak, melynek célja a művezetőket a proletárok sorából kiemelni — önkéntelenül is Marxnak azon ismeretes prófétai kijelentéseit idézik emlékezetembe,

melyekre még az idősebb kartársaim emlékezni fognak s amely még 20—25 évvel ezelőtt utopisztikusnak látszott, de melynek szelleme ma már az egész földkerekséget átjárja.

Ha nekünk grafikus művezetőknek Marx azon szavainak szelleme programpontunk alapjává vált, úgy ezek azon tendenciák következményeinek tekintendők, amely hivatásunkban körülöttünk és nélkülünk csoportosult szervezetek az évek folyamán mindjobban megerősödtek, mindig mélyebbre bocsájtották gyökereiket.

Minden érdekkörünkbe tartozó egyes alakulat, úgy a főnökök, mint a munkások, elsősorban arra irányítják törekvéseiket, hogy legsajátosabb érdekeiknek megvédése céljából akaratukat paragrafusokba foglalják — természetesen teljes kizárásával a művezetői karnak; annak a nyomdászati társadalomnak, amely meglehetősen nehéz kötelességeiken kívül szintén a nyomdászvilághoz tartozik és ilyképpen, ha másként nem, de mind a két szervezetben csoportosult tagokhoz hasonlóan, intézményesen biztosított jogokra alapított védelmet igényelhetnek mindenféle önkény és hatalmi túlkapás ellen.

Ezek a tendenciák az évek hosszú során arra vezettek, hogy a munkások, a szó legszorosabb értelemben vett kollégáink, velünk szemben erőikre, jól megszervezett egyesületeikre támaszkodva, a főnökök pedig azon hatalom következtében, melyet kizárólagosan csak ellenünk gyakorolnak — számolnak a mi gyengeségünkkel. A munkásosztály még a legjobb esetben is úgy tekint bennünket, mint célkitűzéseikkel szemben, ha nem is megbízhatatlan, de közönyös elemet; míg a főnökök olybá vesznek, mint egy bizonyos mértékig rendelkezésükre álló eszközt.

A munkásság nem akarja a mi különleges helyzetünket elismerni; a főnökök pedig, amint ezt a tapasztalat igazolja, a művezetőknek, tehát a legbizalmasabb munkatársnak érdekcéljaikat szolgáló mozgalmakkal szemben minden esetben egykedvűen kitérnek.

Már most, ha én ezen kérdést a helyzet folyamányaként a logika szálain továbbszőném és meg akarnám mutatni azt az utat, melyet a jövőben követnünk kell, úgy egy különös és mégis természetes magyarázattal bíró eredményre jutnék, amely a grafikus művezetőknek nemzetközileg szorosabb együttműködésben jutna kifejezésre.

Emberek és körülmények az idők folyamán változhatnak és változnak. A körülmények és az emberek jelenleg azon irány követésére kényszerítenek, amely napjainkban nemcsak

a proletariátus, hanem minden ország kultúrtörekvéseinek a vezércsillaga.

Ha mi a grafikus művezetők egyes szervezeteit és azoknak a gazdasági szervezkedésért folytatandó sisiphusi munkáját méltatni akarnánk — végül legyünk tisztában azzal, hogy mi sem tudunk megélni tiszta idealismusból —, akkor kénytelenek vagyunk először a minket körülvevő szervezeteket egy pillantásra méltatni és azoknak működését egy kissé körülményesebben megvilágítani.

Nem lehet letagadni azt a tényt, hogy úgy a munkásság, mint pedig a főnökök szervezetei, az egymásra gyakorolt kényszer hatása alatt, minden országban kifejlődtek és megizmosodtak. Tudjuk azt, hogy a munkásság szervezetei gazdasági alapokra vannak fektetve és minden rendelkezésre álló eszközt felhasználják, hogy tagjaik gazdasági helyzetét megjavítsák. A főnökök szervezeteiről azt kellene hinnünk, hogy más alapon nyugszanak.

Szeretnék hitelt adni a németországi könyvnyomdászok egyesületének egyik tekintélyes tagjától eredő ama nyilatkozatnak, amely szerint a német főnökök törekvéseiket két irányban akarják érvényesíteni és pedig: szociálpolitikai és nemzetgazdasági irányban, hogy egy egészséges ipari politikát tudjanak felépíteni.

Dacára ennek én mégis azon a véleményen vagyok, hogy a főnökszervezetek is bizonyos mértékben céhszerű alapon fejtik ki működésüket és ezt két példával igazolom.

Az egyik eset Ausztriában történt: a főnökök a tarifátárgyalások idején, tehát a munkásokkal való konfliktus kitörése előtt, a m u n k á s o k e l l e n ; a másik eset Magyarországon történt: a főnökök a nyomtatványvállalással foglalkozó papírkereskedők elleni összecsapásban, a m u n k á s o k k a l e g y ü t t igénybevétték mindazon fegyvereket és eszközöket, amelyek különben csak a céhszerű szervezetek fegyvertárában lettek volna megtalálhatók.

A művezetőknek a szervezete volt az egyetlen a nyomdász-családban, akik ezen bázistól visszatartották magukat; s akik elég naivan azt képzelték, hogy alázatos hangnemben tartott körleveleikkel, lojális magatartástól csöpögő, az irattár porának szánt beadványukkal, hiányosan felvett statisztikájukkal, gazdasági helyzetükön javítani tudnának.

Ez a folytonos kérvényezés élénken emlékeztet Rabe Jeremiás sorsára; mert anélkül, hogy észrevennék az évek mulását; anélkül, hogy a művezetői kar jogos kívánalmai méltánylást találtak volna — tovább folytatják ezt.

Mi magunk is alig vesszük észre, hogy egy bizonyos oldalról úgy tüntetnek fel bennünket, mint akiből hiányzik a cél kivívásához szükséges energia; nem vagyunk elég agilisek és ha majdan az északi hideg szeleket munkában elgyötört tagjainkban érezni fogjuk, akkor fogunk észretérni és akkor fogjuk majd megállapítani, hogy egy becsületes munkában eltöltött élet van mögöttünk és előttünk a gondterhes jövő.

Több évtizedes tapasztalataimból azt a meggyőződést szereztem, hogy a főnökeink szíve csak kényszerítő körülmények, vagy őket kényszerítő okokból melegszik fel értünk; mégis nem habozom nyíltan kijelenteni, hogy a művezetőknek már a pártatlanságot követelő állásuknál fogva is — melyet a nyomdászvilágban elfoglalni kényszerültek —, helyzetük megvitatása érdekében csakis olyan eszközöket vehetnek igénybe, amelyek függetlenségüket, úgy a munkaadók, mint a munkavállalókkal szemben, nem befolyásolhatják.

A véresszájú radikalizmus és alázatosság között még nagyon sok út van, amelyeket önértetünk teljes fenntartásával igénybe vehetünk. Ennek az útnak az egyengetése volna a grafikus művezetők nemzetközi egyesülésének a legszébb hivatása.

A kollektív szerződések által egymásra utalt testületek, dacára a közösen megállapított feltételeknek, érdekeik mégis egészen ellentétesek, miért is ez a békésnek látszó állapot inkább ahhoz a fegyveres békéhez hasonlít, amelyet a legcsekélyebb elvbeli kilengés is veszélyeztet.

Ezek között a szigorú fegyelmet tartó szervezetek között áll a művezetői kar — a már vázolt okoknál fogva is — teljesen fegyvertelenül és kényszerülve van napról-napra, esetről-esetre, akár a felülről, akár az alulról jövő sérelmeket és igazságtalanságokat magába fojtani és a legtöbb esetben a saját bőrén érzett sérelmet a béke olajjával szentesíteni.

A munkásszervezetek szempontjából az efajta jelenségek pszichologiailag teljesen érthetőek; azonban a személyzettel szemben semleges álláspontot elfoglaló vagy pedig a subjektív befolyások által kényszerített művezetők — joggal vagy jogtalanul, azt most nem kívánom firtatni —, mint a személyzeti érdekek ellensége lesz feltüntetve.

Egészen másként alakul azonban a helyzet az imént vázoltakat illetőleg, szintén a mi szempontunkból tekintve, a főnökök szervezeteinek megállapítása és bírálata szerint. A főnököktől, akiknek érdekében legtöbbször, mondhatnók

helyrehozhatatlanul magunkra vontuk a közgyűlöletet, ez-ideig hiába vártuk a logikus gondolkodásmódot; tapasztalataink alapján nyugodtan állíthatom, hogy az így hitelét vesztett művezető ügyét a legritkábban tették a magukévá.

Ha tehát minket művezetőket még a saját főnökeink is magunkra hagynak, akiknek az érdekében a személyzet ellenséges indulatát vontuk magunkra; továbbá szubjektív befolyásoknak engedve az ehhez hasonló tevékenységre direkt vagy indirekt úgyszólván kényszerítenek és ennek következményeit csak nekünk kell viselni: úgy azon kérdést bátorkodom felvetni, hogy olyan állapot-e ez, mely állandóan fenntartandó és tisztelettel kérdem, hogy kell-e valamit cselekednünk, hogy ez a szégyenteljes helyzet kikerülhető legyen?

Itt mutatja azt az irányt Marx szavainak szelleme, melyet nekünk követnünk kell. Sok minden a művezetők üzemi életében kényszerítő körülmény szükségessé teszi, hogy a nemzetközi vonatkozások a szervezeti életben minél bensőségesebbé váljanak, minél erősebb kapcsolatok fűződjenek ehhez, hogy egyrészt az önkény, igazságtalanságok és hatalmi rúltengések elleni szerül szolgáljon, másrészt egy oly egységes bázist teremtsen, amely által a művezetőket érdeklő minden kérdés megoldható legyen.

Paradoxnak hangzik azon tény is, amely szerint a művezetők existenciája bizonytalan, mert az előbb vázolt üzemi élet elvi kérdései azon szubjektív befolyások, melyeknek a művezetők mindig ki vannak téve, parancsolólag megkövetelik, hogy ezen tarthatatlanná váló állapotnak nekünk, mint önérzetes férfiaknak, a rendelkezésünkre álló eszközök igénybevételével véget vessünk.

Nem-e jellemző, de egyúttal gyengeségünknek tanújele, hogy éppen az utóbbi időben Ausztriában a reverzális kérdés, mint az existenciális bizonytalanság tényezője felülről, míg Németországban a „Los von Rom” jelszavával, egy a legsajátosabb személyes meggyőződés kérdése lett felvetve, sőt diktatori módszerrel publikálva, anélkül, hogy előbb az érdekeltek véleménye meghallgatásra talált volna.

Ami kizárólag a reverzális kérdést illeti, úgy ez — anélkül, hogy ennek részletes taglalásába bocsátkoznék, vagy akár a művezetők által elfoglalt álláspontot kritika tárgyává akarnám tenni —, amely úgy a külszín, valamint céljánál fogva a művezetők szempontjából elsőrangú fontosságú, mert éppen ez mutatja a leghelyesebb megvilágításban a művezetői kar existenciális bizonytalanságát.

Ezen irányzat fenemód hasonlít az állástalanság, illetve kenyértelenséggel való fenyegetéshez, amely ellen közülünk — sajnos — csak igen kevesen tudnak, vagy akarnak védekezni. Hogy ezen eljárásuknak mik az indító okai, azt nem kívánom megbeszélés tárgyává tenni. Formalitás szempontjából pedig jelenti azon példa követését, amellyel az osztrák főnökök célkitűzése a művezetők leghathatósabb elnémitása általánosságban, még ha a főnökök a fegyverek letétele után, a hosszú évek során válasz nélkül hagyott jogos kívánságait csak úgy platonikusan teljesítették is.

Most azt kérdem: — mint teljesen érdektelen és pillanatnyilag távol álló — maradhat-e az így? és az ehhez hasonló önkényeskedéseket, melyek megszokottságuknál fogva már beidegződtek és az így már mély nyomokat hagyó irányzatokat a művezetők részéről nem kell-e erélyes visszautasításban részesíteni?

Megalázkodhatunk-e még jobban, anélkül, hogy újra és ismételve ne szolgáltatassunk bizonyosságot arról, hogy azt az elbánást, amelyet úgy a főnökök, mint a személyzet részéről tapasztaltunk, teljesen megérdemeljük?

Erre a kérdésre a leghatározottabban n e m m e l k e l l válaszolnunk. Kénytelenek vagyunk az eddig semmivel sem indokolt, mindent nyugodtan eltűrő szerénységnek megfelelően, a szervezeti élet számára mindazon erőforrásokat megszerezni, amelyekkel a jövőben meg fogjuk tudni akadályozni azt, hogy rólunk, nélkülünk, egyes vagy különleges esetekben intézkedni lehessen; minden esetben a személyzettel szemben ütőkártyául készenlétben lehessen tartani.

Az utoljára említett tényen alapszik tulajdonképpen a művezetők létérdeke, amelyből egyúttal láthatjuk azt is, hogy ezideig minő elbírálásban részesültünk, miként értékelték végzett munkánkat és minő eseteknek tesznek ki bennünket.

A főnök urak részéről, amint azt az Ausztriában lefolyt események is igazolják, csak a szükségszerűség idején találunk méltánylást a művezetők jogos követeléseit, de különben az üzlet érdekei, több mint a munkás és Isten tudja még miféle behizelgő frázisok nyomulnak előtérbe. Azonban bátorodunk megkérdezni, hogy normális időkben hányan lesznek a főnök urak, akik az ő érdekeikkel a legrosszabb kapcsolatban álló művezetők, akik szívvel és lélekkel mindenkor szolgálatukra állanak, érdekeit megvédeni vagy előmozdítani igyekeztek volna? Ha csak egy kezem volna, még akkor is elég ujjam volna a tiszteletreméltó kivételeket azon megszámlálhatni.

Nem szabad tehát azon csodálkozni, ha hasonló esetekből kifolyólag a szervezettség önérzete, a művezetők léte forog kockán. A művezetők elég hosszú ideig áldozták fel mozgási szabadságukat, nem egyszer veszítették el türelmüket, a helyzet lépésről-lépésre tarthatatlanabbá válik és ma, amidőn a művezetők önérzetessége ezer alakban kemény próbára tétetett, valószínűleg azon szemrehányás is fogja érni, hogy jogos önvédelmében intransigens álláspontot foglalt el.

Teljesen lehetetlen, hogy a művezetők bármely oldalról jövő önkény következtében, hatalmukról és jogukhoz való igényükről lemondjanak, hogy legsajátosabb gazdasági, szociális és szakmabeli érdekeltységük előmozdításaért folyó küzdelem a passivitásba fulladjon. Egy valamivel hangosabb felhorkanása a báránytürelmű és jámbor művezetői karnak, már mint agresszivitás, renitenskedés és Isten tudja még mindennek lesz minősítve, legjobb esetben fontolóra téve.

Az eddig elhangzott szavaimmal — bevallom őszintén — nagyobb nyíltsággal és őszinteséggel tártam fel helyzetünket, mint azt ezideig a művezetőktől megszoktuk. Azonban, azt hiszem, hogy a tisztelt kollégák abban nem találtak semmi olyat, ami nem felelne meg a valóságnak. Beláthatják, hogy minden hátrány, mely a művezetői kart érinti, részben a szervezetben, részben pedig az üzleti élet által keletkezett befolyásokból és ránkényszerített előfordulásokból ered. Legyen bár a minket terhelő hátrányok bármilyen eredetűek is, minden esetben ezek majd a főnök uraknál, majd a személyzetnél tehetetlenként súlyosodik helyzetünkre.

A helyzetkép, amelyet szavakban kifejezésre jutattam, a valónak megfelelően, világos színekben van tartva, sok ecsetvonás hiányzik az aprólékosságig terjedő részletezéshez, azonban — azt hiszem —, hogy a gyakorlat emberei az elmondottakból maguknak képet tudnak alkotni és kiérik belőle az összbenyomást és a hiányzó részleteket; forduljon Önök közül mindenki egy energikus ecsetvonással ahhoz és akkor a kirívó színek helyt kell hogy adjanak egy nyugodtabb atmoszférának, amelyért a művezetők ezideig is, de — sajnos — eredménytelenül küzdöttek.

* * *

Tizenhat évvel ezelőtt íródott és még ma is aktuális az itt közölt kifejtés, mely természetesen világviszonyokat és nem csupán a magyar nyomdai művezetők helyzetét akarta megvilágítani. Azóta óriási eltolódások történtek, melyeknek az lett a következménye, hogy az egyes társadalmi osztályok csak együttes erővel tudják keresztülvinni akaratukat — céljaikért.

RÓLUNK — NEKÜNK — ÉRTÜNK

ÍRTA: V E N K O V I T S K Á R O L Y

Régen volt. Nagyobb vidéki városban kondicionáltam. Én voltam az accidenszedő. Akkoriban még nem volt az olyan könnyű mesterség, mint mostanában. Rengeteg kisebb-nagyobb műtyürekéből, vízirózsákból, szabadirányú s egyéb, minden hónapban változó divatú díszekből kellett összeeskábálni a „remeket”. Ma másként csinálódik a dolog. Ide egy flekk, oda egy pacni s kész a mesterszedés. Ha valaki kritizálni merészel, hát egyszerűen letorkoljuk, hogy nem ért hozzá . . . Még az illető maga is elhiszi, hogy nem ért hozzá . . .

Egy napon behivatott a főnök úr. Szorongva mentem be hozzá, azt hittem, hogy valami baj történt körülöttem s jön a — 14 nap.

Nem az történt. A főnök úr azzal fogadott, hogy szimpátikus neki az egyéniségem s mivel látja, hogy szeretek a „nyomdai anyaggal pepecselni”, igyekszem szép nyomdai termékeket produkálni és szorgalmas is vagyok, hát rám bízta a nyomda vezetését, mivelhogy az eddigi faktor — saját elhatározásából — elköltözik a városból.

Szörnyen meglepett a dolog. Erre nem voltam elkészülve. Szabadkoztam, hogy nem értek a dologhoz, hogy fiatal vagyok, hogy tapasztalatlan vagyok, hogy . . . stb. A főnök úr megnyugtatóan, hogy csak csináljam, majd belejövök, ő támogatni fog, „beoktat”; ha valamit nem tudok, majd útbaigazít, és így tovább. Vállaltam. És lett belőlem — első ízben — faktor.

Nem tartott sokáig. Összesen — úgy emlékszem — egy hétig. Nem azért, mintha a főnök úr nem lett volna velem megalégedve. Nem. A szaktársak . . . Felhúztak: hogy felcsaptam hajcsárnak, 2 forintért „áruló” szerepre vállalkoztam, hogy . . . hogy . . .

nem tudom a sort rendesen kizárni, de azért már „nekik” akarok parancsokat osztogatni és kritizálom az ő munkájukat. . . Mit mondjam tovább: nem bírtam a köteledéseket és elmentem — valcra.

A főnök úr egyszerűen kinevetett. És azt mondta, hogy számár vagyok. Ugyanígy fogadott Zaka Lajos akkori vezérem is . . .

Azóta hosszú idő telt el. Sok viszontagságon mentem keresztül. Voltam minden. Ismert mindenki. Aztán faktor lettem megint. Lettem. A faktorság ugyanis nem mesterség, nem születési előjog. A faktor nem terem, nem csinálódik, hanem lesz... Sokszor maga sem tudja, hogy hogyan. Egyszer csak benne van.

Így voltam vele én is. És azóta sokszor. Persze a pozíció elfoglalását sok ármány, irigység, alattomoság, rosszindulatú vádaskodás és demagógia előzte meg. De ezúttal nem szöktem meg.

Föltettem, hogy a meghívást elfogadom és az állást becsülettel betöltöm. Úgy, hogy nem lesz kifogásolni valója s e n k i n e k.

* * *

Merész elhatározás. Ha a k k o r előre tudtam volna, hogy m i r e vállalkozom, so'se lett volna faktor belőlem. Mert faktornak lenni sokak szemében talán könnyű dolog, de ezt a pozíciót becsülettel betölteni, nehéz és k e s e r v e s.

Ha csak az előítéleteket vesszük tekintetbe, melyeket le kell küzdeni, már ez is emberfölötti munka. Hát még a többi!?

Azt mondják, hogy két úrnak nem lehet egyszerre szolgálni. A faktor tehát ab ovo a főnök — a m u n k a - a d ó — hűséges szolgálója, mert hiszen ettől kapja javadalmazását. Tagadom. És — bár el vagyok készülve rá, hogy ellentmondással fogok találkozni — mégis merem állítani — a sok-sok szomorú tapasztalat dacára is —, hogy az ellentétes érdekeket össze l e h e t egyeztetni.

Egészen más persze az, hogy mindenkinek e l e g e t l e h e t - e t e n n i. Az elégedetlenség ugyanis individuális jelenség és a munkaadói részen is más és munkás részen is más az indító rúgója. De ha tárgyilagosan bíráljuk el a helyzetet, kétségtelenül arra a megállapításra jutunk, hogy az érdekek egyenlőek: az üzem, a munkamenet rentabilitását biztosítani; a két ellentétesnek látszó érdek itt kiegyenlítődik. (Küzdelem a létért!)

* * *

Sajnos, ezt a körülményt a legtöbbször félremagyarázzák. Munkaadói részről éppúgy, mint alkalmazotti részről. És itt van az összeütközésekre a legkínálkozóbb alkalom.

A munkaadó, legyen az akár a főnök, mint egyéni cég tulajdonosa, akár egy részvénytársaság teljhatalmú igazgatója, azzal a kifejezett szándékkal és iniciatívával alkalmazza a művezetőt, hogy ez neki az üzem vezetésében — többnyire

technikai szempontból — segítségére legyen. A főnök tudva-levőleg nem lehet mindenhol jelen. De különösen nem lehet mindenütt ott, ahol a munka folyik. Azután meg a munkamenet minemősége is olyan sokoldalúságot, szakmabeli tudást és készséget igényel, hogy ennek a főnök egyedül — még ha szakismeretei meg is volnának hozzá — megfelelni nem képes. Szüksége van olyan segítő munkatársra, aki vele a gondokat, a feladatokat, munkát megosztja. De nemcsak ez a hivatása a művezetőnek. Ennél több az, hogy a munkafolyamat irányításával az üzemet munka- és versenyképessé tegye; szaktudásával és ismereteivel a készítő munkák értékét, belső és külső becsét emelje; tapasztalataival, gyakorlati érzékével a vállalatot megóvja olyan károsodásoktól, melyek egyébként súlyos bajokat eredményezhetnének; végül, hogy előrelátásával számolni tudjon olyan körülményekkel, melyek az üzleti életre befolyással vannak vagy lehetnek.

Mindezek a tulajdonságok olyan feltételei a művezető ténykedésének, melyek nélkül nincsen előrejutás. Ha emellett a munkaadó, a főnök művezetőjében megbízható kalkulátort, szervezőképes és fegyelemtartó föllebvalót, irányító vezetőt bír, aki mindenütt ott van, ahol szaktanácsra, jóindulatú utasításra és beosztásra szükség van, akkor a főnök nyugodt lehet: az üzem prosperitása biztosítva van.

De ha a főnök művezetőjétől azt akarja, hogy hivatását abban merítse ki, hogy a munkások háta mögé állva, azokat hajszolja és ezekből így akarjon többtermelést kierőszakolni, akkor nagyot téved.

Téved pedig először abban, hogy a művezetőt lealacsonyító tevékenységre akarja felhasználni vagy rászorítani, másodszor pedig abban, hogy az alkalmazottakról feltételezi, hogy azok csak ily eszköz felhasználása után produkálnak munkateljesítményt. Mindkét eset nélkülözi a kellő üzleti bölcsességet és tapintatot.

Aki valamikor munkássorban volt, vagy csak kevéssé is járatos a lélektani problémákban, bizonyára tudja, hogy az a munkás, akinek a háta mögé állnak, hogy figyeljék a munkáját, képtelen intenzív munka kifejtésére; ugyanígy van azzal a munkással is, akit állandóan sürgetnek, hogy siessen már, mert sürgős, mert így vagy úgy. Az ilyen munkán nincsen Isten áldása. Az ilyen kihajszolt munka többnyire hibás, értéktelen és nem ér annyit, mint amennyit küszködtek vele és érte. Ugyanígy van azzal az esettel is, amikor a faktor végigkiabálja a munkatermeket, hogy a munkásokat

„kordában tartsa”, vagy hogy felfelé igazolja az ő jelenlétének szükségességét.

Az ilyen allűrökkel talán el lehet érni, hogy a faktor jelenlétében a munkások úgy t e s z n e k, mintha szorgalmasan dolgoznának, de valójában az a munka fabatkát sem ér. Mert amint a faktor kiteszi a lábát, igyekeznek kipihenni az előbbi „túlhajtott” fáradozást. Azonkívül még rosszabbá teszik a helyzetet. Mert elkeserítik az alkalmazottakat; már pedig semmi sem alkalmasabb a munkakedv csökkentésére, mint az elkeseredés.

Amikor az előbb azt mondtam, hogy a rátermett művezető gyakorlati érzéke megvédi a vállalatot a károsodástól, különösképpen pedig az olyan károsodástól, mely az egész vállalatot destruálhatja, vonatkozik elsősorban erre az eshetőségre.

Felfogásom az, hogy a kollektív szerződésben biztosítva vannak a főnök jogai. Nem lehet panasz. A német árszabályközösség alap gondolata ebben a tekintetben világosabban van kifejezésre juttatva, amikor előljáróban kimondja, hogy az á r s z a b á l y a z o k n a k a k ö t e l e s s é g e k n e k a h ű k i f e j e z ő j e, m e l y e k e l l e n é r t é k e k é n t a j o g o k i g é n y e l h e t ő k.

Magyarul ez annyit tesz, hogy mindenki tartozik a neki nyújtott szolgáltatásokért megfelelő ellenértéket adni.

Ez a becsületes érték meghatározó.

Úgyebár, itt felmerülhet az a kérdés, hogy ki hivatott annak megállapítására, hogy hol kezdődik és hol végződik az értékhatár?

Az árszabály ebben a tekintetben is elégséges támpontot nyújt. Csak meg kell érteni. A gyakorlati érzékkel bíró és hivatása magaslatán álló művezető kiismeri magát. Tisztán lát és meg is találja a helyes irányelveket.

* * *

A munkaadónak persze ennél a pontnál erkölcsi és anyagi támogatást kell nyújtania a művezetőnek.

Sajnos, ezt csak a legritkább esetben találhatjuk meg. Azt látjuk, hogy míg az egyik oldalon a főnök — a „kenyéradó” brutális jogán — azt kívánja, hogy a művezető minden tudását, akaraterejét és ambícióját neki, illetve vállalatának szentelje és ebben a teljes testi és lelki energiáját felőrölő tevékenységben tekintszen el minden érzési momentumtól, sőt tagadja meg eddigi pályafutását, multját, elveit és kollégialis nézeteit, — addig a másik oldalon nem akar

semmit sem tudni arról, hogy ezzel szemben megfelelő ellenértékeket is kell adni. Áll ez az anyagi javadalmazásra, munkaidőre, jutalmazásra, elismerésre és minden egyéb, az alkalmazásból eredő viszonyra, ideszámítva a felmondási időt is.

Az utóbbi időben mind gyakrabban tapasztalható gyakorlat azt igazolja, hogy a munkaadók rideg természetességgel azt kívánják a művezetőtől, hogy ne alkalmazkodjék rigorózan az árszabályban előírt feltételekhez — különösen pedig nem a munkaidőhöz —, mert hiszen ők nem munkások, de ha felmondásra kerül a sor, akkor csak 14 napot ismernek el a művezető jogos felmondási ideje gyanánt, mert technikai munkát is végeznek. Tehát nemcsak nem ösztinték, de egyenesen romlására törnek annak a művezetőnek, akire vagyonuk gondozását bizzák és akitől azt várják, hogy teljesen adják oda magukat és mindíg és mindenben a vállalat érdekeit tartásák szem előtt.

Még van egy — szintén többször tapasztalt — sajnálatos, sőt kárhoztatandó jelenség, mely súlyosan nehezedik a munkaadók egy részének mentalitására. Az, hogy szeretik dezavualni, vagy egyéb érvek hiányában ütőkártyának kijátszani az üzembvezetőt, aki elég meggondolatlan volt a főnök úr elé tární a munkamenetet illető terveit. Eltekintve attól, hogy az ilyen eljárás bizonyos erkölcsi hiányosságra vall, egy cöppet sem alkalmas az üzemben a fegyelmet és az annyira szükséges harmonikus együttműködést biztosítani.

* * *

A művezetői felelősségteljes és kimerítő tevékenység kifejtésére nem lehet csábító az a kizárólagos körülmény, hogy a művezetővé lett szakember „szép” titulus t kapott. Mert ez sem a jelent, sem a jövőt nem biztosítja, sőt meg kell állapítani — ha a szomorú tanulságot le akarjuk és le tudjuk vonni —, hogy a művezetők rosszabb elbírálásban részesülnek, mint a munkások; azokat ugyanis védi az árszabály és a kollégialis erkölcsi szolidaritás, a művezetőt ellenben nem védi senki és semmi. Ha a főnök szeszélye egy adott pillanatban úgy látja jónak, hogy a művezetőt elbocsássa vagy kicserélje — bármily igazságtalanság történt is légyen vele —, senki sem fog védelmére kelni. Sőt . . . Ismerjük a döglődő oroszán meséjét, úgebár? . . .

* * *

Mi itt a konkluzió, a tanulság?

Ha figyelemmel kísértük az eseményeket — és ha a kari összejöveteleken részt vettünk, volt is módunk benne —,

vehettük észre, hogy nagyon kevés olyan üzem van, amelyik hűségese művezetőjét — aki „kenyéradóját” becsületes, törekvő munkával (sokszor túlhajtott ambíciójával) vagyónához segítette — megbecsüli és megélhetését deresedő fejének ellenére is biztosítja. Kevés olyan munkaadó van, aki hálás volna művezetőjének, mert a legnagyobb odaadással szolgálta. De olyan főnök sok van, aki minden lelkiismeretfurdalás nélkül túlradott művezetőjén, mert az már megöszült vagy mert azt hitte, hogy jobban jár, ha „fiatal” munkaerőt alkalmaz, aki esetleg arra is vállalkozik, hogy kisebb fizetésért nagyobb munkateljesítményeket fog kikorbácsolni . . .

Említettem már, hogy az erre való törekvés, különösen ilyen eszközökkel, nem vezet célhoz; ellenben nagyon könnyen az ellenkező hatást válthatja ki. Önmagának árt a művezető, ha ilyesmire vállalkozik és botorul cselekszik a munkaadó, ha ilyesmit kíván.

Sokkal nagyobb az eredmény és tisztább a munka, ha a művezető hozzáértéssel, mindent megfontolva, kevesebb lármával és hajszolással, de annál tapintatosabban, tervszerű munkabeosztással fog feladatának megoldásához.

Ha a melléje osztott személyzet minden egyes tagját a neki megfelelő helyre állítja, az emberekkel emberségesen bánik, ha a felmerülő és mindenhol előforduló hibák reparálását nem retorzióval, büntetéssel, pellengérréállítással, hanem jóakarattal és szaktudással igyekszik eliminálni; ha ítéleteiben nem elhamarkodva, gögösen, modortalansággal, bántóan jár el; így az eredmény biztosan jobb lesz, mintha az ellenkezőt cselekszi . . .

Egyét mindenesetre el fog érni — bárha, mint előljárójában mondtam is: mindenkinek eleget nem lehet tenni —, az ő n m a g a lelkiismeretét meg fogja nyugtatni, mint aki megtette a köteleességét.

A munkaadótól nem várhatunk sem kíméletet, sem méltánylást, bármilyen odaadóak voltunk is; a munkásoktól nem várhatunk elismerést, bármily jóakaratóak voltunk is.

Szomorú perspektiva ugyan, de legalább ha eljön az az idő, amikor valamelyikünk kényszerítve lesz a munkaközvetítő listáját gyarapítani — felemelt fővel állhatunk be a sorba, mondván: az én szememre nem vethet senki semmit.

* * *

És most befejezésül még valamit. Van nekünk egy kis Körünk. Ennek az volna a hivatása, hogy a kari érdekért sikra szálljon. Ez a Kör azonban semmit sem tehet, ha mi magunk sem akarjuk. Járjunk fel minél

gyakrabban és minél többet oda; őszintén mondjuk el és panaszoljuk el különféle bajainkat, adjunk rá módot, hogy a vezetőség foglalkozhassék a felbukkanó káros jelenségekkel, aztán álljunk gerincesen mögéje, mert csak így fog tudni utat és módot keresni és találni, hogy a bajokon segítsen . . .

Különösen pedig arra kell teljes erőnkkel törekedni, hogy ha már a művezető mindenkitől el is van hagyva, legalább a Kör tagjai támogassák egymást; hogyha ennek a Körnek valamelyik tagja bajba esik, akkor a többi segítsen rajta. Erkölcsileg és anyagilag. Mindenki, még a legkisebb is tehet valamit . . . Ez kötelessége . . .

Mindenkit érhet baleset . . . Senki sincs egész életére biztosítva. Mindenkit utólér végzete. Előbb vagy utóbb.

Nézzünk csak körül . . . Láthatunk megöszült, évek soráig művezetősorban volt kollégákat a korrektori asztalnál sokszor a minimumért görnyedni, igazságtalanságokat lenyelni . . . vagy a munkaközvetítő helyiségében a jószerencsére várni . . . keresve, várva a jutalmat, a méltánylást . . . mint egy élő felkiáltójel . . . mint élő vád: ime, ilyen a munkaadó hálája . . .

Ne legyünk mi is ilyenek . . . legalább ne egymáshoz . . .

A NYOMDAIPARBAN
ELŐFORDULÓ ÖSSZES
VILLANYSZERELÉSI
MUNKÁKAT ELŐNYÖS
ÁRBAN ÉS A LEGRÖ-
VIDEBB IDŐ ALATT
PRECIZEN
ELKÉSZITI

GOLDMANN ÉS TSA
VILLANYFELSZERELÉSI VÁLLALATA
BUDAPEST VIII, NÉMET-UTCA 41/43

TELEFON:
J. 372-40
ÉVTIZEDES MUNKÁLKO-
DÁSUNK A NYOMDA-
IPARBAN, BIZONYÍTÉKA
CÉGÜNK KIVÁLÓSÁGÁ-
NAK, SZOLIDSÁGÁNAK

TANONCAINKNAK OKTATÁSA

Í R T A : S C H N E I D E R J E N Ő

Rendkívül fontosnak tartom iparunk jövő generációjáról: tanoncainkról és azok szakoktatásáról e helyen is néhány sorban megemlékezni; dacára annak, hogy erről az égető és mindnyájunkat érdeklő témáról nem először teszünk említést. Erről már sokat és sokan írtak, állítottak fel szebbnél-szebb terveket, problémákat újra és újabban, kiválóan értékes erők pazarlódtak el — hiába. Felmerül a kérdés, vajjon miért? Mert hiányzik az a szélesen megalapozott intézmény, ahol tanoncaink a nyomdászathoz szükséges alapismereteket megtanulhatják, elsajátíthatják. Hogy ennek a sokat hányt-vetett s összekuszált kérdésnek fonalát helyesen felgombolyíthassam, fogjuk meg csak az elejét és pillantsunk vissza a sokat emlegetett puskaportmentes, boldogemlékű háborúelőtti időkre, amikor még a nyomdásztanoncok munkaidejének se hossza, se vége nem volt, amikor a tanuló erejének, fizikájának kizsákmányolása munkaadó és alkalmazott részéről határtalan volt és amikor a tanoncvédelem és tanoncotatás nemes fogalma az ismeretlenségben kóválygott; összeültek néha-néha agilisabb szaktársaink e problémának megvitatására. Sok szép magasszárnyalású szó, mondat hagyta el az ajkakat, röpködtek a logikai fordulatok és nyomós érvek, azonban mindezek süket fülekre és rideg szívekre találtak. Mégis azt láttuk, annak dacára, hogy az akkori üzemekben a tanonc oktatására vajmi kevés idő fordítatott, a tanoncoknak a nyomdászat iránti határtalan szeretete, erős akarata és tanulni-vágyása hozta meg azt az eredményt, hogy mint jólképzett szakmunkások kerültek ki a nagyvilágba. De jött a háború s jöttek a forradalmak s mint a közmondás mondja: változtak az idők s benne az emberek. Elmultak a szép idők, az akkori tanoncból deresfejú, meglett férfiak, családapák lettek. Most mint apák nézzük, figyeljük fiaink életét s aggódunk jövőjüket illetőleg. Gondolattunk azon jár, sorsuk vajjon hogyan lesz, mikép lesz?

A magyar nyomdászipar legsúlyosabb, mondhatnám legválságosabb éveit éljük. Ha visszaemlékezünk, még a háború után

sem volt helyzetünk oly sivár és oly szomorú, mint ma, amikor nincs rendelő, nincs munka. Azonkívül köztudomású, hogy még ma is szeri se száma azoknak az üzemeknek, ahol tanoncaink az iparnak úgyszólván csak a legelemibb dolgaira lesznek kiképezve, sőt sok esetben még erre sem. A hiányos üzemi oktatásnak egyik igen nyomós okát egyrészt a mai ideges munkamenetnek, ambícióhiánynak, másrészt segéd és tanonc között fennálló sporttársi, mondhatnám pajtási viszonyban látjuk. Erről nem akarok adatokkal szolgálni és tirádákat közölni, mert ez most nem helyénvaló, hanem lássunk egy kissé tovább, hogy gondolkozni tudjunk. Szaktársaink több százai munkanélküliségre, tétlenségre vannak kárhóztatva, munkaadóink pedig állandóan a tanonchiányról tárgyalnak, keseregnek és a hiányos szaktudású alkalmazottakra panaszkodnak. Ez áldatlan, a nyomdászszakmára káros tanonctenyésztésnek csakis helyesirányú szakiskolai kiképzéssel, gyakorlatias műhelyoktatással vethetünk véget. Tehát ne keressük és ne kutassuk tovább a hibákat, hanem ha már tanoncainknak bent a nyomdákban nem áll módjukban iparunk körébe vágó dolgok alapos elsajátítására — s feltevé, ha meg van bennük a szakma iránti tudnivágyás —, úgy alkalmak kellene, hogy tanulhassanak, a szaktudást úgy elméletileg, mint gyakorlatilag, fokozott mértékben fejleszthessék, nehogy felszabadulásuk után csak a munkanélküliek szomorú létszámát szaporítsák. Ezt megakadályozandó, nekünk, de munkaadóinknak sem kisebb érdeke az, hogy a szakoktatás ügyével érdemileg és intenzívebben foglalkozzunk. Tanoncainknak a mai kevésnek bizonyult heti kétórás „technológiai” tanulmányokkal szemben adassék egy olyirányú nyomdászipari szakiskola, ahol nem a szépírássra, énekekre és egyéb tantárgyakra fektetik a fősúlyt, hanem külföldi államok szakiskoláinak mintájára, a szellemi és testi nevelés mellett legyen hivatva a kulturális és iparfejlesztésnek magas hivatására. Ezt elrendő, szerény elgondolásom, a helyes szakoktatás tervére vonatkozólag az, hogy kívánatos a már említett szellemi és testi nevelésen kívül az ólomvilág csodálatosan szép, változatokban gazdag történelmének, továbbá a hogyan szedjük és hogyan kezeljük gépeinket helyes gyakorlati fogalmának ismertetése, kéziratolvasás, arány- és arany metszet, az iparunkban nagy szerepet játszó szintan, színharmonia, betűvetés, vázlatok, kész nyomtatványok készítése, ambíciófokozása céljából nyomtatványkiállítások, tanulmányi kirándulások rendezése, továbbá az aktuális munkamenetnek szemléltető módon való bemutatása.

ELSŐ MAGYAR KÖ- ÉS
KÖNYVNYOMDAI FES-
TÉK ÉS HENGERANYAG
GYÁR * BUDAPEST, IX
MÁRTON-UTCA 19

TELEFON: J. 306-35

FEKETE ÉS SZINES
FESTÉKEK AZ ÖSSZES
GRAFIKAI CÉLOKRA
Különlegességek könyv-
kötő-, dombor-, csekk-,
márvány-, színnyomásu,
és plafina festékekben
Kívánságra próbadobozt
a legnagyobb készséggel
készítünk a fentiekből

HENGERÖNTŐMŰHELY

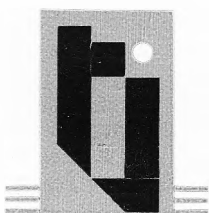
lapos- és körforgásu gé-
pekhez, kiváló Bianca és
patent, valamint Viktoria
hengeranyagok sima v.
koczkázott lemezekben

BERGER és WIRTH

GYÁRAK: BERLIN, BARMEN, NEW-YORK,
AMSTERDAM, SZENTPÉTERVÁR ÉS LEIPZIG

Sürgőny cím: „Bergwirt” Budapest
M. kir. postatakarékpénztári számla: 23244
Giroszám a Magyar Általános Hitelbanknál

**BUDAPEST
VISEGRÁDI-
UTCA 3. SZ.**

Bejárati : Kádár-u.

**TELEFON :
AUT. 254-48**

Sokszorosítóipari
minden iajtájú és
nagyágú gépet a
legtökéletesebben
átalakít és javít.
Átköltöztetéseket
jutányosan vállal

**MODERN
AUTOGÉN
HEGESZTÉS**

RÓNA JÓZSEF

GÉPÉSZMÉRNÖK
GÉPJAVÍTÓ
MŰHELYE

GYÁRT: Amerikai sajtót golyós-
csapággal szilárd kivitelben.
Sarokgömbölyítőt, lehúzó-
sajtót, formaszállító-kocsit,
Horgonylemezszemcsézógépet

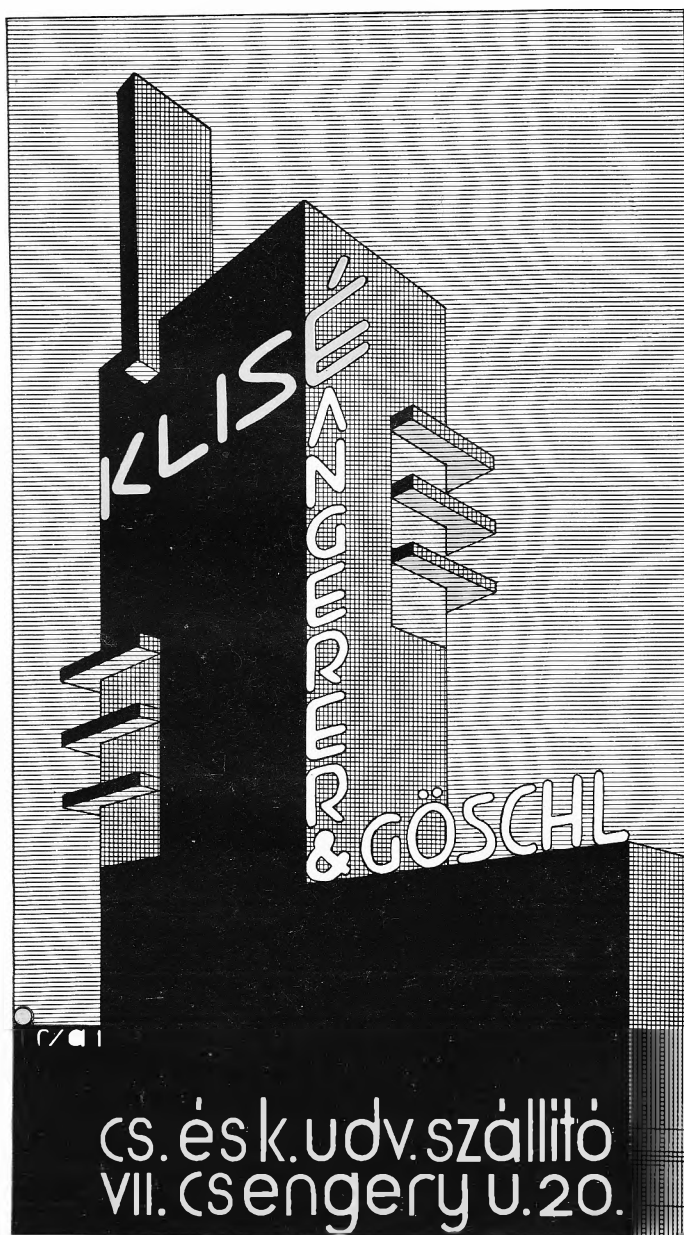

BUDAPEST, IV
FERENC JÓZSEF
RAKPART 27. SZ.
TELEFON-SZÁM:
A. 868-01, 868-02
GYÁR: BUDAFOK

FESTÉKEK AZ ÖSSZES
GRAFIKAI CÉLOKRA.
KÜLÖNLEGESSÉGEK:
CONCENTRÁLT MÉLY-
NYOMÓ-, OFFSET- ÉS
KÖNYVKOTÓFESTÉKEK

LORILLEUX
CH. ÉS TÁRSA
FESTÉKGYÁR

A könyvnyomdászat
állandó fejlődése a
tömöntődei iparágat
sem hagyta a maga
maradí mivoltában.
Fejlődésre kötelezte
az ipar érdekében.
Én alkalmazkodtam
ehhez s így munkáim
a legfőkételesebbek

Üzemem másik ága
a galvanoplasztika is
minden tekintetben
a haladó idő követ-
elményeinek eleget
fenni tudó felszere-
léssel áll a szakma
szolgálatában. Ezért
kérem, hogy rende-
lésével keressen fel

THALWIESER

CÉGTULAJDONOS:
THALWIESER FERENCZ

**TÖMÖNTŐDEI ÉS
GALVANOPLASZTIKAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST VI., HORN EDE-UTCA 15
TELEFON: 165-74**

CHATELET ALAJOS **ÉS FIA** BUDAPEST II, MARGIT- KÖRÚT 81

MASCHINENFABRIK AUGSBURG-NÜRNBERG AG

Ujságyomó körforgógépek,
önműködő tömöntődei berendezések,
offset és mélynyomógépek, gyorsajtók

GEOERG SPIESS MASCHI- NENFABRIK LEIPZIG

Rotary- és szívós-önberakókészülékek,
egész- és félautomatikus téglaysajtók,
hajtogatókés nélküli hajtogató-gépek

ASBERN MASCHINENFABRIK A. G., AUGSBURG-GÖGGINGEN

Speciális stereotypiai berendezések és
stereotypiai gépek

K. WALTER, MÜNCHEN

Mélynyomó formahenger galvanizáló-
berendezések

BÖTTCHER & RENNER N Ü R N B E R G

Uj bőrhengerek és hengeráthuzások,
nyomóhengerborítások és az összes
cikkek a grafikai ipar részére

TELEFON:
531-74

Értesítjük a t. nyomdai művezetőket, hogy a minden igényeket kielégítő fotocinkográfiai intézetünket galvanoplasztikai és tömöntödei osztállyal bővítettük ki, ezáltal lehetővé tettük, hogy egy-egy vagy többszínű foto- és autotypia klisékről a legtökéletesebb másolatokat készíthessük galvanoban vagy öntvényben nagy ármegtakarítás mellett. Tömöntvénycink Magyarországon eddig ismeretlen eljárással készülnek és tartósságuk miatt a legnagyobb példányszám nyomására is kiválóan alkalmasak

KURCZ ÉS LAJTA

FOTOCINKOGRÁFIAI MŰINTÉZET R. T.
BUDAPEST VIII, VIG-U. 3. TELEFON: 353-18

Előnyös fizetési feltételek mellett, teljes jótállással vállal mindennemű grafikai gépszerelést, javítást vidéken, vagy az országnak bármely területén gyorsan, pontosan és jutányosan

Speciális gyorsajtók, körforgó- és rokon szakmabeli gépek, szerelvények nagy raktára.

GRAFIKAI GÉPEK ÉS SZERELVÉNYEK GYÁRA

KLEIN ERNŐ

Állandóan raktáron tart; vesz és elad, valamint be- cserél új és használt szak- beli gépeket.

**BUDAPEST, JÓZSEF-U. 72
TELEFON: AUT. 372-89**

Gyárt: kerekes és emeltyűs papírvágógépeketkülönféle szélességben, lemez-ollót, perforálógépet kéz- és láb- hajtásra, stokprést és kor- rekturalehuzót, valamint e szakmába vágó mindenféle segédgépeket, géprészeket

FELADATAINK A BETÜÖNTÖDEI ANYAGOKNAK RENDELÉSÉNÉL

Í R T A : L Ő W Y S A L A M O N

Sok hasznos útmutatás jelent már meg arra vonatkozólag, hogy mi mindenre kell figyelemmel lenni a betüöntödei anyagok rendelésénél. Csaknem valamennyi betüöntöde főminta-könyve azzal kezdődik, hogy erre vonatkozólag részletes tájékoztatást nyújt, ami mellett táblázatokban mutatja a különféle anyagok mennyiségeinek súlyait. A betüöntödéknek kellemes és kívánatos, ha a rendelő tájékozva van, mert így egyrészt könnyebb a megértés, másrészt pedig kisebb az esély a fölösleges vagy helytelen szállításra. Dacára annak, hogy így a betüöntödék maguk igyekeznek rendelőiket felvilágosítani, igen sokak előtt ismeretlen valami, hogy például 1000 darab petit antiqua szám körülbelül milyen súllyal bír, vagy hogy 1 kgr. negyedpetit rézlénia hány ciceró hosszú.

Nem én választottam ezt a témát, mert hiszen a betüöntödei anyagok súly-, mérték- és darabszám-egységeiről körülbelül 2 év előtt jelent meg egy részletes ismertetésem a „Nyomda- és Rokonipar” évkönyvében, de — úgy látszik — a jelen évkönyv szerkesztője annyira fontosnak tartja az ezirányban való újabb tájékoztatást, hogy ragaszkodott ezen tárgyhöz, ama fenyegetésem dacára, hogy automatikusan ismétlésekbe kell esnem. Talán igaza is van. Hiszen ez a könyv elsősorban a művezetők kezébe kerül és ha nem fogják a jelen sorokat túlszáraznak venni, hanem a számok nyújtotta tájékoztatást adandó alkalmakkor figyelembe veszik, bizony használni fognak üzemüknek.

1. Kezdjük a betűvel. Ezek kiválasztása ízlés dolga, amibe nehéz a betüöntödének beleszólni. Itt legfeljebb azt az irányelvet lehet felállítani, hogy pedig csak eredeti, jó típust válasszunk és emellett olyant, amely a nyomda munkái után ítélve, jól kihasználható. A betűknek nemesen egyszerűeknek, jól kiegyensúlyozottnak kell lenniök, mert, ha itt-ott akad is nyomtatványfogyasztó, akinek a cífraság tetszik, 100 közül 95 mégis a szolid hatást kedveli és követeli. A fokozatok kiválasztása és a mennyiségek meghatározása

már gyakorlati tapasztalatokat igényel. Vegyük csak példaként az itt bemutatott modern betűk az „Elegant-Grotesk”

Elegant-Grotesk ELEGANT-GROTESK

Elegant-Grotesk ELEGANT-GROTESK

világos és félkövér sorozatát és vizsgáljuk, hogy milyen szempontokra kell figyelemmel lennünk egy ilyen accidens betű összeállításánál. Ezen két betűsorozat minimumsúlyait az alábbi táblázat mutatja, amelyben fel van tüntetve, hogy a kétféle betű egy-egy minimumában hány current „a” és hány versal „A” foglaltatik.

Fokozat	Minimum kg.	Világos sorozat tartalmaz		Félkövér sorozat tartalmaz	
		a drb.	A drb.	a drb.	A drb.
6 pont	3	192	50	176	46
8 „	4	154	42	130	38
10 „	5	120	34	112	32
12 „	6	100	30	84	26
14 „	7	92	28	72	22
16 „	8	78	24	72	22
20 „	10	66	20	56	18
24 „	11	52	16	44	14
28 „	12	42	12	32	10
36 „	14	26	8	24	8
48 „	18	22	8	18	6
60 „	22	16	6	16	6
72 „	26	16	6	16	4

Előfordul nem egyszer, hogy ha valakinek egy ilyen betűsorozat megtetszik, megrendeli az egészet és pedig gavalérosan végig teljes minimumokat, vagy ha sporolós természetű az illető, úgy a nagyobb, a 3 cicerón felüli fokozatokból csak félminimumot. Egy komplett minimum a fenti táblázat szerint 146 kgr., ha a 4—6 cicerós fokozatokból félminimumot veszünk, úgy 113 kgr., tehát a két sorozat együtt 292, illetve 226 kgr. Azt hinnők, hogy egy ilyen „teljes” választék ideális kell, hogy legyen. Az is lenne, ha nem feledkeznénk meg bizonyos fokozatoknál a minimumsúlyok légtelen voltáról és éppen ezen kisebb fokozatoknál 3—4—5-szörös minimumokat vennénk, ha kell, a nagyobb fokozatok terhére is.

Egy nagy üzemben, ahol két ilyen garnitura beszerzésénél nem túlzott akadály az, ha a kettőnek 292 kgr.-ot kitevő súlya helyett körülbelül 15%-kal többet veszünk

ugyan, de sokkal gyakorlatiasabb beosztásban, például mint ahogy ezt az alábbi összeállítás egész világosan mutatja:

	<i>Világos</i>	<i>Félkövér</i>
6 pontos	3 kgr.	3 kgr.
8 "	12 "	8 "
10 "	20 "	10 "
12 "	24 "	12 "
14 "	7 "	7 "
16 "	12 "	12 "
20 "	10 "	10 "
24 "	11 "	11 "
28 "	12 "	12 "
36 "	7 " + 3 kgr. verzál	14 "
48 "	9 " + 4 " "	18 "
60 "	11 " + 5 " "	22 "
72 "	13 " + 6 " "	26 "

151 kgr. + 18 kgr. verzál + 165 kgr.

összesen 334 kgr. Ezen beosztás mellett a kisebb fokozatokból nemcsak terjedelmesebb accidenciák, hanem egy-egy prospektus, kisebb árjegyzék is szedhető lesz, mert elegendő csakúgy a világos, mint a kiemelő címbetűk mennyisége. A világos 36, 48, 60 és 72 pontos fokozatoknál, miután ezekből amúgyis csak néhány címsor szedésére kell számítani, elegendő a félminimum (amint ezt az összeállításban felvettük), ellenben tekintettel arra, hogy éppen ezen típusú betűk igen tetszetősek verzális-sorokban, megfelelő verzálbetűpótlást kellett hozzá vennünk, mert, mint az elől közölt táblázat mutatja, ezen fokozatokban egy félminimumra csak 4, illetve 3 verzális „A” betű esnék (az egyéb verzál betűkből esetleg még kevesebb), ami sehogy sem lenne kielégítő.

Ha ugyanezen két garnitúrát lényegesen kisebb össz-súlyban kell összeállítanunk, már egyes fokozatok kihagyásával és több félminimummal kell — de csak a nagyobb fokozatoknál — operálnunk, körülbelül az alábbiak szerint:

	<i>Világos</i>	<i>Félkövér</i>
6 pontos	3 kgr.	3 kgr.
8 "	8 "	8 "
10 "	20 "	10 "
12 "	21 "	12 "
14 "	— "	— "
16 "	8 "	8 "
20 "	10 "	10 "
24 "	— "	— "
28 "	6 " + 3 kgr. verzál	12 "
36 "	7 " + 3 " "	7 " + 3 kgr.
48 "	— " + 4 " "	9 " + 4 " "
60 "	11 " + 5 " "	11 " + 5 " "
72 "	— " + 6 " "	13 " + 6 " "

94 kgr. + 11 kgr. verzál 103 kgr. + 18 kgr.

összesen 226 kgr., tehát 108 kgr.-mal, vagyis körülbelül egyharmaddal kisebb súly az előző összeállítással szemben.

Természetesen ezek a példák nem igénylik a csálhatatlan jelzőt, hiszen — mint fentebb említettem — az üzem szükségletei adhatják csak meg az igazi mértéket.

A fontos az, hogy amikor már a betűtípus választása fölött döntöttünk, jól gondoljuk át, hogy az illető betűtípust milyen természetű és terjedelmű munkához kívánjuk használni és ennek megfelelően kell kiválasztanunk a beszerzendő fokozatokat és megállapítani a súlyokat, annak szem előtt tartásával, hogy ritkábban használható fokozatokból kevesebbet vegyünk, de ezt pótoljuk a mindennapi használatban előforduló fokozatoknál, mert ezeknél a minimum kevesebb a semminél, ha csak a folytonos deszkán való keresésre nem akarunk berendezkedni.

Ha például egy olyan accidensbetűről van szó, amelynek kurzív garnitúrája is van, ezt a világosabb garnitúrával kell összhangba hozni. Ennél is gondolni kell arra, hogy a garmond és ciceró fokozatból legalább 12—15 kgr.-ot vegyünk, hogy egy kisebb, kétoldalas körlevél kiszedhető legyen. A kurzív betűk nagyobb fokozatainál ezt be lehet hozni, mert ezeknél könnyebb a takarékoskodás és tekintve, hogy csak 1—2 sor leszedéséről van szó, rendszerint elégséges is a félminimum ezekből.

Amikor például az *antiqua* és kurzív mellett az egy garnitúrához tartozó félkövér és kövér fajtákról is szó van, ha anyagi szempontból mind a kettő megrendelhető, úgy csak arra kell vigyáznunk, hogy ne aprózzuk el a dolgot. Nem segítünk magunkon, ha mindkettő megvan ugyan, de csak egy- vagy félminimumokban. Ennél sokkal jobb, ha csak az egyiket vesszük, de megfelelő mennyiségekben. Hogy azután ilyen esetben a kettő közül melyiket válasszuk, azt az ízlés mellett főleg az dönti el, hogy az illető betűgarnitúra világos fokozatai milyen vonalerősségűek. Ha ezek a betűk világosak, úgy a félkövér jobban fogja ezeket kiegészíteni, mert a fekete talán túlnagy kontrasztot ad; ellenben, ha az alapgarnitúra betűi erőteljesekek, úgy — ha ez egyébként ízlésünknek jobban megfelel — bátran vehetjük a félkövér elhagyásával a kövér garnitúrát.

Eltekintve a díszesebb rajzú accidensbetűktől, ezek legtöbb alapgarnitúrája mint kenyérbetű kerül forgalomba. Ha nem is azzal a kifejezett céllal vesszük az ilyeneket, hogy majd nagyobb terjedelmű síma szedéshez is használjuk, mégis az összeállításnál ajánlatos gondolni arra, hogy a petit,

garmond és ciceró fokozatból legyen annyi, hogy például az egyíves oktáv munkát, kisebb árjegyzéket, prospektust ki lehessen ezekből szedni. A beszerzési árnál, éppen mert kenyérbetűkről van szó, nincsen olyan nagy különbség, hogy ne érné meg azt, hogy a valamivel több befektetés révén, gyakorlatiasabban használhassuk ki a megrendelt új betűket.

Fontos körülmény a betűrendelésnél, hogy az öntődével közöljük a nyelvbeosztásra, a verzálisok pótlására stb.-re vonatkozó kívánságainkat, mert ez semmi költséggel sem jár és az öntőde által már egy simla minimum szállításánál is könnyen teljesíthető, ellenben annál kellemetlenebb és költségesebb, ha ez utólag történik.

Noha az öntődék betűösszeállítása általában megbízható, mert egy-egy betűfajtából sok minimumot öntenek és ezek összeállítását a raktárravétel előtt alaposan ellenőrzik, különben kitennék magukat annak, hogy ahány minimum, annyi reklamáció zúdul a nyakukba, mégis, amikor a betű megérkezik, ajánlatos az eredeti oldalakról levonatot készíteni, ezt minden tekintetben ellenőrizni és az esetleges hiányokat vagy hibákat ezen levonat kíséretében azonnal reklamálni.

A betűmagasság tekintetében a mai precíziós marógépek mellett már alig történhet hiba, de sohasem árt ezt is ellenőrizni az átvételnél, nehogy csak a használat közben tűnjék ki ilyen hiba.

Hogy az anyagi rész se hagyassék figyelmen kívül, jó tudni, hogy a betűk ára a szállítandó mennyiségek szerint és pedig a 25, 50, 100, 175 és 250 kgr.-os mennyiségeknél fokozatosan csökken. Anélkül, hogy tényleges árakat jeleznék, figyelembe ajánlhatom, hogy amikor a rendelés az előbb említett súlyhatárokhoz közel áll, jobb a magasab súlyhatárt venni, mert ez mindenkor olcsóbb, ami azt jelenti, hogy azonos végösszegért nagyobb súly szerezhető be. Az öntődék egyébként figyelmeztetik is az ilyen esetekben erre a rendelőt, mert hogy például éljek, nekik is könnyebb és költségmegtakarítással jár, ha például 90 kgr. garmond helyett, amelyet esetleg à 50, 25, 15 és 5 kgr.-os raktári összeállításból kell összetenniök, 100 kgr.-ot szállítanak, amely mennyiség egy összeállításban tartatik raktáron.

2. A betűk, számok és körzetek súlyegységeiről az alábbiak nyújtanak tájékoztatást.

Egy 20 cicerós szélességű sor súlya és az abban foglalt félgeviert szélességű betű, szám, vagy körzet darabszáma, normális betűmagasságot véve alapul, körülbelül a következő:

Diamant	4 pont	. . . . .	0.007 kgr.	= 120 darab
Perl	5	„	0.033	„ = 96 „
Nonpareille	6	„	0.040	„ = 80 „
Colonell	7	„	0.045	„ = 68 „
Petit	8	„	0.054	„ = 60 „
Borgis	9	„	0.060	„ = 53 „
Garmond	10	„	0.066	„ = 48 „
Ciceró	12	„	0.080	„ = 40 „
Mittel	14	„	0.090	„ = 34 „
Tertia	16	„	0.110	„ = 30 „
Text	20	„	0.130	„ = 24 „
2 ciceró	24	„	0.160	„ = 20 „
2 mittel	28	„	0.180	„ = 17 „
2 tertia	32	„	0.215	„ = 15 „
3 ciceró	36	„	0.240	„ = 13 „
4	48	„	0.320	„ = 10 „
5	60	„	0.400	„ = 8 „
6	72	„	0.480	„ = 6 „

Ha a fenti táblázat alapján azt kívánnánk megállapítani, hogy például egy négyoldalas quart körlevél cicerós törzsű kerete — amelyből 1 oldalhoz 194 ciceró, 4 oldalhoz tehát 776 ciceró hosszúságú körzetre van szükségünk — milyen súlyú, úgy ezt a hosszúságot osztjuk 20 ciceróval és a nyert eredményt szorozzuk a fentebb a ciceró fokozat mellett álló súlyegységgel, tehát 0.080 kgr.-mal:

$$776 : 20 = \text{kb. } 38 \times 0.080 \text{ kgr.} = 3.04 \text{ kgr.},$$

vagyis a 776 ciceró hosszúságú cicerós körzet súlya körülbelül 3.04 kilogramm.

Ha például azt akarjuk megállapítani, hogy 5000 darab petit félgeviertre öntött szám súlya mennyi, úgy ezen darabszámot osztjuk a fenti táblázat petit fokozatánál feltüntetett darabszámmal és az eredményt szorozzuk a petit súlyegységgel:

$$5000 : 60 = 83.33 \times 0.054 = \text{kb. } 4.50 \text{ kgr.},$$

vagyis az 5000 darab petit félgeviertre öntött szám súlya körülbelül 4.50 kilogramm.

Miután a fenti táblázatban mindenfajta törzsű betű 20 ciceró hosszúságú sorának fel van tüntetve a súlyegysége, minden további súlyt ki tudunk számítani, csak az kell előbb (ha nem félgeviert szélességű figuráról van szó felszedés vagy becslés szerint) megállapítanunk, hogy az illető betűből 20 ciceró hosszúságra hány darab megy.

Amikor valamely szedésterület körülbelüli súlyát akarjuk felbecsülni, úgy alapul vehetjük, hogy egy négyzetciceró felületű, normális magasságú betű 4 grammot, egy négyzetcentiméter pedig 19.5 grammot nyom.

3. A d e f e k t e k r ő l, a betűpótlásokról szólva, le lehet szögezni, hogy amiként kellemetlen és drága mulatság ez a nyomdák részére, úgy nem kívánatosak ezek a betűöntődék számára sem, mert tényleg csak kellemetlen munkát, feltartást jelentenek, hasznot ellenben nem.

Hogyan is áll elő a defektszükséglet? Ha úgy vettük át a betűöntőde által szállított betűket, ahogy azt az 1. pontban említettem, kikapcsoltuk azt a lehetőséget, hogy később valami hiányozzék, mert hiszen az esetleges hiányokat azonnal és költségmentesen pótolattuk. Ha a használat közben egyes betűk, sorok a nyomásnál tönkrementek, ez baj, de talán az egyedül indokolt esete a pótlások beszerzésének, amikor ennek költségével is meg kell és lehet barátkoznunk. Ez azonban a ritkább esetek közé tartozik. Sokal gyakoribb eset, hogy valamit olyan betűkből akarunk kiszedni, amiből nincs (és nem is volt) elegendő készletünk, tehát toldozunk-foldozunk. Ha például egy 16 oldalas kis árlaphoz a fejeket valamelyik garmond grotesk verzálisából akarnám leszedni, de tudom azt, hogy ebből a betűből mindössze egy minimummal rendelkezem, amelynek súlya 5—6 kgr. és a verzálisok mennyisége alig megy túl az 1.50—2 kilogrammon, úgy kár kísérleteznem, nem futja a 20 cicerós szélességű 16 cicerós sorra. De hát egyszerű a megoldás. Mire való a betűöntőde és a defekt? Meg lesz tehát rövidesen állapítva, hogy a szerencsésen hiányzó 16- vagy 20-féle betűből hány darab kell és minden további nélkül megrendeljük ezt. Egyszerű, biztos, csak egy kicsit drága és éppen nem gyakorlatias megoldás, mert hiszen egy másik ilyen munkánál talán egészen más betűk fognak hiányozni, amire legalább olyankor, amikor már az első defektszükséglet jelentkezik, feltétlenül kell gondolni.

Feltételezzük, hogy nem lehet a szóbanforgó 16 oldal-fejet más olyan betűkből szedetni, amelyből elegendő áll a nyomda rendelkezésére s így tehát a defektrendelés elkerülhetetlen. Az ilyen esetben ne defekteket, hanem egy teljes vagy félminimum verzál-satzot rendeljünk, aszerint, hogy milyen mennyiségre van szükségünk, mert így egyrészt megtakarítjuk a sokszor jelentékeny különöntési díjakat és kevesebb pénzért súlyban több komplett beosztású betűket kapunk, tehát nemcsak a pillanatnyi hiányt pótoljuk, hanem anyagunkat gazdagítottuk.

Megjegyzem, hogy bármely defektszükségletnél ajánlatosabb ezt az eljárást követni, esetleg megtoldva azzal, hogy az egész vagy félminimum mellett még hozzárendeljük darab-

vagy sorszámra azokat a betűket, amelyekből hiány mutatkozott, mert így szintén nincsen különöntési költségünk.

Az elmondottak illusztrálására szolgálhat az alábbi példa:

Valamely garmond grotesk betűnél előállott hiány pótlására rendelünk például 15-féle betűből à 1—1 sort, amelynek összszúlya körülbelül 1 kgr. . . ára 10.10 pengő különöntési díj összesen . . . . . „ 10.50 „
együtt . . . „ 20.60 pengő

Ha ellenben ugyanezen betűből egy komplett fél-minimumot rendelünk, melynek súlya 2.50 kgr., a fenti 10.10 pengős kilóár mellett a végösszeg 25.25 pengő, tehát 4.65 pengős többlet mellett két és félszeres súlyt és komplett betűket kaphatunk.

A defektek súlyait a 2. pontban közölt súlyegységek alapján állapíthatjuk meg.

4. A rézlénia, noha ez a nyomdának egyik legfontosabb eszköze, igen sok helyen mostoha elbánásban részesül. Persze, ezek beszerzése költségesebb, mint a betűé, mert ára lényegesen magasabb, ami onnan van, hogy a nyers-anya is, készítése is sokkal drágább. A rézléniák élet-tartama igen hosszú, persze, ha szakszerűen bánunk ezekkel. Végre idővel ez is elkopik ugyan, de éppen mert drága, nehezen szánja el magát az üzem arra, hogy végleg eldobja, zeugként értékesítse s ehelyett rendszerint az következik, hogy a jobb munkákhoz beszereznek egy kisebb garnitúra új rézléniát, a régi pedig marad az egyszerűbb munkákhoz. Itt kezdődik a baj. Hasztalan különböztetik meg az új léniákat második vagy harmadik signaturával. Amikor valamely nagyobb táblázatos munkához valami hiányzik, összekeverik a régi léniát az újjal, abban a tudatban, hogy majd az osztásnál a signaturák alapján megint szépen szét is választják ezeket. E körül nincs is baj, de annál kritikusabb valami, hogy a régi léniák kopottak, tehát alacsonyabbak, mint az újak és így erősebb nyomást kell adnunk, hogy ezek az újak mellett kijöjjenek. És ez a főbaj, mert ezáltal túlzottan szenvednek az új léniák is és idő előtt kopnak el.

Ha meggondoljuk, hogy a kopott léniák egyengetése mennyi idővesztéssel jár és ha belátjuk, hogy a leg-egyszerűbb munkáknál is a léniáknak egészséges képet kell adniuk, úgy csak egyfajta és pedig kifogástalanul jó léniákat tartunk az üzemben, az ócskát, a hibásat kűszöböljük ki.

1 kgr. rézlénia, ennek törzse szerint folyócicerókban a következő hosszúságokat adják normális magasságban:

Nyolcadpetit	1 pont	3040 cic.	Nonpareille	6 pont	504 cic.
Negyedpetit	2 „	1520 „	Petit	8 „	380 „
Negyedciceró	3 „	1014 „	Garmond	10 „	304 „
Félpetit	4 „	760 „	Ciceró	12 „	253 „

Ezen adatok alapján mindenkor könnyen ki tudjuk számítani, hogy bizonyos mennyiségű lénia milyen súlyt ad. Ezen egyszerű számítás módja a következő:

Szükségünk van például az alább felsorolt negyedpetites törzsű léniákra és pedig:

300 darab nonpareille	1800 pont	hosszúságban
300 „ petit	2400 „	„
200 „ garmond	3000 „	„
500 „ ciceró	6000 „	„
100 „ mittel	1400 „	„
400 „ tertia	6400 „	„
300 „ másfélciceró	5400 „	„
400 „ text	8000 „	„
Összesen	34400 pont	hosszúságban

34.400 pont osztva 12 ponttal = 2866 ciceró.

500 darab 2 cicerós	1000 ciceró
400 „ 3 „	1200 „
400 „ 4 „	1600 „
200 „ 5 „	1000 „
200 „ 6 „	1200 „
300 „ 8 „	2400 „
300 „ 12 „	3600 „
200 „ 16 „	3200 „
200 „ 20 „	4000 „
Összesen	22066 ciceró

Miután tudjuk, hogy 1 kgr. negyedpetit rézlénia 1520 ciceró hosszúságot ad, a fenti összeállításnál adódott összhosszúságot 22.066 cicerót osztjuk 1520 ciceróval és megkapjuk eredményül, hogy a fenti mennyiségű rézlénia körülbelüli súlya 14.52 kgr.

A rézléniák darabszámbeosztása csaknem valamennyi betüöntödénél egyforma. Ezen beosztás szerint például 1 kgr. negyedpetit rézlénia tartalmaz à 16 darab 6, 8, 10, 14, 16, 18 és 20 pontos hosszúságú, à 16 darab 2½, 5, 6, 8, 16 és 20 cicerós hosszúságú, à 20 darab 1 és 12 cicerós hosszúságú és à 24 darab 2, 3 és 4 cicerós hosszúságú, összesen 320 darabot. Ha a léniák 24 cicerós, vagy még hosszabb darabokra is vágatnak, úgy természetesen a darabszám arányosan kisebb lesz. Miután a fentebb közölt darabszámok negyedpetites léniákra vonatkoznak, a nyolcadpetites törzsnél ezek duplája, a félpetites törzsnél ezek fele adódik és így változik ez törzsenként mindig arányosan.

Nem kell külön hangsúlyozni, hogy mennyire fontos, hogy rézléniakészletünk kellő számú apró darabokkal bírjon, nehogy a munkánál megakadjunk. Igaz, hogy éppen a vágás teszi drágábbá a rézléniákat, mégis célirányosabb például pontozott és finom léniáknál már az eredeti rendelésnél a kisebb darabok közül azokból, amelyek a beszedett keresztzedéseknél használatosak, mint 6, 8, 12, 16, 18, 20 pontos, valamint 2 és 3 cicerós darabokból a normális mennyiségen túl is beszerezni, mert ha ez a pótlás később történik, amikor a léniák már használatban vannak és csak némileg is kopottak, már zavarokat okozhat a léniák képénél való eltérés folytán.

5. Az ólomléniákat — eltekintve azon nyomdák-tól, amelyek házi öntődével rendelkeznek és így ezen léniákat házilag készítik — vékonyabb 1, 2, 3 vagy 4 pontos törzsekben alig használják és csak olyankor veszik 4—12 pontos fekete képpel igénybe, amikor valamely keretet egy darabban akarnak elkészíteni.

Az ólomlénia körülbelül 20%-kal olcsóbb ugyan, mint a rézlénia, de viszont ugyanennyivel nehezebb a fajsúlya, úgyhogy anyagi differencia nincsen a kettő között. Annál nagyobb a használhatósági különbség a rézléniák javára. Az ólomléniák, ezek technikai elkészíthetése végett, puhább fémből kell, hogy készüljenek, mint a betűk. De ha betűfémből készülhetnének is, könnyen ki vannak tevé a sérülésnek, ami a rézléniákra aránytalanul kisebb mértékben áll.

Finom képpel ólomléniát használni egyáltalán nem ajánlatos, mert megeshet, hogy néhány korrekturalevonat készítése után, amikor a formát nyomás alá adjuk, már sérültek az ólomléniák.

Az ólomléniák szerepe tehát csak a 4 pontos, illetve ennél erősebb törzsű fekete képű léniákra szorítkozhat és pedig csakis azon esetekben, amikor valamely keretet vagy mást egy darabból akarunk szedni.

Az ólomvonalak körülbelül 100—110 ciceró hosszúságú rudakban szállítanak és ezekből 1 kilogrammban körülbelül az alábbi darabszám foglaltatik.

2 pontosból	14 rúd	10 pontosból	3 rúd
3 „	9 „	12 „	2,3 „
4 „	7 „	16 „	1,5 „
6 „	4,5 „	20 „	1,3 „
8 „	3,5 „	24 „	1,2 „

6. A kizárások 54 pont magasságra öntetnek; beosztásuk $\frac{1}{1}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ és $\frac{1}{4}$ gevierten felül 1 és 2 pontos kizárás, a nagyobb törzseknél még külön 4 és 6 pontos kizárás.

1 kilogramm súlyú kizárás tartalmaz:

Diamant	4 pont	2400	Gev.	Garmond	10 pont	425	Gev.
Perl	5 „	1700	„	Ciceró	12 „	275	„
Nonpareille	6 „	1100	„	Mittel	14 „	200	„
Colonell	7 „	800	„	Tertia	16 „	150	„
Petit	8 „	600	„	Text	20 „	105	„
Bourgis	9 „	500	„	Kétmittlel	28 „	50	„

Osztás útján kiszámíthatjuk a $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$ stb. keskenyebb kizárások 1 kilogrammra menő darabszámát.

7. A négyzetek (Quadraten), térszők (Regletten) és ürpótlók (Hohlstege) 54 és 51 pont magasságra öntetnek; az utóbbi magasságú anyagok a facettáláséhoz használatnak.

Ezen anyagok darabszám- és súlyegységei a következők:

a) N é g y z e t e k 54 pont magasságra öntve:

		1000 darab		
		4 cic.	3 cic.	2 cic.
		súlya kg.		
Nyolcadpetit	1 pont	1.35	1.—	0.70
Negyedpetit	2 „	2.25	1.90	1.30
Negyedciceró	3 „	3.85	2.90	1.90
Diamant	4 „	5.15	3.85	2.60
Perl	5 „	6.40	4.80	3.20
Nonpareille	6 „	7.30	5.40	3.80
Colonell	7 „	8.20	6.20	4.10
Petit	8 „	9.80	7.30	4.90
Borgis	9 „	10.70	8.—	5.30
Garmond	10 „	12.60	9.50	6.30
Ciceró	12 „	14.20	10.60	7.10
Mittel	14 „	14.50	10.70	7.30
Tertia	16 „	15.70	11.80	7.90
Text	20 „	18.60	14.—	9.30
Kétmittlel	28 „	27.30	20.50	13.70

		1 kg.-ra megy		
		4 cic.	3 cic.	2 cic.
		darab		
Nyolcadpetit	1 pont	740	1000	1480
Negyedpetit	2 „	394	525	790
Negyedciceró	3 „	260	347	520
Diamant	4 „	194	259	390
Perl	5 „	155	207	310
Nonpareille	6 „	137	182	274
Colonell	7 „	122	163	244
Petit	8 „	102	136	204
Borgis	9 „	94	125	186
Garmond	10 „	79	106	158
Ciceró	12 „	70	93	140
Mittel	14 „	69	92	138
Tertia	16 „	64	85	128
Text	20 „	54	72	108
Kétmittlel	28 „	36	48	72

b) T é r z ő k (Regletten) 54 pont magasságra öntve
1000 darab súlya kilogrammban:

		8	12	16	20	24
		ciceró hosszu				
Nyolcadpetit	1 pont	2.70	4.05	5.40	6.75	8.10 kgr.
Negyedpetit	2 „	5.55	8.30	11.10	13.85	16.60 „
Negyedciceró	3 „	8.45	12.65	16.90	21.—	25.30 „
Diamant	4 „	11.40	17.10	22.80	28.50	34.10 „
Nonpareille	6 „	13.60	20.40	27.20	34.—	40.80 „
Petit	8 „	17.70	26.50	35.40	44.20	53.10 „
Garmond	10 „	21.80	32.70	43.60	54.50	65.40 „
Ciceró	12 „	25.80	38.70	51.60	64.50	77.40 „
Tertia	16 „	45.10	67.80	90.40	113.—	135.60 „
Másfélciceró	18 „	51.—	76.50	102.—	127.50	153.— „
Text	20 „	56.60	84.90	113.20	141.50	169.80 „

1 kilogrammban az alább felsorolt darabszámú térzők
foglaltatnak:

		8	12	16	20	24
		ciceró hosszu				
Nyolcadpetit	1 pont	370	247	185	148	124 darab
Negyedpetit	2 „	180	120	90	72	60 „
Negyedciceró	3 „	120	79	60	48	39 „
Diamant	4 „	88	58	44	33	29 „
Nonpareille	6 „	74	49	37	30	25 „
Petit	8 „	56	38	28	23	19 „
Garmond	10 „	46	30	23	18	15 „
Ciceró	12 „	39	26	20	16	13 „
Tertia	16 „	22	15	11	9	7 „
Másfélciceró	18 „	20	13	10	8	7 „
Text	20 „	18	12	9	7	6 „

c) Ürpótlók (Hohlstege) 100 darab körülbelüli súlya
kilogrammban:

		8	12	16	20	24
		ciceró hosszu				
2 cicerós törzs		4.—	6.—	9.—	11.50	12.50 kgr.
3 „ „		5.—	9.50	13.—	18.—	20.— „
4 „ „		8.—	12.—	16.—	20.—	25.— „

A kitöltő anyagokra vonatkozó ezen adatok birtokában, ha valamely anyag beszerzése előtt csak némi könnyű számítás végzünk, elkerülhetjük azt, hogy valamely anyagból a kelleténél többet vagy kevesebbet rendelünk. Igaz, hogy a kitöltő anyagokból soha sincs túlsok valamely üzemben, hiszen éppen ezekből a bőséges készlet elősegíti a könnyebb és gyorsabb munkát, de a beszerzéseknél — bármiről legyen is szó — kell, hogy a művezető a legnagyobb gondossággal járjon el és fölösleges költséggel ne terhelje az üzemet.

8. A betüöntődei anyagok törzs-méretének alapja a normáltipografiai méret, mely a méterrend-

szeren alapszik: 1 méter = 2660 tipografiai pont = 221 ciceró és 1 petit. Az összes államokban — kivéve Angliát és tartományait, valamint Északamerikát — ezen méret alapján készülnek az összes betűöntődei anyagok.

9. Záradékol még néhány megjegyzést kell tennem. Bizonyos, hogy száraz valami ez a számhalmaz, unalmas is, de igen jó szolgáltatásokat tehetnek, ha kéznél tartjuk ezeket és adandó alkalommal előszedve, hasznunkra fordítjuk.

Már előbb is hangsúlyoztam, hogy az elv a nyomda betű- és anyagfelszerelésénél csak az lehet, hogy a fölösleges dolgokat kikapcsolva, elegendő mennyiséggel rendelkezünk azokból az anyagokból, amelyek munkáink természete szerint állandóan vagy gyakran kelljenek.

Meg kell tehát alaposan gondolnunk, hogy amikor valamit beszerzünk, milyen mennyiséget vegyünk. Ennek a helyes megállapításához pedig gyakorlati tapasztalatok kelljenek, amit igyekeznie kell minden művezetőnek — ha még nem rendelkezik ezekkel — megszerezni.

Az a felfogás, hogy legjobb keveset venni, hiszen mindig lehet ezt pótolni, csak kivételes esetekben állja meg a helyét. Betűket vagy számokat blokálni, igazán nem gazdaságos munka és emellett főleg azért veszélyes, mert könnyen hibák maradhatnak a nyomtatványban. Már pedig ez sokkal költségesebb és még hozzá kellemetlenségekkel jár.

Minden csak azon múlik, hogy milyen gonddal foglalkozunk munkánkkal. Ha például valamely táblázatos munkához számokat kell rendelnünk, akár 1, akár 30 kilogrammról legyen is szó, megközelítő pontossággal meg tudjuk állapítani a darabszámot és ezen keresztül a súlyt. Ha például az előre látható szükséglet 10 kgr., kár volna kisebb mennyiségekkel kísérletezni, egyrészt, mert a 10 kgr.-os határ rendszerint antiqua számoknál már kenyérbetűnek számít és így olcsóbb, másrészt pedig nem szabad, hogy kitegyük magunkat annak, hogy a munka sedése közben akadjunk meg és apránként rendeljünk utána számokat, ami amellett, hogy feltart bennünket, drágább is. Persze fordítottan is ugyanez áll, vagyis nem szabad egy 2 kgr.-os szükségletnél, csak azért, mert nem vettünk magunknak fáradságot a pontos mennyiség megállapítására, 5 kgr.-ot rendelni.

Ahogy a művezető minden műszaki kérdésben kell, hogy tájékozott legyen, úgy jól kell ismernie az általam tárgyalt anyagokat is. Használ ez önmagának, üzemének, de a betűöntődének is, mert egy céltudatos, pontos rendelésnél nincsen reklamáció.

A BETŰSZEDŐ ÉS GÉPMESTER

ÍRTA: AUGENFELD M. MIKSA

Valamikor könyvnyomtató alatt olyan emberfiát értettek, aki maga öntötte betűit, maga szedte azokat, maga végezte a nyomást, maga készítette festékét és sajtákkészítette hengerekkel dolgozott; de kész termékeit is, tudományos, imádságos és egyéb könyveket, bibliákat stb. — maga árusította, esetleg faluról-falura, városról-városra járva.

A mindinkább fejlődő verseny és a gépek megjelenése nyomán megkezdődött mesterségünkben a tagozódás.

Ha a mai, a bámulatosságig fokozott termelést ontó gépek birodalmában széttekintünk, alig tudjuk elképzelni, hogy csak a XIX. század első éveiben szorította ki Stanhope lord akkor nagyszerűnek elismert vas-kézisajtója, a Gutenberg óta ezen időkgig, tehát évszázadokon át használt nagy faszajtót.

A vas-kézisajtó már élesebben határolta el a nyomó és a betűszedő munkáját. De a munkakör König Frigyes gyorssajtójának terjedésével még jobban megoszlott.

A nyomó súlyos testi munkája, a nyomórúdnak kihúzása, a nyomtató-fedél felemelése, a sajtónak előre- és hátrahajtása, esetleg a nehézkes kézi feladás is, megszűnt. A munkakör szélesebb lett, több szellemi képességet kívánt meg és a gép haladásával a munka még jobban tagozódott, így ma már van nyomó, gépmester, rotációs gépmester és a nagy képességet követelő gépcsoda, az agregat-gép mestere.

De ugyancsak megszorodott és megoszlott a betűszedő munkaköre is. Az ősi könyvszedő munkáját, aki egész nap állva róttá sorokká a betűket, átvette a kényelmesen ülve billentyűző gépszedő, akinek öntött sorait a tördelő alakítja oldalakká, amely szedésen még a korrektor pötyögögeti a hibákat kijavításra a kéziszedőnek. De ezenkívül dolgozik még (sajnos: inkább dolgozna) a táblázat-, a merkantil-, a mesterszedő. Valamennyi egyik osztályosa annak a tagozódásnak, amely a haladásból, a fejlődésből származott.

Az utóbbi évtizedek minden munkakörben, így a miénkben is, újabb és újabb, csodálatosan elmés gépekkel lepték meg a világot. De, míg majd minden területen

a gépek vagy teljesen fölöslegessé tették a kézi erőt, vagy pedig lefokozták az embert egyszerű segéderővé, a gépet kiszolgáló melléalakká, addig nálunk a gépek mindeddig éppen ellenkezőleg, magasabb értelmiséget, több tudást és élettapasztalatot követelnek meg.

Vegyük csak elsősorban az újabb gyorsjáratú sajtókat, vagy a rotációs gépeket figyelembe. Aligha boldogulhat itt olyan gépmester, aki nem ismeri alaposan a nyomás- és gép-technikát. Már az ívberakó-készülékeknél a berakónók munkája a fentebb említett sorsra jutott: az elsőrendűen fontos ívberakást a gép fokozott mennyiségben és pontossággal végzi, a munkásnő pedig csökkent munkával csak az ívberakó-készüléket szolgálja ki.

A gépszedő munkájánál is tisztában vagyunk azzal, hogy csak kellő nyelvtani tudással, idegen nyelvnek legalább elméleti ismeretével, bőséges tapasztalatokkal, sokat olvasással, szóval alapos műveltséggel lehet boldogulni.

Tehát a betűszedő és gépmester munkája megmaradt ama elsőrangú fontosságúnak, mint volt. Legjobban kifejezhető ez azzal, hogy ha ezek munkateljesítményét olyan árunak jelzem, amely a megrendelőhöz jut. Magában az eladási árak kiszámításában is kifejezésre jut ez, hiszen a beállítás is körülbelül a következő: anyag (papír stb.), árú (szedés, beigazítás, nyomás), költségek (lakkbér, fűtés, világítás, csomagolás stb.).

Természetszerű, hogy a betűszedő és gépmester (ideértve mindig a nyomót is) munkájának teljes összhangban kell állani. Vannak már begyökeresedett összokások, amelyeket különösen megbeszélni nem kell, például könyveknél a könyvoldalak pontosan egyenlő nagysága, ami nem csupán a szépségstan szabályainak akar megfelelni, hanem célja főleg, hogy a formazárás munkáját megkönnyítse. Vannak alapvető utasítások, amelyeket a művezető ad meg, például alakzat, betűfaj és fokozat stb., de még mindig maradnak olyan dolgok, amit a gépmesternek és betűszedőnek együttesen és alaposan kell megbeszélnie.

Különösen fontos az ilyen megbeszélés színes munkáknál, vagy különleges mesterszedéseknél.

A betűszedő munkája az összmunka kiindulása, a gépmesteré a befejezés. Így a szedés első pillanatában már a gépüzem akadálytalan és teljes kihasználásával kell számolni, tehát a szedésnek olyannak kell lenni, hogy a gépmester minél kevesebb fáradtsággal és időpazarlással megindíthassa a nyomtató gépet.

Hogy példát említsek, így a korrekturáknak és az ennek pontos elkészültét felülvizsgáló levonatoknak már előbb el kell készülni, úgyszólván a gépben csak utolsó utánnéző ív legyen szükséges. A betűszedőnek olyan táblázatnál, amelynél a keresztvonalzat külön van szedve, az ürpótlókat a keresztvonalzat első soráig elébe kell szednie, mert így nem kell a gépmesternek számítással, vagy ívjelek tologatásával idejét vesztegetni.

Többszínű munkáknál — már a pontos munka érdekében is — minden szín nyomóformája pontosan az első szín nagyságára szedendő és vékony, átlátszó papírra készült levonaton kipróbálandó.

A betűszedő pontos és lelkiismeretes munkája könnyít önmagán és könnyít a gépmester munkáján. Különösen áll ez ábrákkal ellátott munkáknál, mert ezeknek pontos és célirányos kizárásánál nincsen „spiesz”-elés.

Mi sem természetesebb, minthogy a gépmester munkája éppen olyan fontos és annyival inkább előtérbe lép, mert ez a munka a befejezés és a rendelést realizálja.

A művezető, a vállalat ezért fokozott figyelemmel van a gép termelése iránt. A gépmester minőségbeli munkája a vállalat jó hírnevének pillérje, mennyiségbeli munkája pedig annak anyagi boldogulásának alapja. Józan meggondolás mellett azonban sohasem mehet a mennyiség a minőség rovására, mert ez előbb vagy utóbb megbosszulja magát. Az elsőrendű minőségmunka a legjobb toborzó.

Pedig de sokat vétkeznek ma ez ellen a megdönthetetlen alapigazság ellen.

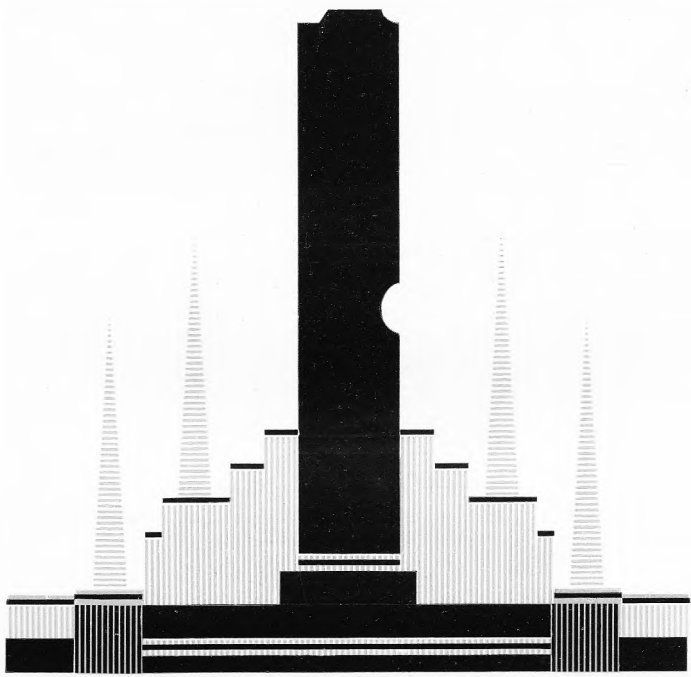
A gépmesternek figyelemmel kell lenni betűszedő szakársára is. Különösen áll ez a ma nagyon is sok helyen hanyagul kezelt formamóssásra. Ilyen helyeken elmulasztják a legelemibb egészségügyi szabályokat, de rongálják a vállalat vagyonát is, mert a felületes letisztításkor a betű feje elvastagodik, hamarabb romlik.

Sajnos, kétségbeejtően rossz viszonyokat élünk. Munkaadó, alkalmazott egyaránt nehéz körülmények közt van, így tehát minden megtakarítás indokolt; de nem megtakarítás az, ami hátránnyal és időelőtti súlyos veszteséggel jár.

Mikor lesz és milyen lesz a kibontakozás, még nem látható. De, azt hiszem, megismételhetem azt, amit már évek óta érzek és hirdetek: a sokszorosító ipar egész módszerének olyan teljesen átalakító módja jön, amely az eddigi rendszert teljesen felfogatja. Az előjeleknek látható része: az offset-nyomás, a mélynyomás.

**Diszítőanyagok, modern cím- és kenyérbetűk magyar,
román, lengyel, cseh, tót, szerb, görög stb.
szedésekhez. Sima és mintázott
réz- és ólomléniák,
záródíszek.**

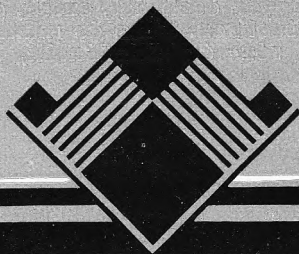

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE

**BUDAPEST, VI. KER.,
DESSEWFFY UCCA 32**

KÖZPONTOK: H. BERTHOLD AG, BERLIN és D. STEMPEL AG, FRANKFURT a. M.

**FREUND
KLISÉK
HIRESEK**

Intézetünk modern berendezése lehetővé teszi a nyomdászati szakmában előforduló mindennemű kliséknek tökéletes előállítását. - Külső fényképfelvételek és rajzok készítését vállaljuk

**FREUND JÁNOS
UTÓDA** CINKOGRÁFIAI

MŰINTÉZETE - BUDAPEST, VII
THÖKÖLY-UT 8. TEL. J. 426-96

KÉRJÜK FIGYELNI AZ ÚJ HELYSÉGÜNK CIMÉRE

A VILÁGHIRŰ

ROCKSTROH

NYOMOSAJTÓK

TYPOGRAPH

SZEDŐGÉPEK

VEZÉRKÉPVISELET
MAGYARORSZÁG RÉSZÉRE

TANZER MIKSA

BUDAPEST VIII, DÉRY-UTCA 8
TELEFON-SZÁM: JÓZS. 406-31

A VILÁGHIRŰ

GLEITSMANN

FESTÉKEK

DURATIN

SEGEDANYAGOK

KÉRJÜK FIGYELNI AZ ÚJ HELYSÉGÜNK CIMÉRE

**GOLDSTEIN A.
UTÓDA**

OFFENBERGER MIKSA

BUDAPEST, VII
KAZINCZY-UTCA 32
TELEFON: J. 423-95

**ÁLLANDÓAN
OLCSÓN
VEHET**

**gépet, kisebb és na-
gyobb berendezést**

KÉPVISELETEK:

A VILÁGHIRŰ Dr. LÖWINSOHN & Co. FESTÉKGYÁR
WILHELM WOELLMER'S SCHRIFTGIESSEREI
KEMPEWERK, NÜRNBERG

LEG MODERNEBB
NYOMDAFESTÉK-
GYÁR EURÓPÁBAN

GEBR. HARTMANN

AMMENDORF
BEI HALLE A.S.

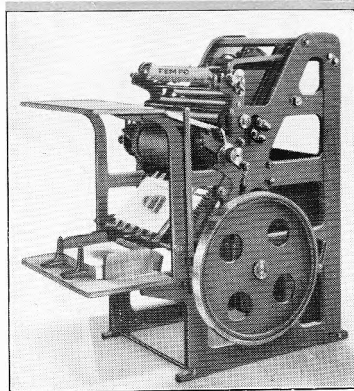
MAGYARORSZÁGI LERAKATA :
HARTMANN TESTVÉREK
BUDAPEST, V, TÁTRA-UTCA 6

KÜLÖNLEGESSÉGEINK :
„CONZENTRA“
OFFSETFESTÉKEK
BATHYCHROM
MÉLYNYOMÓFESTÉKEK

WÖRNER J. TSA GÉPGYÁR RT
BUDAPEST, V. VÁCL-ÚT 48. SZ.

TELEFON: ● A. 905-75

»**VELOX**«
ÉS
»**TEMPO**«

**LEGMODERNEBB
GYORSSAJTÓK**

KÖNYVNYOMDAI, KÖNYVKÖTÉSZETI SEGÉDGEPEK
SZAKSZERŰ ÉS OLCSO GÉPJA VÍTÁSOK

FREUND-BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET

TELEFON : A. 282-35

ALAPITVA 1895.ÉVBEN
TÁVIRATI CIM:
FEBARÁT BUDAPEST

POST AT AK ARÉK PÉN Z TÁRI
CSEKKSZÁMLA : 33821. SZÁM

KÉPVISELETEK :

Dresden Leipziger Schnellpressenfabrik, A.-G. Coswig in Sachsen gyártja : a „Planeta” kétszínű, v. egy és mindkét oldalon nyomó, „Dresden” egyszínű, egyszerre kétoldalt nyomó „Leipzig”, „Kleinod”, „Kleine”, „Rubens” egyszínű nyomó offsetgép, „Planeta Fixia”, „Planeta Fixia Rapid” gyorsajtókat, „Planeta kéttúrás” gépet, „Planeta” automata, félautomata és egyszerű tégelysajtót.

Chn. Mansfeld Leipzig könyvkötészeti, dobozgyártó és papírfeldolgozó ipari gépek gyára.

Hangyaipar R.-T. könyvnyomdai festégyár.

Preusse & Co. A.-G. Maschinenfabrik Leipzig: Block- és könyvfűzőgépek drótfűzéssel, cérnafűzőgépek, hajtogatógépek.

Clemens Claus, Thalheim, Erzgebirge szállít: Matricákat stereotípiák részére, továbbá cylinderfelhúzólemezeket rotációs és offsetgépek részére.

Praktische Maschinen G. m. b. H. Berlin: Enyvező-, gummirozó- és lakkozógépek gyára.

Langbein - Pfannhauser - Werke, Wien, Leipzig: Galvanotechnikai és fémmegmunkáló cikkek gyára.

TELJES KŐ ÉSKÖNYV-
NYOMDAI, KÖNYVKÖ-
TÉSZETI ÉS DOBOZ-
GYÁRI FELSZERELÉS

BUDAPEST V
CSÁKY-U. 13

ELSŐ MAGYAR CARTONLEMEZGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

VÁROSI IRODA:
BUDAPEST
ANDRÁSSY-UT 86
TELEFON AUTOMATA
295-74 SOROZAT

GYÁRTELEP:
BUDAFOK
GYÁR-UTCA 23-25

GYÁRTMÁNYAINK :
I. GÉPEN: géplemezek,
duplex-, triplex-kartonok
mindenféle dobozhoz,
plakáthoz, menetjegyhez
238grammtól 900grammig
II. GÉPEN: finomabb kar-
tonok, chromopótló-, leve-
lezőlap-, dossier-, karto-
ték- és offset-kartonok.
fedélpapírok, rajzpapírok
és különleges csomagoló-
papírok 130gr-tól 500gr-ig

TERMELŐKÉPESSÉG ÉVI 8.000.000 KG

A BERLINI „ULLSTEIN”-HÁZ

Í R T A : P Á P A I E R N Ő

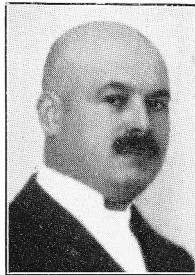
Könyvkereskedések kirakataiban, újságárusító helyeken kített sajtótermékeken lépten-nyomon találkozunk az ismert „Ullstein” névvel. Mindazok, akik irodalommal foglalkoznak, és a nyomdai szakma iránt fogékonysággal bírnak, tudják, hogy ez a név nemcsak Németország, hanem Európa egyik legnagyobb és legjobban organizált nyomdai üzemét és kiadó-vállalatát jelenti. Szakmámnak szeretete és azon vágy által sarkaltatva, hogy megismerjem mindazt, amit a nyomda-technika terén a gényus alkotó ereje a legutóbbi időkben létrehozott: ezen célokat legjobban úgy véltem elérni, ha egy a közelmúltban tett németországi utazásom alkalmából, megtekintettem az „Ullstein”-házat, ahol mindent megtaláltam, ami csak gyakorlati jelentőséggel bír a modern nyomdai termékeknek szép és gyors elkészítése tekintetében.

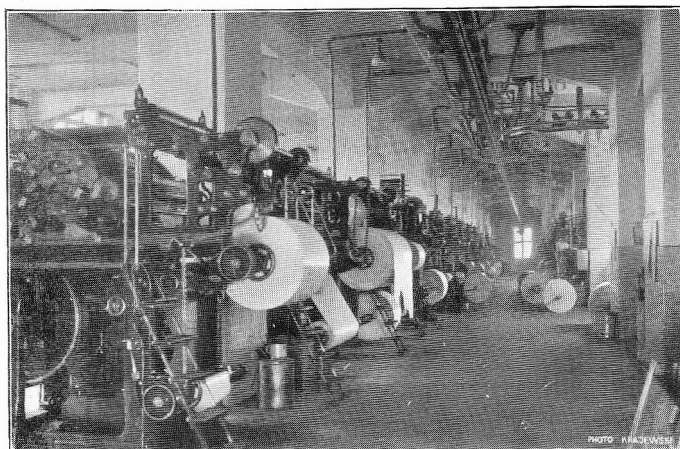
A következőkben szeretném a nyomdászvilággal megismertetni az általam látottakat, érzékeltetni mily hatalmas impressziót keltett bennem ez az óriási nyomdaüzem, amely hivatva van a kultúra, a tudás és az ismeretek bő tárházát közkinccsé tenni és ezen hivatásának mily nagyszerűen felel meg, mint fonódnak egymásba az egyes osztályok mint láncszemek, hogy azután a kész termékek, mint a művelődés forrásai, az egész nagy világon elterjedhessenek.

Sajnos, az Évkönyv szűkre szabott terjedelme nem igen ad reá módot és alkalmat, hogy kellőképpen tudjam megismertetni, milyen is ez a nagyszabású, a kornak szellemét megértő nyomdai üzem, ahol nemcsak a racionális gazdálkodás, az összes és a legújabb korig terjedő találmányok nyertek alkalmazást, hanem a nagyszámú alkalmazottak szociális és higiénikus igényeinek kielégítése is gondját képezte a vezetőségnek, remélem azonban, hogy ezen soraim között elhelyezett néhány ábra nagymértékben pótolni fogja hézagos ismertetésemet.

* * *

Berlin egyik külvárosában, Tempelhofban épült Schmohl G. Jenő műépítész tervei szerint a gigantikus nagyságú új „Ullstein”-nyomda palotája, kizárólag a

Egy részlet a körforgógépteremből

saját kiadásában megjelenő folyóiratok és könyvek technikai előállításának céljaira. A Kochstrasse-ban levő törzsházban maradtak a szedőtermek, azzal kapcsolatban a szerkesztőségek és az egész kereskedelmi organizáció. A vállalat kiadásában megjelenő napilapok teljes üzeme a törzsházban van.

Tempelhofban nyomják a következő folyóiratokat: „Berliner Illustrierte Zeitung”, der „Uhu”, die „Dame”, das „Tempo”, die „Koralle”, der „Querschnitt”, das „Blatt der Hausfrau”, „Die Musik für Alle” és a „Modenverlag” összes kiadványait, beleértve az Ullstein-féle szabásmintákat, továbbá az Ullstein-könyveket és a Propyläen-Verlag kiadványait.

Egyedül a folyóiratokból naponta 380.000 példány, illetve havonként 10 millió füzet és Magazin-szerű könyv kerül innen ki.

Itt készülnek el továbbá a szabásminták olyan példányszámban, amely egy évre átszámítva milliókra rúg. A könyvkiadványok közismert sorozatai, mint az „Ullstein Bücher”, „Weg zum Wissen”, „Tausend Worte” és a nagy művek, mint „Weltgeschichte”, „Propyläen Kunstgeschichte”, „Weltreich der Technik” stb.

Igy érthető, hogy ezen óriási feladatoknak a megoldására szükségessé vált egy ilyen sokemeletes palota építése, amely csak az Ullstein-kiadványok technikai elkészítésének szolgálatára van berendezve. Idegen számlára itt nem készül semmi, ellenkezőleg, a kiadóhivatal még sok idegen nyomdát foglalkoztat Berlinben és Lipszében is, ugyancsak sok idegen könyv-

Az üzem saját konyhájának belső része

kötészet és cinkográfia segít azt kiegészíteni, amit a tempelhofi nyomdपालota, dacára óriási nagyságának, még mindig nem győz elvégezni.

Nehogy azonban azt képzeljük, hogy az összes emeleten csak nyomógépek vannak felállítva, mert mielőtt egy könyv, vagy folyóirat nyomásra készen a gépbe kerül, előbb még jó néhány procedurán megy keresztül, és amint tudjuk: a szedés, a képek előállítása, a formák kiöntése és még sok minden, ami hozzá tartozik. És miután vannak fekete, fehér és színes képek és a színes nyomások előállítása komplikált eljárások révén jönnek létre, a különböző fajtájú színes képekhez mérten különféle technikai berendezés válik szükségessé. De maga a nyomtatási eljárás is többféle, úgyhogy ugyanazon épületben tulajdonképpen háromféle nyomdai rendszer van alkalmazásban és pedig a magas nyomás, offset és a mélynyomású eljárások. Ezenkívül a számtalan hozzátartozó melléküzem, mint a laboratórium, javítóműhelyek, mosókonyhák, papírvizsgáló helyiség, munkásétkezdék, kád-fürdők a női és zuhanyfürdők a férfi alkalmazottak részére, ruhatárak, mentőállomások stb.

Az Ullstein kiadó cég több mint 10.000 alkalmazottjának nagyrésze van itt Tempelhofban foglalkoztatva. A törzsházzal való összeköttetés céljaira saját autóbuszok szolgálnak, amelyek naponta többször fordulnak meg.

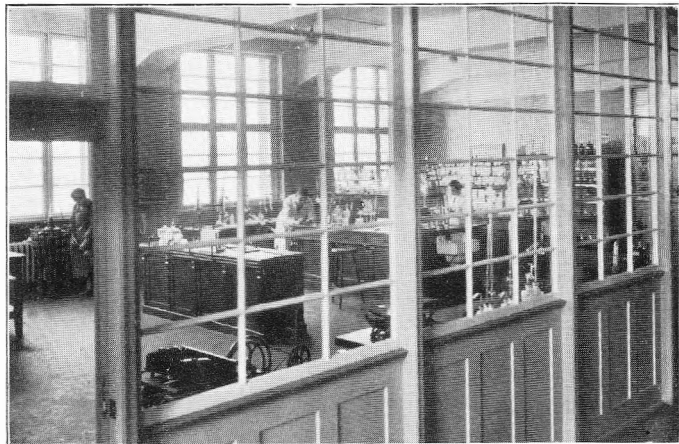
Hasonló autóbusz-közlekedés létesült még Tempelhof és a szabásminták főkiadóhivatala között, amely a Linden- és

Charlottenstrasse sarkán van, ahol az Ullstein szabásminták kezelése, szerkesztősége, műtermei és központi raktárai nyertek elhelyezést.

Az új nyomdai palota 9 emelet magas, amelyből 2 a föld színe alatt, míg 7 a földszint fölött emelkedik. A torony-magasságig, amely 76 méternyire van a föld színétől, 16 emelet van. A 14. és 15. emeleten vannak a vízszolgáltatás céljait szolgáló nyomócsövek. A liftek 24 személyt képesek egyidőben továbbítani; van egy liftjük, amely a legmélyebb pinchelyiségből felvisz a 14. emeletre.

A torony órájának az átmérője 7.20 méter, ez egyúttal Németország legnagyobb órája. A ház összes órái egy központból irányíttatnak, amely egyúttal a munkahelyiségekben a szüneti időket is jelzi.

Az üzem menetét legjobban megfigyelhetjük egy felülről kezdődő út folyamán, melynél a szemlélő először egy felülről világított kék nagy terembe ér, ahol a többszínű nyomásokhoz szükséges klisék lesznek előállítva. Az egész helyiség levegős, világos és mentes a cinkografiákban szokásos gőzöktől, mert a maratásnál elkerülhetetlenül előálló gőzöket légszivattyúk felszívják és eltávolítják. Ezen marató terem alatt van a fényképészet, a képek reprodukálásához szükséges 12 óriási készülékkel, villanyos fényszórókkal és a sötétkamrák egész sorával. Ezekhez folyosók vezetnek ajtók nélkül és ez azáltal, hogy labirintusszerűen vannak elhelyezve, elkerülhető volt, hogy a sok esetben rendkívül káros napvilág bejuthasson.

Kísérleti és vegyészeti laboratórium

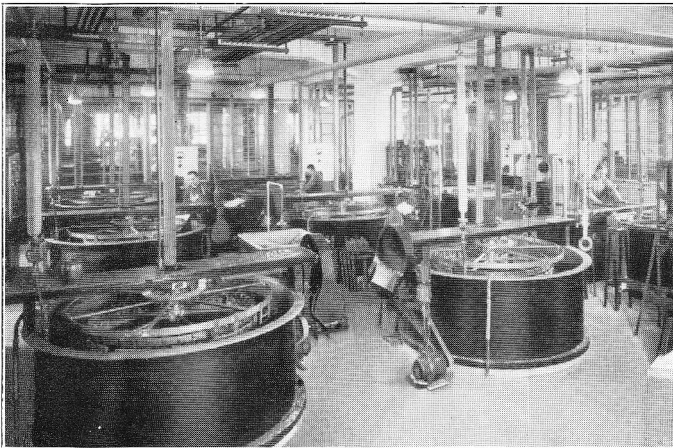

Innen továbbjutva a fekete maratókhöz érünk, az új másoló- és maratóhelyiségben és a vegyészekhez, akik itt fejtik ki működésüket. Úgy itt, mint az egész házban az egyes helyiségek csak üvegfalal vannak egymástól elkülönítve, melyek lehetővé teszik a könnyebb áttekintést. A tetőzeten elhelyezett színes lámpáknak az egyes helyiségekre nézve nincsen különösebb jelentőségük. Ilyen lámpák az épület minden helyiségében fel vannak szerelve és a vezetők keresésére szolgálnak, akik mindegyike egy színt kap, úgy, hogy ha a megfelelő szín kigyullad, az illető a legközelebbi készüléknél jelentkezhetik a központnál.

Azután a festékművekhez jutunk, ahol négy festékörlőmalom van felállítva, ezek készítik a szükségelt fekete és színes festékek egy részét. Azonkívül még mint kísérleti és ellenőrző szerv is működik. Itt főleg arra lesz nagy súly fektetve, hogy a bevásárolt kész festéket az itthon előállítottak összetételével összehasonlítva, azon oly javításokat eszközöljenek, melyek praktikusak és művészi szempontból fontossággal bírnak.

Emellett van a hengeröntőde, ahol évente kereken 10.000 a festék feladására és szétdörzsölésére szolgáló henger készül.

Egy emelettel lejjebb elérjük az offset-nyomdát, egy válfaját a nyomda és litografiának. A még meglehetősen újszerű offset eljárással különösen szép képnyomás érhető el azáltal, hogy a lemezekről a nyomás nem direkte a papírra, hanem ruggyantáblából készült lapra, amelyről viszont a festék a

A z ó r i á s i m é r e t ű g a l v á n f ű r d ő k

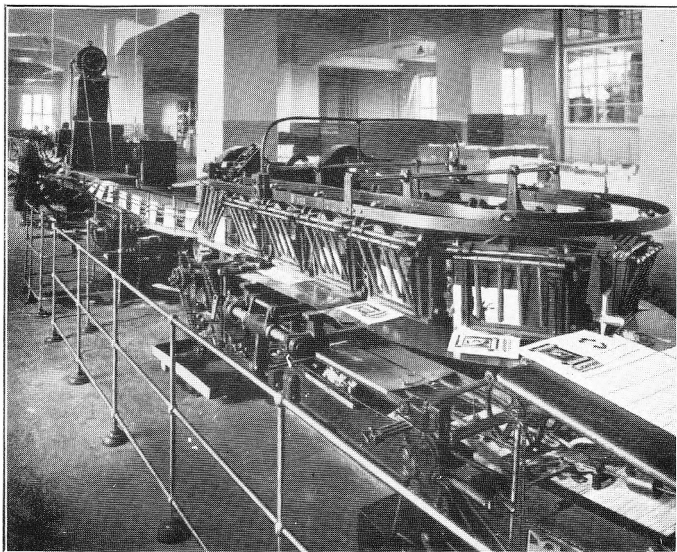
papírra kerül. A rugalmas, hajlékony gummilemez lehetővé teszi képek nyomását még a legérdeesebb papírra is. Az offset-nyomdához tartoznak még az Ullstein szabásminta- és kézimunkaminta gépek, amelyeknél különösen az méltó figyelemre, hogy legfinomabb selyempapírt dolgoznak fel, melyek hosszú hengereken futnak, anélkül, hogy a papír elszakadna. A kézimunkaminták nagyjából vasalóminták, amelyeknek nyomásához használt festék gyantaporral van elkeverve és ezáltal a nyomás egy meleg vasalóval való áthúzás után könnyen eltávolítható. Még nem létezett szabásminta- és kézimunkamintaüzem, amely ennyire a gépüzemre lett volna berendezve.

Innen vezet egy lépcső a galvanoplasztikába, ahol a lemezek készülnek. Különleges lemezekre van itt szükség, mert az Ullstein-kiadványok nagy példányszámára való tekintettel, a szédést és az eredeti kliséket a nyomáshoz nem használják. Ezekről először is egy ólomformát préselnek, amelyet azután egy igen vékony rézoldattal vonnak be és ez lesz azután ólomba kiöntve. Ezen művelethez igen erős, 250 atmoszféra erősségű hidraulikus présekre és galván fürdőhelyiségekre van szükség. Ötven speciális gép havonta körülbelül 7000 galvanót állít elő egy újságoldal nagyságban.

A galvanoplasztikából jutunk a mélynyomás-osztályba. A mélynyomási eljárás szintén a nyomdatechnika egy újabb vívmánya és az elnevezésének megfelelően, ellentétben a könnyv- vagy magasnyomással, a nyomandó felület a lemezen mélyítve van. A tempelhofi nyomdapalota mélynyomású üzeme a következő folyóiratok: mint az „Uhu”, „Koralle” „Querschnitt” egyes részeit állítja elő és ugyancsak egyes részeit a havonként megjelenő divatlapoknak.

Egészen mélynyomásban csak a „Vossische Zeitung” melléklete, a „Zeitbilder” és a „Sonntags B. Z.” sportmelléklete készül. Mindazok a segédüzemek, melyek a mélynyomás szolgálatára állanak, ezen célnak megfelelően kell, hogy berendezve legyenek. Ezért a mélynyomású üzemnek egész külön fényképészete és saját marató-, másoló- és átviteli termei vannak. A maratóhelyiség önműködő hőmérsékletszabályozó és nedvesítő apparátussal van felszerelve, hogy a maratási eljárást megkívántató hőmérséklet és nedvesség egyenletesen maradjon.

A mélynyomású osztályokat követik a laboratóriumok, ahol különféle vizsgálatok folynak, így a leggondosabban megvizsgálják a papiros anyagát, erősségét stb., a festékek vegyi összetételét, továbbá a különféle felhasználandó fémeket,

27 méter hosszúságú ívösszehordó-gép

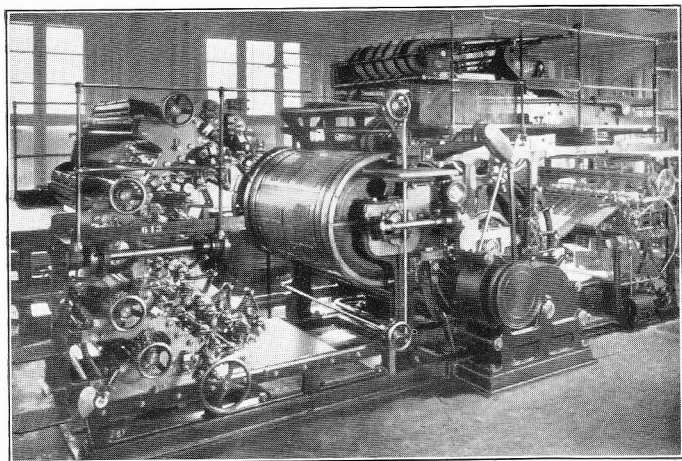
mint ólom, zink, réz, stb. és ugyancsak itt folynak a fotó-mechanikai kísérletek is.

A legalsó három emeleten vannak elhelyezve a könyvnyomdai termék, a könyvkötészet és csomagolási osztály. A harmadik emeleten találtak helyet a kisebb, úgynevezett „gyorssajtók”, ezeken készülnek a kisebb és finomabb kivitelű úgynevezett minőségi munkák. Ugyancsak itt vannak a négyszint nyomó gépek, amelyeken a „Dame”, „Uhu” és „Koralle” című lapok fedőlapjai készülnek. Ezeken a gépeken négy szín lesz egyszerre nyomva és egy elmés szerkezetű önműködő berakóval vannak ellátva. Az egyes íveket egy kis szívókészülékkel ellátott apparátus felszívja és a nyomóhenger alá viszi.

A második emeleten találjuk a könyvkötészetet óriási fűző- és hajtogató gépekkel, azután egy új, 27 méteres összehordó gépezetet, mely egy vastag füzet, vagy egy vastag folyóirat különféle részeit mechanikai úton összehordja. Itt találkoznak például az „Uhu” egyes részei, a könyvnyomdai úton előállított és a mélynyomású részek, a fekete és a színes nyomatok. Az egyes ívek, illetve lapok hosszú fogókészülékre kerülnek, melyek azután a szükségelt és beállított sorrendben azokat összehordja. Ezen gépezet végén van beépítve a fűző-

készülék, amely az összehordott anyagot oldalt fűzi és egy enyvezőhenger, ez a fedéllapot a tartalomhoz erősíti. A teljesen kész, összehordott borítékkal ellátott és fűzött példányok végül a vágógépbe kerülnek, amely óránként a 144 oldalas „Uhu“-füzetből 12.000 példányt vág körül. Ezen gépről a hulladék nem esik a földre, hanem szívókészülékkel egy aknán keresztül három emeleten át a pincébe kerül, ahol azután bálákba préselik.

Ebben a nagy könyvkötészetben más gépek készítik a kemény könyvtáblákat a könyvek részére, ismét mások az

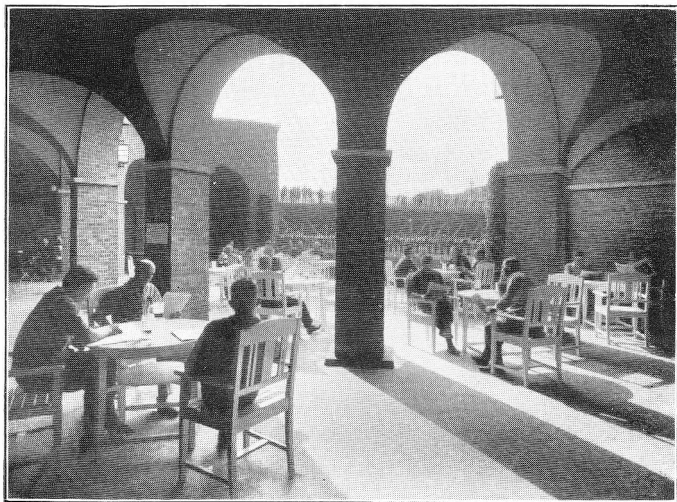

Négy színt egyszerre nyomó gép

aranypréseléseket. Ha egy pár lépéssel továbbmegyünk, észrevesszünk valamit, mintegy a földből felgöngyölnödni. Ez egy szállító szalag, amely a legalsó emeletről kiindulva a tetőt áttöri és a folyóiratoknak kinyomott tömegét felhossa a legfelső emeletre, ahol azok csomagoltatnak. Ezt a csomagszállító vonatot, amely alulról érkezik fel, mindkét oldalon már várják a csomagolók, akik egy halom összeállított folyóiratot kiemelnek, azokat csomagolják, átkötik és egy másik mozgásban levő pályatestre dobják, amely azután ezeket a rakodóhelyiségbe leviszik. Itt már egy egész sora az autóknak áll útrakészen, ahová a kész csomagokat berakják és a pályaudvarokra viszik.

A csomagolóhelyiségből egy lépcső levezet a nagy géptermekekbe, itt sorakoznak egymás mellé a „Berliner Illustrierte Zeitung“ 22 óriási gépe, a nagy „Uhu“-gép, a hatszint nyomó

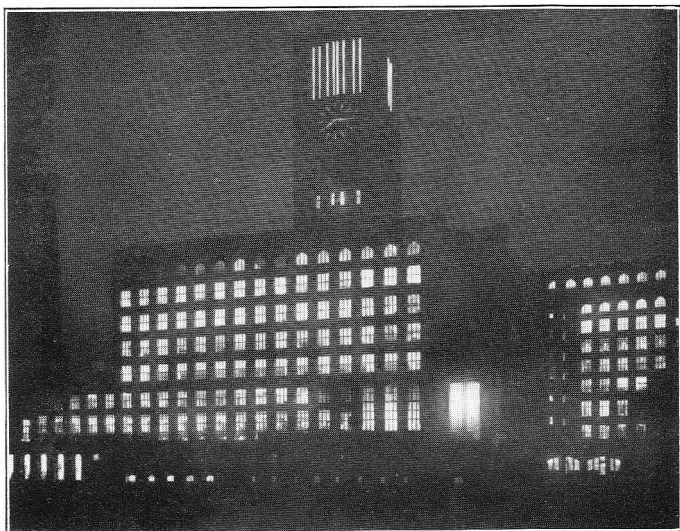
rotációs, a „Blatt der Hausfrau“ gépe és még egy sereg más gép. A tetőzeten futnak sorjában a papírhengerek, amelyekből a papír a gépbe ereszkedik és ezekből már mint kész vastag, falzolt és felvágott folyóiratok kerülnek elő. A gépek mellett szalad a szállító vonat, amely a kész folyóiratokat felveszi és — amint előzőleg már mondtam — a csomagolóba továbbítja. A „Berliner Illustrierte Zeitung“ 22 gépe hetenként több, mint 1 és $\frac{1}{4}$ millió példányt állít elő.

A munkások részére szolgáló kantinterrassz

A tempelhofi nyomdapatóban és a napilapok nyomdájában a Kochstrasse-ben, amely utóbbi helyen a „Vossische Zeitung“, a „Berliner Morgenpost“, a „Berliner Zeitung am Mittag“ készül, összesen körülbelül a következő anyag lesz felhasználva évenként: 650.000 kgr. festék, 134.000 kgr. ólom és 40.000 kgr. réz. Csupán a csomagolóhelyiség évente 50.000 kiló zsineget fogyaszt. A telefonközpont, amely szintén a kochstrassei törzsház és a tempelhofi nyomdapatota részére közösen van üzemben, 13 fő- és 697 mellékállomással naponta átlag 44.000 beszélgetést közvetít.

A két utolsó, a földszint alatt lévő emelet, különleges szerkezetű szellőztetőberendezésekkel magába foglalja világos, tágas helyiségekben a jóléti intézményeket. A nagy kintinban egyidejűleg egyszerre 250 ember étkezhet. A konyha a kantinból úgy van elválasztva, hogy az ételek elkészítése látható.

A Berlin-tempelhofi nyomdaépület éjjeli megvilágításban

Ennek szomszédságában vannak a ruhatárak, ahol minden alkalmazott részére külön elzárható ruhaszekrény áll rendelkezésre. A ruhatárak után következnek a mosókonyhák és a kádfürdők, a zuhanyfürdők.

Azáltal, hogy ezen új tempelhofi nyomdapalota létesült a könyv és folyóiratok elkészítésének céljaira, lehetővé vált a Kochstrasse-ban levő törzsházban a napilapok üzemét lényegesen kibővíteni. Ugyanott megmaradt a kiadóhivatal központi vezetése és intézősége.

Az Ullstein-üzemek néhány számadata az 1929 novemberi átlag szerint.

Az Ullsteini kiadóhivatal foglalkoztat: 287 szerkesztőt és rajzoló, 1957 kereskedelmi alkalmazottat, több ezer főnyi technikai személyzetet, valamint küldöncöt, újságkihordót, kerékpárost és soffórt, tehát az üzem személyzetének létszáma összesen 10.000 személyen felül van.

Az Ullstein kiadóhivatal napi postaforgalma 42.000 darab. Ez megfelel egy 180.000 lakossal bíró német város postai forgalmának. A rendszeres újságexpedíció naponként sokkal több, mint egy millió darabot továbbít, autókon, repülőgépeken, postán és vasúton, közvetlen a technikai üzem által lebonyolítva. Az Ullstein kiadóhivatal saját tudósítókkal rendelkezik a világ minden nagyobb városában,

amely a saját kiadású lapok, valamint bel- és külföldi vezetőlapokat lát el híryanaggal. Az Ullsteini tudósításokat 46 fő-152 allevelező látja el Németországban és 37 főtudósítója van a külföldön. A kiadóhivatalnak a Kochstrasse és Tempelhofban 152 rotációs gépe van képek nyomására, továbbá Tempelhofban 55 gyorsajtó, 12 offset és 5 mélynyomógép.

A szedőtermekben, amelyek a Kochstrassei törzsházban maradtak, 81 szedőgép van üzemben és a kéziszedéseket 408 főig menő személyzet végzi turnusokban.

Papírost felhasznált az Ullstein kiadóhivatal az 1929. évben kereken 2850 waggon újságpapírt à 10.000 kgr. és ezenkívül csak a „Berliner Illustrierte Zeitung” részére 1467 waggon papír volt szükséges. A beszerzett papír értéke ez évben körülbelül 18 millió márkára rúgott. A kiadóhivatalnak van egy 134 darabból álló személy- és teherautóparkja, 2 motorcsónakja, 3 saját repülőgépe. Az „Archivum” körülbelül $\frac{3}{4}$ millió kép és rajzot és sok milliő újságkivágást tartalmaz, a saját könyvtárában 20.000 szakmunka áll a cég alkalmazottainak rendelkezésére.

Ha sikerült nekem az általam tapasztaltaknak Önök elé tárása mellett elérnem azt, hogy lenyűgözöttségünk és gazdasági leromlottságunk, valamint megcsonkítottságunk dacára a német példát követjük ezentúli utainkon és vállvetve, egymást segítve, soha nem lankadóan írjuk zászlónkra a haladást, kultúrát, fegyelmet, akkor nincs kétség utainkon és így, csakis így elmondhatjuk a költővel együtt azt, hogy nálunk is „lesz még ünnep ezen a világon”. Higgjunk ebben.

A LEGRÉGIBB MAGYAR PAPIROSGYÁR. A trianoni béke megkötésekor Nagymagyarország 21 papirosgyárából Csonkamagyarország határain belül csak a diósgyőri papírgyár maradt meg, amely azonban akkor kizárólag az ország határain túl is ismert kiváló minőségű, rongytartalmú, légen szárított merített papírt gyártotta.

A gyárat 1926. évben teljesen újjáépítették és egy modern finompapírgéppel szerelték fel. A régi berendezéssel a havi produkció átlag 30 tonna volt, jelenleg pedig 200 tonnára rúg. Igaz, hogy a régi, légen szárított merített papírtermelés megszűnt, ezzel szemben azonban egész sorát gyártja a speciális finom, illetve legfinomabb papiroknak. Köztudomású, hogy a magyar állam bankjegypapírosai is ott készülnek és ezenfelül gyárt részvénytapirost, utánzott merített, bankpósta-, biblianyomó-, mélynyomó-, offsetnyomópapírt és újabban a természetes műnyomót (Naturkunstdruck-ot) is. A Szinva patakmenti kies fekvésű, 150 éves papírmalom helyén ma modern gyártelep tanuskodik a soha nem pihenő magyar alkotó erőről.

A FRANCIA KÖNYVKÖTÉSÉRŐL

Í R T A : Z I E G L E R G Y U L A

A könyvbekötés művészete azonos keletű a könyv megteremtésével és pontosan 452 éves multra tekinthet vissza. A könyvművészet fellendülésével és tökéletesedésével párhuzamosan fejlődött a bekötése is, míg eljutott a mai tökéletes formájáig. A ránkmaradt régi könyvekből következtethetjük, hogy az első bekötött francia könyv a VI. századból datálódik.

Kezdetben a könyv lapjait vékony fonállal összefűzték és így összerősítve könyvvé formálták, amivel a könyv megromlását vélték megakadályozni; minden oldalát falapocská védte a gyűrődéstől, a fedelét pedig bársonnyal vagy bőrrrel vonták be. A könyvet azonban nem fűzték külön réteggént, hanem hozzáragasztották az első ívhez. Ezt a munkát nevezték azután bekötésnek. Ha a könyv egy értékes kézirat volt, melynek belsejét színes képek sokasága díszítette, akkor átadták a könyvkötőnek, aki — az aranyműveshez hasonlóan — fedelét elefántcsontlappal, arany- vagy zománccsítéssel ékesítette.

Bár ez a primitív eljárás — bármily szép és tetszetős is volt — nem nevezhető a mai értelemben vett könyvkötőmunkának, de ritkaságánál fogva a VI. század kiemelkedő érdekessége volt.

A X., XI. és XII. századok voltak a tulajdonképpeni francia könyvkötőművészet fejlődési korszakai, amely századokban majdnem kizárólag a bőrkötés volt használatos. Ezekhez a könyvkötésekhez a román stílusban megoldott, kevés és egyszerű díszítéseket alkalmazták és ezért „román-díszítésű” könyveknek is nevezték azokat. Egy másik könyvfajtát borjú-, vagy juhbőrrel borítottak, vaknyomással láttak el és stílusa a Keletről átszivárgott arab művészetet sugallta.

A XIV. század elején a bőr- és hártya-kötés mellett az arannyal és gyöngyökkel díszített bársony és selyemszövetű könyvtáblákkal is találkozunk. A sok művész között említésre méltó Deschamps Eustache, V. és VI. Károly francia király lovászmestere, kinek morális költeményei szerint egy jó családból származott hölgy el-

engedhetetlen díszéhez tartozott a finomkötésű imakönyv, ennél fogva az ötvösművészekkel karöltve kellett olcsóbb kiállítású könyvek készítéséhez fogni, amelyeknek elkészítéséhez festett bőrök és ragyogó szövetek kínálóztak.

A XV. században a Kelet művészete mind erőteljesebben átcsap Európába és izgató újdonságként magával hozza a keleti könyvkötőművészet díszítő formáit.

A XVI. század harmadában már Franciaország veszi át a könyvkötés művészi technikájának vezérszerepét Európában. Ettől kezdve a könyvkötőművészet elsőrangú műparrá fejlődik és híresnél híresebb francia könyvkötők szakadatlan sora tűnik fel, amely egész napjainkig tart.

A középkorban azután nagyobb fejlődést mutatott a könyvkötés művészete. Amikor Magyarországon napvilágot lát a vaknyomású és a zsinórzatú fonatai közé szórt pontaranyozású Tertullian-kódex és a Korviniák, ugyanakkor a francia zárdákban nagy lépésekben fejlődik a könyvkötőművészet, amelynek „klastromi-kötés” nevet adnak. Az itt működő könyvkötők tanítványaiból kitűnő művészek válnak, akik egyszerű felszerelésükkel városról-városra járva, pompásan elvégzik a rájuk bízott munkákat. Az első közül valók: Louis Bloc, Jehan Norvis, Hémon Lefèvre stb., kik nevükkel is szignálják munkáikat és díszítésük témáját a vallásos tárgyú legendákból veszik, aminek egyik legszebb példája a Ludovicus című könyv. Használják díszítésül azonkívül még: kerek vaknyomást, mint főmotívumot, amely vallásos jelenetet ábrázol, vagy valamely tiszteletben álló szentet.

Ez a szokás XII. Lajos király uralkodásáig tart, ahol először látunk aranyozott vaknyomást vegyesen, aranyozás nélkül is. A francia könyvkötőművészek legnagyobb része eddig a korszakig (1515) sem írni, sem olvasni nem tudtak, míg ugyanez év április 9-én XII. Lajos felhívásban megkövetelte nemcsak a királyi udvar könyvkötőművészeitől, hanem a többiektől is az íráson és olvasáson kívül a görög és latin nyelvek alapos ismeretét. Így váltak ismertté, mint a világegyetem kiváló művészei: Le Non Fülöp és Vilmos, a párizsi egyetem kinevezett könyvkötői, akik mentesek voltak minden adó és illeték fizetésétől.

A reneszansz első nevezetes periódusa I. Ferenc király uralkodása alatt kezdődött. Ebben a korban nagybecsű, kivált liturgiai kéziratoknak könyvtábláit már régebb időktől kezdve elefántcsontlemezekkel, aranyművesmunkákkal, gyöngyökkel, csillogó drágakövekkel díszítették. A kötés esztétikai fejlődését, anyagának, valamint díszítmény-alakjai terének ki-

bővítését két ok mozdította elő: először I. Ferenc királynak és utódjainak élénk viszonya Olaszországhoz; másodsor azon meleg, mondhatnók szenvedélyes érdeklődés, mellyel Franciaország amatőrjei és művészei e drága és megbecsülésre rászolgált iparterméket felkarolták.

Ebben a korban tűnik fel a nagy lyoni mester: Jehan Grolier. Ez a jónevű és általánosan ismert bibliofil a francia királyi udvar pénztárnoka volt. Külön könyvkötőműhelyt is rendezett be magának, ahol a saját tervei és személyes felügyelete mellett gyönyörű könyvek készültek. Individuális modorával döntő befolyással volt a könyvkötőművészet ornamentikájára, olyannyira, hogy uralkodójában, I. Ferenc királyban is felébresztette az érdeklődést a könyvkötőművészet iránt, udvarképessé tette a könyvkötőipart, amely ez időtől kezdve a francia királyok dédelgetett kedvence lett. Grolier francia kötési az olaszoktól átvett színek finom árnyalatának tökéletes összhangjai; rajzban pedig a les Oriens síma díszítését vette mintául, melyek egyszerűbb vonal-ornamentikájukkal különböznek. Valamennyit eddig el nem ért nemes egyszerűség jellemzi és rendszerint eme feliratot viseli: „Grolerii et amicorum, — mei J. Grolerii Lugdunensis et amicorum” s ezenkívül egyéb jelmondatokat. Jehan Grolier nagy utazást tett Itáliában és Velencébe azzal a megbízatással érkezett, hogy néhány olyan könyvkötőt vigyen hazájába, akik a híres Aldes-nyomdásznál dolgoznak. Utazása sikerrel járt és néhány könyvkötőművészt magával vitt Lyonba, ahol ezek a művészek, nagy technikai készséggel és sok ötlettel készült könyveikkel csodálatba ejtettek mindenkit és néhány megmaradt könyvük a párizsi Nemzeti Könyvtárban megtalálhatók. Ezzel a vállalkozással akaratlanul is elhintette francia földön egy olyan nagyratörő művészetnek magvát, amelynek fájából a legkitűnőbb művészek teremődtek.

II. Ferenc és IX. Károly királyok uralkodására esik az az időszak, amikor a könyvdíszítések lassan-lassan stílust változtatnak. Miután II. Ferenc király uralkodása csak rövid ideig tartott, egyéni modor nem tudott kialakulni, de IX. Károly és főleg III. Henrik királyok uralkodása alatt feltűnt a szép és erőteljes iniciálék és az aranyozott vonalú levéldíszek használata, amelyek vékony szálakkal tömör egységgé fonódtak. Ennek a korszaknak is megvoltak a maga művészei, ha nem is említhetünk kiemelkedő neveket.

III. Henrik király uralkodásának idejére esik az a stíluskompozíció, amely a könyv díszítéséhez különféle temetkezési

jeleneteket használ fel; különösen kedvelt motívumok: a halálfej, a lábszárcsontok, a koporsók stb.

Az a könyvkötőművészeti fluktuáció, amely az elmúlt évszázadok alatt dominált, IV. Henrik uralkodása alatt nyitott utat az új stílus számára. A király részére készült kötések — melyekből mindössze csak néhány példány maradt meg — új divatot öltenek magukra és azokon már a dús díszítések élénkítik a levél- és lombozat-kompozíciókat, amiket e korban élő művészek behatásai irányítanak mindinkább.

XIII. Lajos király uralkodása alatt a könyvdíszítések újabb változáson mennek keresztül, a motívumok mindinkább módosultak, egyszerűbbé és könnyedebbé váltak és a szokásos levéldíszítés is eltűnik. Továbbá kialakul egy igen finom, rendkívül érdekes formákkal díszített kötés, valamennyi pontozott csigavonalakkal fölépítve és a kompozíciónak egy részét a geometrikus rendszerű szalagfonál tölti ki. Ennek a díszítőmegoldásnak szerzője a máig is ismeretlen „Le Gascon”, akinek csokros szerkezetű ornamentikája Florimond Badier műhelyéből származik. Az a feltevés van elterjedve, hogy az ismeretlen Le Gascon maga Badier volt.

A XVII. században, XIV. Lajos király uralkodása alatt a könyvkötőművészet stílusláncolata ismét gazdagodott. Divatossá vált olyan érdekes dekoráció, amelynek főrése két szubtilisan szerkesztett háromvonalú aranykeret, melyeket az előkelőség mérsékelten finom megnyilatkozásával köt össze egy virágdísz és a címsor. Stílusgazdagodás mutatkozik az úgynevezett „legyezőmintás” kompozíciókkal is, amelynek díszítőeleme a körcikk. Ezek változatos és sokféle megoldásban fordulnak elő és nagy népszerűségnek örvendtek.

A XVIII. században érezhetővé válik a francia könyvkötőművészet hanyatlása. A stílus is teljesen megváltozott és a csipkedisz uralma következett. A legtöbb művész a vaknyomást és lombozatmintával ékes díszítést alkalmazta, teljesen megváltozott rajzzal. A vaknyomás és aranyozás technikái és művészi munkájában nagy gyakorlattal bírtak, az egyszerű kötésekhez nem készítették külön terveket, rajzokat vagy papírmásolatokat, a díszítéseket közvetlenül a könyvön végezték. Számos művész között emelkedett ki korának legünnepeltebb mestere: Padeloup le jeune, Pompadour hercegnő könyvkötőművésze, kinek egyik kiváló könyvén a koronázási ünnepélyt ábrázolja megkapó hatással. Gondosan megrajzolt virágdíszítései komplikáltan ismétlődnek kötésein. Továbbá említésreméltó Dubuisson, ki valóban az almanach-kötések művésze volt, nagyon kecses rajzaival

és finom újszerűséggel megrajzolt borítékjaival; Anton Michel, XV. Lajos király udvari könyvkötőmestere és Nicolas Dérôme le jeune, XVI. Lajos király és Mária Antónia könyvkötőmestere gazdagítják még a kézműipari könyvkötészetet. Nem hiányzik e kor új stílusa sem: a csipkés-stilus, amely korának varrott és vert csipkéiből vette díszítő-elemeit a kéziaranyozáshoz. Ez azonban már az elvirágzás százada volt, mely nem hagyott gyümölcsöző művészi tőkét a XIX. századnak.

A forradalom kitörése azután gyökerestől felforgatott mindent. Dacára annak, hogy a könyvkötőművészek tovább folytatták munkálkodásukat, a felfordulás napjai azonban minden törekvést meggátoltak és a magasan ívelő fejlődési folyamant úgyszólván teljesen megrekedt. A királyi udvar és a főúri bibliofilek rendelkezései teljesen elmaradtak. De az idő haladásával a könyvkötőművészetnek is lépést kellett tartani és így a királyi és nemesi címereket fölvaltották a forradalmi emblémák sokasága. Hogy ezek a művészek megmentsék fejüket a rettegett nyaktilótól, a királyi udvarnak készült kötések egy részét kénytelenek voltak a forradalmi bizottságnak felajánlani, hogy a többi elrejtett könyveket náluk meg ne találhassák.

A forradalom utáni időkben a könyvkötőművészet nehezen talált magára. I. Napoleont a háborúk és hadjáratok nagyon lefoglalták, úgyhogy alig maradt ideje e művészet föllendítésére. Néhány könyvboríték mégis készült különböző egyiptomi csatajelenetek ábrázolásával, ezek azonban nem nevezhetők nagyobbstílusú munkáknak. Figyelemreméltó művész volt Bozérian, aki komoly munkáival emelkedett ki kortársai közül. Kompozíciói a vaknyomásnak és színes mozaiknak ötletes elrendezésével érnek el jó hatást.

A XVIII. század szövegeket ad a történelemnek talán egyik legérdekesebb alakját: Roger Payné, a különöz ezer-mestert, aki a kéziaranyozás technikájának, anyagszerű elő-kelőségének és a bőrkötések nemes komolyságának ad egyéni zamatot és csakhamar a franciák keresett művésze lett.

Az 1900-as kiállítás után a francia könyvkötőművészek újult erővel taposták azt az ösvényt, amelynek korszerű kísérőtársa a virágdíszítéses motívum volt. Századunk könyvkiadói nagy luxuskiadványaikkal módot és lehetőséget adtak a rajzolóművészeknek kívül a tehetséges tipográfusoknak is, hogy a fametszőkkel nemes versenyre kelhessenek a modern könyvkötőművészet terén, ahol ragyogó művészetükkel és kompozíció-megoldásukkal méltán megérdemlik a győzelmet.

GÉP

BETŰ

FESTÉK

Állandó nagy gépraktár az összes papíripari szakmák részére új és használt állapotban, jótállás mellett. Mindennemű grafikai felszerelési tárgyak és jó kő- és könyvnyomdai festékek legjobbslegolcsóbb bevásárlási forrása

**UNIVERSAL
GRAFIKAI
SZAKÜZLET**

R BUDAPEST T

RÁKÓCZI-TÉR 2. SZÁM

Bejárati: Salétrom ucca 2

TELEFON: 348-12

GANZ ÉS TÁRSA

VILLAMOSSÁGI, GÉP-, WAGGON- ÉS HAJÓGYÁR RT

SÜRGÖNYCÍM:
ALTERNO

*Turbógenerátorok. - Nagy- és
kisfeszültségű generátorok. -
Forgó áramátalakítók, motor-
dinamók. - Transzformátorok
minden feszültségáttételre és
teljesítményre. - Csengőreduk-
torok - Motorok és dinamók
bármely áramnemre. - Röntgen-
generátorok, hegesztő dinamók.
Emelőmágnesek vas- és henger-
művek részére. - Nagy- és kis-
feszültségű készülékek és kap-
csolóberendezések -*

*Egy- és háromfázisú, valamint
egyenáramú wattóraszámológok.
Vibrográfok. - Villamos nagy-
vasúti és tramway-berendezések,
villamos ipar-, bányá- és mező-
gazdasági vasúttak Elektromo-
bilok. - Villamos targoncák
Villamos vonatvilágítási beren-
dezések gőzvasutak számára.
- Teljes villamos erőátviteli,
világítási és vasúti berende-
zések tervezése és építése. -
Mezőgazdaságok villamosítása*

TÁVBESZÉLŐ:
AUT. *501-70

VILLAMOSSÁGI GYÁR:
BUDAPEST II, LÖVŐHÁZ-UTCA 39. SZ.

LUTZ EDE ÉS TÁRSÁ

LAKK-ÉS FESTÉKGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

TELEFON:
ZUGLÓ
*72-29

BUDAPEST, VII
ŐRNAGY-UTCA 4
Gyárak: PÁRIS, BÉCS,
PRÁGA, KRAKKÓ,
KASSEL, TEMESVÁR

KÓ ÉS KÖNYVNYOM-
DAI FEKETE és SZINES
FESTÉKEK, ROTÁ-
CIOS UJSÁGNYOMÓ-
FESTÉKEK STB., STB.

**SCHMIDT
TESTVÉREK
MAGYAR
NYOMDAI
FESTÉKEK
GYÁRA**

**BUDAPEST
RÁKOSPALOTA**

PÁZMÁNY-UTCA 41. SZ.
TELEFONSZÁM: AUT. 952-85
Sürg.-cím: „Farbenschmidt“
Postatakarékpénztári számla
52850. szám. * Bankkonto:
Angol-Magyar Bank R.-T.

GYÁRT:

**SPECIÁLIS
MINŐSÉGŰ
MÉLYNYOMÓ,**

**KŐ-, KÖNYV-
NYOMDAI-,
OFFSET- ÉS
ROTÁCIÓS
UJSÁGFESTÉKET**

* KLISÉGYÁR * TÖMÖNTÖDE *

* GALVANOPLASTIKA *

KURCZ ^{ÉS} LAJTA

FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZET
RÉSZVENYTÁRSASÁG
Budapest VIII. Vig-u. 3.
Telefon: J. 353-18

BUDAPEST
VI. KER., TERÉZ-
KÖRÚT 38. SZ.
ÉS VI., JÓKAI-
UTCA 15. SZ.
TELEFON-SZ.:
AUT. 283-74

KERESKEDELMI
A B L A K O S
ÉS EGYÉB BORI-
TÉKOK GYÁRTÁSA

Állandóan raktáron:
Levélpapirkülönleges-
ségek mappában, do-
bozban és blockban,
egyszerű- és luxuski-
vitelben, mindennemű
névjegykártyák, merített
és csont eljegyzési és
esketési meghívókár-
tyák, meghívópapírok és
gyászlapok

GRAZIOSA MILL
LEVÉLBORITÉK ÉS PAPIRNEMÜGYÁR R. T.

BAER OTTO FESTÉKGYÁRAI

RADEBEUL-DRESDEN

ALAPITTATOTT: 1870

Az összes grafikai ipar részére rendelt
„csak“ kiváló festékek gyártása.

Gyártmányaink lelkiismeretes előállítására
modern gépek és a legújabb szer-
kezetű készülékek segítségével, év-
tizedes tapasztalatok alapján történik.

KÜLÖNLEGESSÉGEINK:
„INTENSO-OFFSETFESTÉKEK“
az offsetfestékek „Non plus ultrája“
„MÉLYNYOMÓFESTÉKEK“
minden géprendszer számára.

SAJÁT VEGYIFESTÉKGYÁR.

Magyarországi lerakat:

BUDAPEST, VII.
MIKSA-UTCA 13. SZ.
TELEFON: J. 433-95

BAER OTTO FESTÉKGYÁRAI FIÓKJA

BUDAPEST, VI
RÓZSA-UTCA 55
TELEFON: AUT. 250-55

RIGLER JÓZSEF EDE

PAPIRNEMŰGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRS.

LEVÉLBORITÉK
mindennagyságban
és minőségben ál-
landóan raktáron.
A raktárfajtától el-
térő nagyságok ren-
delés esetén sür-
gősen elkészíttetnek

M E R Í T E T T
meghívókérdőkártyák és
levelek borítékkal.
Névjegykártya ür-
lapokból állandó
raktár. — Gyászlapok, gyászkártyák,
gyászlevelek és borítékok szállíthatók.

KÖNYOMDÁNKAT ajánljuk részvé-
nyek, csekkek stb. stb. előállítására.

ÜZLETIKÖNYVEK
bármilyen rovato-
zással készíthetők.

AZ ISKOLÁNKÍVÜLI OKTATÁS

Í R T A : S T Ä R K A D O L F

Évtizedes törekvése a grafikus művezetőknek, hogy programjának egyikét, az iskolánkívüli oktatást minél szélesebb alapokra fektetve népszerűsítse, tagjainak figyelmét felkeltse a tudományok, az általános műveltség, a szakmafejlesztés, a rokonszakma ismertetése és mindazon tudnivalók iránt, melyre elsősorban mint nyomdai művezetőknek és mint kultúrembernek szüksége van. Tagadhatatlan, hogy a nevelés és tanítás modellje csak a praktikus élet lehet. Minden más alapra fektetett alkotás lehet szép és ideális, de nem gyakorlati irányú. S ha a tudás iránti vágy is ékesíti, akkor mi sem áll útjában, hogy a rendelkezésünkre álló eszközökkel tagjainkat a magasabb tudományok ismeretének elsajátítására rábírjuk, hogy az életben könnyebben boldogulhassanak.

Ha fennáll az a tétel, hogy a magyar nyomdászságot egy nagy egységbe tömörítve, törhetetlen szeretettel rá kell bírni a szemináriumok, kultúrintézmények látogatására, úgy nálunk nyomdai művezetőknél ez százszorosán fennáll, mert nemcsak egyéni, de szakmánk iránti szeretet és lelkesedés késztesen bennünket az előrehaladás, tanulmánygyás és fokozatos képzés kielégítésének lehetőségeire.

Elsősorban olyan ismeretek megszerzésére kell törekedni, melynek birtokában könnyebb boldogulást, nagyobb darab kenyeret remélünk elérni. Fel kell kelteni az eddiginél sokkal szélesebb keretben a szakmáját szerető grafikus művezetők körében az érdeklődést az univerzális technológiai tudományok iránt, amellyel kapcsolatban minden, a sokszorosító iparban megjelent újdonságok elméleti (lehetőleg gyakorlati) ismertetése is bennfoglaltassék. Tisztában kell lenni végre azzal, hogy jó nyomdai művezetőnek csak az nevezheti magát, aki a sokszorosító ipar minden ágában kellő jártassággal, alapos tájékozottsággal rendelkezik. Meg kell ismerni a művezetőknek a hivatásukkal járó összes kérdéseket.

Mindezeken felül a kellő intelligenciával is kell rendelkezünk, hogy megállhassuk helyünket a kultúremeberek sorában. A sors bennünket zsenge ifjúkorban

a nyomdába vezetett, hol szakmánk tanulása közben bepillantást nyertünk a magasabb tudományok labirintusába is. Megtudhattuk azt, hogy művelt embernek csak úgy vallhatjuk magunkat, ha e téren is kutatunk, tanulunk annak részbeni elsajátítása iránt. Művelődéstörténet vagy kultúrtörténet alatt az emberiség szellemi fejlődésének történetét értjük. Így körébe vágnak mindazon megnyilatkozások, amelyek az ember lelki életét fejezik ki. Ehhez tartozik a művészet, festészet, szobrászat, zene, irodalom és színpadi művészetek története és fejlődési leírása. Ezeken kívül mindaz, ami az ember szellemi világához tartozik: a filozófiai gondolkodásnak története, az erkölcsök története, a társadalmi viszonyoknak képe és leírása túl azon a határon, ameddig a pusztán politikai vagy gazdasági történet foglalkozik; az összes tudományoknak, természettudománynak, orvostudománynak, jogtudománynak, esztétikának történeti leírása. Igen fontos alkotó elemét képezik a kultúrtörténetnek azok a területek, amelyek az ember vallási fejlődésének útjait kutatják és felfedik a primitív ősvallások fejlődési fokozatait. Ezeken kívül a kultúrtörténetnek még igen sok és megkülönböztetett művelődéstörténeti szempontjai vannak, ha egyes népek kultúrfejlődését tanulmányozzuk. A művelődéstörténelem, mely tulajdonképpen a világtörténelemmel egyirányban halad, nem egyéb, mint az emberiség teljes története, mely tökéletes képet nyújt az emberiség multjáról és fejlődéséről. Különös gondot fordíthatunk a technika fejlődésének történetére, mely az utolsó évszázadban az emberi elme leg-hihetetlenebb elgondolását tette lehetővé.

E tudományokat nagy tudású egyetemi professzorok a főiskolákban szakokra tagozódva tanítják s mi, nyomdai művezetők, kikben megvan a hajlam, a vágy ismereteiket, tudásukat fejleszteni, megvan adva a mód, mert szövetségünkben a mindinkább szélesebb alapokra fektetett szemináriumi előadások, továbbá kitűnő nevű egyetemi tanárok és diplomás barátaink előadásaival elég alkalmat találunk tanulnivalókat kártársaink, hogy ha nem is főiskolai alapos-sággal, de ismeretkörük hasznos és célszerű fokozása céljából igen könnyen, anyagi áldozatok nélkül elnyerhessék. Mindezek támogatására rendelkezésre áll az egyesületi könyvtár tudományos könyvei, melyek kitűnő szolgálatot nyújtanak azoknak, kikben megvan a hajlam, a törekvés a felül-emelkedésre.

Fordítsuk tekintetünket a nyugati országok felé. A nyugati államokban — mint tudjuk — társadalmi, kulturális

és politikai téren egyaránt a demokratikus irányzat él. Ezen demokratikus törekvéseknek egyik legszebb jellemvonása és legnemesebb gyümölcse: a népművelés. Amikor tehát erre hivatkozom, rá akarok mutatni, hogy ezen országokban mennyire felismerték az emberiség művelődésének fontosságát. Maga az államhatalom anyagi áldozatok árán célirányos és fokozatos kultúr munkájával az alsóbb iskolákból kikerült ipari foglalkozást űzők részére rendszeres továbbképző iskolákat tartanak fenn, ahol az ipari munkásság díjtalan oktatásban részesül. Mindenképpen megtalálták a módját, hogy lehet népszerűsíteni a tudományt, művészetet, terjeszteni az értelmi, erkölcsi, érzelmi kultúra nemesebb hajtásait a nép legszélesebb rétegeiben. Németországban évtizedek óta folyik a kultúr munka s a nagyobb ipari városokban egész légiója a kultúr intézményeknek, magasabb tudományos iskoláknak, szakiskoláknak, szakmúzeumoknak és továbbképző iskoláknak áll a munkásság rendelkezésére. Így a sok közül a müncheni nyomdászszakiskolát ragadom ki, hol a technikai oktatáson kívül a cikkem elején említett kereskedelmi ismeretek, kalkuláció, papír ismeret, anyagrendelés s minden oly tudnivalókat tanítanak, melyre egy leendő nyomdatulajdonosnak majdan szüksége lehet. De ezeken kívül általános ismeretekre, földrajz, történelem, fizika, természetrajz, vegytan stb.-t is tanítanak, úgyhogy az onnan kikerülő nyomdászok magasabb céljaik elérése végett az államilag szubvencionált szemináriumokban továbbképezve magukat, mint grafikus művezetők alapos tájékozottsággal felkészülten mindenütt megállják a helyet. A népművelés kultusza Németország határain túl is évtizedek óta gyakorlatban van, például Párizsban, ahol a 90-es években D e h e r m e fáradhatatlan kezdeményezésére a Népegyetem megteremtése céljából országos adakozás indult meg, mely rövid idő alatt több milliót eredményezett. A hatemeletes Népegyetemet a munkásnegyedben építették fel, dús könyvtárral, olvasó- és dolgozótermekkel, laboratóriumokkal, tantermekkel felszerelve, ahol mindenféle elméleti tudományt és gyakorlati ismeretet tanítanak a legnevesebb tanárok teljesen ingyen. D e h e r m e lelkes és önzetlen fáradozását méltányolva, a községtanács is nagyobb összeggel járult hozzá és szubvencionálta a Népegyetemet. Ma már minden számottevő francia városban van a párizsi minta szerinti Népegyetem. Régebbi adatok alapján Angliában és Amerikában, ahol a gazdasági vérkeringés szédületes üteme minden célszerű technikai újdonságot magával ragad, az egyetemek tanárkolóniái, az úgynevezett

University-extension, szintén a munkásság oktatását tűzték ki feladatukul. Ezen kolóniák úgy népszerűsítették a munkásság körében a tanulás iránti vágyat, hogy városról-városra utazván, hirdették előadásorozatukat, melyre bárkinek díjtalán volt a belépés. Ma már ott is tömegével állnak a kultúréhes munkásság rendelkezésére a tudományos intézetek. Sorra említhetném még a nyugati nemzetek nagyobb városaiban létesített kultúrintézményeket, mint például a brüsszeli Szabad Egyetemet, a stockholmi Munkásintézetet, a svájci, hollandi stb. hasonló tendenciájú intézményeket, amelyek mind az alsóbb iskolákból kikerült ipari munkásság érdekében folytatják áldásos kultúrmunkájukat.

E külföldi példák felsorolásával azon célt tűztem ki magam elé, hogy megvilágítsam kartársaim előtt, mennyire fontos a nyomdai művezetőnek ismeretkörét minél szélesebb alapokon bővíteni, mert ne higgye senki magáról, hogy elég annyi, amennyit tud, s nem érzi szükségét a művelődésnek, a komoly, tudományos képzettségnek.

S miután a nyomdai művezetők részére az igazi tudományos műveltség megszerzése nem oly elérhetetlen ábránd, felhívom ezúton is kartársaim figyelmét a szövetségünkben tartandó szemináriumi előadásainkra, ahol megszerezhetik mindazt, amire egy magyar grafikus művezetőnek szüksége lehet.

A szakmafejlesztés terén is alaposabb kiképzést nyerhetnek a kartársak, ha a csütörtöki összejöveteleinken pontosan és minden alkalommal megjelennek. A vezetőség csak úgy nyerhet bátorítást szakmai előadások rendezésére, ha azokon kartársaink meg is jelennek. Ne higgyék kartársaink, hogy egy-egy tanulmányi kirándulással (amelyeken mindig igen szép számban jelennek meg) ki van merítve a szakmafejlesztés iránti kötelességérzet. Oh, ne higgyék kartársak! A sokszorosítóipar ezerféle rejtelmét nem lehet a saját íróasztala körül megtanulni. Igen sok tanulnivaló van még hátra, amiről még nem is hallottak. Mindezeket azonban csak az tudja igazán értékelni, aki külföldön jártában ezeket látta, tapasztalta és — csodálta.

Kartársak! Adjanak alkalmat, hogy szakmánk jeles reprezentánsai, kik tudásukat egyébként sem akarják véka alá rejtteni, közölhessék önökkel tapasztalataikat, hogy értékesíthessék azt üzemeikben. Ez azonban csak úgy érhető el, ha belátva eddigi tévedésüket, szorgalmasan fellátogatnak a grafikus művezetők szakosztályának kellemes és barátságos otthonába.

A NYOMTATVÁNY LEHÚZÓDÁSA

ÍRTA: R I C Z K Ó S Á N D O R

A mai rohanó élet forгатaga, minket nyomdászokat sem hagyott érintetlenül. Az élniakarás örök törvénye kényszerít valamennyiünket, hogy a diktált iramot betartsuk. A mai rendelő, aki ugyancsak egyik szenvedő alanya ennek a rohanó és mechanizált korszaknak, már nem a régi. Egy egészen más típus. A végsőkig türelmetlen és mindenkor „jobb” nyomdász, mint a szakember. Hogy hozzáértőnek lássék, csak úgy ontja a műszavakat. Amikor már úgy véli, hogy most már meggyőzte a nyomdászt, hogy igenis Ő nagyon sokat ért a nyomdászathoz, leadja: mondjuk a megrendelését. Meghatározza a betűfajt, alakot („ciceróban”), papírnagyságot, ennek súlyát, amely szerinte kilónként ennyi és ennyi, festék, kifogástalan nyomás stb. A legolcsóbb ár mellett, de azonnal.

Sürgős, azonnal és soron kívül; ez ma a jelszó. Mindezt azért említem meg, hogy rámutassak a mai viszonyokra és hogy milyen nehéz a helyzete annak a szakembernek, aki szereti mesterségét és aki minden igyekezetével azon van, hogy az a munka, amely az ő kezei alól kikerül, mindenki előtt és mindenkor megállja helyét és a kritikát. Hogy ilyen körülmények mellett mennyi különböző veszedelem fenyegeti a nyomtatványokat, amíg azok kifogástalanul elkészülnek, azt közülünk mindenki tudja, de legyen szabad a sok közül egyikkel foglalkoznom, és ez a nyomtatvány lehúzóda.

A lehúzóda mondhatnám szinte alattomosan lopózik munkánk közepette, hogy annál érzékenyebben sujtson a kárban, melyet előidéz. Hogy egy nyomtatványt a lehúzóda vagy lerakóda ellen megvédjük, ennek megvan a biztos és radikális módja és ez kétségtelenül a belövés. De — ha csak nem műnyomó papirosról van szó — a belövést mindenki igyekszik elhárítani, nemcsak azért, mert egy munkaerővel többet igényel, tehát megdrágítja az előállítást, de megnehezíti a nyomás ellenőrzését is. Mindenesetre a nyomó vagy gépmester helyes érzéke és tudása kell, hogy meghatározza, hogy mely papirosnál elkerülhetetlen a belövés. Egyelőre olyan nyomtatványokról lesz szó, amelyek mindennaposak.

A mai előrehaladott festékgyártás technikája feltétlenül rendelkezik azzal a készültséggel, hogy gyártmányai minden tekintetben megállják helyüket. Tehát tudnak jó festéket szállítani, amely nem szorul pancsolásra. A jó festéket ma már minden gyár igyekszik olyan állapotban szállítani, amely könnyen szárad és „druckfertig“ állapotban van. Ha mégis lehúzódás vagy lerakódás mutatkozik, akkor itt a baj nem annyira a festékben rejlik, hanem azon, aki vele dolgozik. Ha egy beemelt formát szakszerű egyengetéssel készítenek el, mérsékelt festékadagolás mellett feltétlenül tiszta nyomást eredményez. Az egyengetésnél és beigazításnál adjuk meg azt a nyomáserősséget (schatirungot), amelyet az illető forma természete feltétlenül elbír és megkíván. A nyomásnak igenis kell és szabad látszani, természetesen a megengedett határon belül, ezért még nem fog az anyag tönkremenni. Az így beigazított formánál nem ütközik semmi nehézségbe a festékeztést helyesen és pontosan beállítani. És csak ekkor tudjuk a helyes adagolást is elérni, amely eleve is biztosít minket a lehúzódás veszélye ellen. Bátran megfogható és előállítható akármilyen mennyiségben akár egy helyre is.

Az a forma, amelynek nyomáserőssége gyöngé, úgy szólván semmi schatirungot nem mutat és felületesen van egyengetve, semmiképpen sem lehet jó. A nyomáserősség elégtelen volta miatt mutatkozó hiányokat festékekkel igyekszik pótolni és helyrehozni annak kezelője. Ez pedig igen nagy baj. Ilyenkor aztán csődöt mond minden óvatosság. Képtelenség vigyázni, hogy túlzott és természetellenes festékadagolás lehúzódás formájában meg ne bosszulja magát. Az így nyomott auflagot sem megfogni, sem egymásra rakni nem lehet, hiszen a legtöbb esetben már a következő ív, melyet a kirakópálcák a másik ívre tesznek, a lehúzódás nyomát mutatják.

Talán nem kell különösen rámutatnom arra a feltétlenül fontos körülményre, hogy a gép hengereinek mindenkor tisztáknak kell lenniök. Szalonnás képződésnek és egyéb szemétnak nincsen helye a hengereken. Egy gépből, melynek hengerei több napon, esetleg heteken át festékesen maradnak, tekintet nélkül, hogy a gépen mit nyomtak, ne várjunk vagy kívánjunk tiszta nyomást. Az olyan állapotban levő hengereket, amelyeken napokról összegyülemlt tisztátalan anyagok és rászáradt festék tapad, oly módon felfrissíteni, hogy vagy petrolumot, zsírt, pasztát vagy más ehhez hasonló anyagot kenünk, igen helytelen és céltalan pepecselés. Így próbálkozni a továbbnyomásnál végtelen könnyelműség és nagyfokú lelkiismeretlenség. Az ilyen és ehhez hasonló

manipulációval áldozatul esik még a legjobb festék is és elveszti minden jó és nemes tulajdonságát, higgá és a vele való nyomás fakóvá válik. De hogy a nyomás mégis fekete legyen, igen bőven kell adagolni a felhordást. Ennek következménye holt bizonyosan a lehúzóadás. A piszkos hengerek még az egyengetést is hátráltatják és így ez sokkal hosszabb időt vesz igénybe, mint hogy ha tiszta hengerekkel végezzük. A helyes beosztás dolga aztán, hogy úgy ossza be idejét a gépmester vagy nyomó, hogy a mosás által feltartva ne legyen.

Amint már előbb is említettem, a festékgyárak törekvése is az, hogy könnyen száradó festékeket szállítsanak, amelyekkel elég kényes papirokon bátran nyomhatunk minden nagyobb veszély nélkül. De természetesen a fent leírt körülmények szigorú figyelembevételével.

Vannak egészen különleges papírok, amelyekre a nyomásnál fokozott mértékben ügyelnünk kell. De még ebben az esetben sem szabad holmi petroliumféle segédanyagokhoz folyamodnunk. Ha már semmiképpen sem tudunk segíteni magunkon, akkor is vegyük azokat a közismert pótanyagokat, amelyeket ma már minden nagyobb festékgyár erre a célra külön gyárt. Ezeknek a szereknek a használata se legyen határtalan, mert ha túlzásba vesszük, a káros hatás itt sem marad el. Egyébként a használata meg van határozva és ha ehhez alkalmazkodunk, bajok nem igen származnak belőle.

Természetes, hogy műnyomó és erősen simított nehéz papírnál kár minden kísérletezés. Itt aztán nem segít semilyen jóakarát. Bármennyire kellemetlen és költséges a belövés, ezt ne mulasszuk el. A belövéshez tartsunk lehetőleg erős, mindkét oldalon simítatlan, csomómentes csomagolópapírost. Gépeink nagyságához mérten, olyan nagyságban, amely a leggyakoribb. Ez a papír igen jól megfelel a célnak, vastagságánál fogva könnyen kezelhető és tartós. Ha ez nem állana rendelkezésünkre, megteszi az erősebb fajta simítatlan nyomó is. Utóbbi papír azonban párszori használat után teljesen elszakadozik és a belövésnél is folyton zavarokat és feltartást okoz a szakadozott ívek kiselejtezése. De ha már ilyen drága és körülményes a fentemlített papírokra való nyomás, akkor annál inkább indokolt, hogy jó anyagot használjunk annak feldolgozásánál. Már a szedésnél is — nagyon helyesen — számolnak ezzel a körülménnyel és megválogatják a felhasználásra kerülő betűanyagokat. Amikor egy ilyen munka a gépekhez kerül, ott is a lehetőségig jó gépbe lesz beemelve. Mennyivel indokoltabb tehát, hogy a nyomáshoz a legjobb festéket használjuk.

Tanácsos ez annál is inkább, mert jó festéknél nem fordulhat elő, hogy még napok mulva is valósággal leporzik a nyomás, elég ha kezünket gyöngén végighúzzuk a már száraz nyomáson, azonnal nyoma marad. Mindez onnan származik, hogy az illető festék nélkülözi a szükséges kötőanyagokat. Vonatkozik ez az úgynevezett „rupfolásra” is. Mert normális hőmérsékletnél (20—22 fok C.) a jó festék nem fogja a papírt felszaggatni. Az ilyen papírok feldolgozásánál a rosszul alkalmazott és túlzásba vitt takarékoság, párosulva a lelkiismeretlen kezeléssel, egyenesen kockára teszi az egész munka valamirevaló sikerét. Valósággal szégyenpír szökik arcunkba, ha ily nyomtatvány akárhol kezünkbe akad, mert ez megcsúfolása a mi fejlett grafikai iparunknak.

Végre jöjjünk tisztába azzal, hogy a géptermekek nem lehetnek a festékkarversengők kísérleti nyulai. A mai rohanó élet tempót diktál és iparunkban éppen a gépterem az, ahol ez az iram csúcspontját éri el. Az ilyen kísérletezések és próbálgatások egyéb kellemetlen oldalai mellett időpazarlók. Azért, ha egy bizonyos minőségű festék vagy más anyag bevált, amellet tartunk ki. Minden változtatás csak zavarokat okoz. Ha a gépmester vagy nyomó egy minőségbe bedolgozta magát, azzal biztosra megy. Megismeri, jobban mondva kiismeri az illető anyag legelőnyösebb felhasználását. Ezt én úgy képezem el, mint azt a háziasszonyt, aki egyébként nagyszerűen tud rétest sütni, de mihelyt új lisztet kap, nem sikerül a tésztája, mert nem ismeri az új liszt természetét. A gépmester az ismeretlen anyaggal szemben zavarba jön. Nincs meg a kellő biztonsága az adagolásban, és legtöbbször erre vezethető vissza a túlfekete, tehát sok festékkel való nyomás és elkerülhetetlen a lehúzóadás, vagy ennek az ellenkezője, ami ugyancsak makulaturát eredményez. Itt érvényesül a legjobban az a mondás, hogy nem mindig olcsó az, ami olcsó.

Egyetlen nyomónak vagy gépmesternek sem szabad azzal a könnyelmű tudattal nekiindulni a nyomásnak, hogy ez amúgysem húzódik le. Nincs helye az idegességnek és az elhamarkodásnak, hanem nyugodt, körültekintő lelkiismeretességgel kezdjük el a nyomást. Ellenőrizzük azt mindaddig, míg nem vagyunk biztosak, hogy a lehúzóadástól nem kell tartanunk. Figyeljük meg, hogy a feldolgozásra kerülő papír mindkét fele egyenlően van-e simítva. Sajnos, a papírgyártásnál igen gyakori hibák ezek és az ilyen simítási hibák a nyomásnál könnyen tévútra vezethetik a gépmestert. Mert, ha a kevésbé simított oldal után állítjuk be a festékadagolást,

akkor a papír jobban simított oldalán ez sok és máris kész a lehúzóadás.

Duplex-festékekkel való nyomásnál tudvalevő, hogy csak bő adagolással kapjuk meg azt a bizonyos mellékárnyalatot, amely ennek a festéknek sajátossága. Ajánlatos a feltétlen óvatosság, tehát be kell löni, így aztán minden kockázat ki van zárva. Ennél a festéknél egyébként a papír minőségét is jól válasszuk meg, mert vegyi összetételénél fogva igen könnyen átüt a papíron.

Általában minden nyomónak és gépmesternek többé-kevésbé meg vannak a saját egyéni módszerei e fentemlített bajok csökkentésére és elhárítására, annál is inkább, mert — mint már említettem — különböző pótanyagok vannak forgalomban és ha okkal-móddal bánunk velük, hasznát is vehetjük. — Amerikában mindezeket már régen túltették magukat az úgynevezett Parafin-permetező eljárással. Ez az eljárás Európában — sajnos — nem bír gyökeret verni; valószínűleg anyagi okoknál fogva.

Egyébként maguk a gépgyárak igyekeznek ebben segítségünkre lenni. Újabb és újabb szerkezetű gépekkel jönnek a piacra, amelyek hivatva volnának a lehúzóadás veszélyét mérsékelni. Utalnom kell itt gépgyárakra, amelyek különböző mechanikai szárító készülékeket alkalmaznak gépeikre, de ezek egyike sem vált be a gyakorlatban. A Front-Terno gépnél például a nyomott ív kivezetését olyformán oldották meg, hogy három nyomott ív van útban, amíg az első ív a kirakóasztalra kerül, miáltal a száradási folyamat kétségtelenül több időt nyer. Még ennél is tovább ment a Rockstroh-gyár, amely az új előlkirakó rendszerű gépén már öt ívet hagy útban, amíg az első a kirakóasztalra kerül. Ebből látható, hogy a kérdés fontosságát maguk a gyárak is érzik és keresik a helyes megoldást, amelyet mi csak örömmel regisztrálhatunk. Egyelőre, mint mondani szokás, még sok víz fog lefolyni a Dunán, míg ezt helyesen és véglegesen megoldják.

Vagy ki tudja? Hiszen az örökké nyugtalan emberi elme nem ismer megoldhatatlan problémát és egészen bizonyos, hogy ennél a kérdésnél sem fog a fele úton megállani.

A lehúzóadás könnyen elkerülhető jelenség, ha körültekintő gondossággal járunk el. És ha figyelembe vesszük mindazokat az elemi szabályokat, melyek mindennapi munkánk közepette elmaradhatatlanok, igen sok bosszúságot és kellemetlenséget háríthatunk el magunktól.

A FESTÉKGYÁRTÁS EGYKOR ÉS MA

Í R T A : R U H I G L Á S Z L Ó

A nyomdafestékgyártás kezdete még a Gutenberg által 1440-ben feltalált összeállítható betűszedés alkalmazása előtti időkbe nyúlik vissza, mert már akkor is ismerték a merev formáról, tömbökről való nyomás egyszerűbb módjait.

A gyorsajtó feltalálásáig — melynek első példányát König Frigyes 1810-ben szerkesztette — minden nyomdász maga készítette festékeit. Képzeltető, hogy ez mily primitív módon történhetett, miután ehhez még semmiféle gép nem állt rendelkezésre. Színes festékek akkor még egyáltalában nem szerepeltek a nyomdatechnikában és így azok készítésére vonatkozó feljegyzések nem maradtak reánk. Külső fedőlapokat, címlapokat és kezdőbetűket, melyeket szívesen készítettek színes kivitelben, kézzel rajzolták és festették, vagy sablonok segítségével sokszorosították. — Nyomáshoz csak fekete festéket használtak, koromnak és kencének megfelelő arányú keverékét. — Ez a keverék mind a mai napig változatlan maradt. A változtatások csak egyrészt a nyersanyag finomítására és a dörzsölés tökéletesítésére irányultak.

Mint már említettem, a nyomdász akkoriban maga készítette festékét és a nyomdászlegények részére mindig ünnepet jelentett, ha kivonulhattak a város elé kencét főzni. A kencét egykor is, mint ma, lenolajból főzték, melyet nagy üströkben szabad tűzön forraltak és ily módon a megfelelő fokig besűrítettek. Hogy a kence zsirosságát csökkentsék, kenyérdarabokat és hagymákat mártogattak az olajba, valószínű azonban, hogy a kenyér és hagyma mártogatása inkább abból a célból történt, hogy a lenolaj hőfokát megállapíthassák. A korom előállításáról és kezeléséről nagyon hiányos feljegyzések maradtak, melyekből semmit sem tudhattunk meg.

A gyorsajtónak a múlt század 30-as éveiben mindjobban növekedő térfoglalása és ennek révén mind nagyobb mértékben jelentkező nyomdafestékszükséglet annak előállításában gyökeres változást idézett elő. Míg a saját készítményű festék az addig használt kéziszajtokon való nyomáshoz tökéletesen megfelelt, a gyorsajtó

használata finomabb eldörzsölésű festéket igényel; ezenfelül a gyorssajtó által feldolgozott nagyobb mennyiségű festék házi úton való előállítására mindinkább lehetetlenné lett, mert addig a festék készítése úgy történt, hogy a kormot kencevel egy követő kézzel dörzsölték össze, ami meglehetősen nehéz munka és az előállított festékmennyiség pedig viszonylagosan csekély volt. Így lassan kifejlődött, hogy a festéket többé nem a nyomdász készítette, hanem külön gyárak alakultak annak előállítására. A gyártás kezdetben igen szerény keretek között mozgott. — Az első nyomdafestékgyár Angliában alakult, dacára annak, hogy a nyomdászat német találmány. Ez arra vezethető vissza, hogy a gyorssajtó először Angliában terjedt el, miután König Frigyes találmányát a német nyomdák nem méltatták kellő figyelemre és König gyorsajtójával az angolokhoz fordult, kik korszakalkotó találmányát azonnal felkarolták. Az első német festékgyár Halberstadtban a XIX. század elején alakult. Az első alakulásokat gyors ütemben követte a többi gyáralapítás szerte Európában.

A nyomdaipar fokozatos fejlődése és állandóan növekedő terjedése következtében mindjobban alkalmazták a színes festékeket is. Eleinte és elsősorban azokat a festékeket alkalmazták, melyeket a természet készen szolgáltat, tehát az úgynevezett földfestékeket, még pedig a terra di sienna-, umbra-, okker- és cinóberanyagokat. Ezeknek azonban roppant hátránya, hogy rendkívül nehéz az eldörzsölésük. A festékgyárak igyekeznek tehát olyan anyagokat találni, melyeknél ezen hátrányos tulajdonság nem mutatkozik. A kémiai iparnak a XIX. század második felében bekövetkezett fejlődése és előtörése a festékgyáraknak utat és módot nyújtott arra, hogy olyan kémiai úton előállított festékanyagokhoz jussanak, hogy fogyasztóinak minden tekintetben megfelelő festékeket szállíthassanak. Így ma a vevőknek egy majdnem végtelen színárnyalatsorozat áll rendelkezésére, mely ezenfelül napról-napra bővül és tökéletesedik.

A nyomdafestékgyártás ilyenformán most már a következő folyamatokból áll: a kencefőzés, a korom és színes festékanyagok gyártása és a tulajdonképpeni festékdörzsölés.

A továbbiakban nagy vonalakban ismertetni fogjuk a nyomdafestékgyártás egyes mozzanatait és az egyes festékek előállítási módját.

A k e n c e. A legtöbb kencénél a kiindulási anyag a lenolaj, amelyet a len (linum usitatissimum) magjából sajtolás útján nyernek. Az óriási módon megnövekedett fogyasztáshoz szükséges lenmagot ma leginkább India, Dél-

amerika és Oroszország szállítja. A nyers lenolajat kencévé úgy alakítják át, hogy hatalmas katlanokban hosszabb-rövidebb ideig hevítik. A hevítés következtében a lenolaj besűrűsödik és anyagösszetétele megváltozik. A hevítés foka és tartama szerint különféle erősségű és összetételű kencét nyerünk. A forgalomban ismert aranykencét például kétszerannyi ideig főzik, mint a gyenge kencét.

A lenolaj viszonylagosan magas ára következtében az olcsóbb festékek, nevezetesen az olcsó újságfestékek, készítésénél tiszta lenolajkencét nem alkalmazhatnak. Szükségessé vált tehát egy olcsóbb pótkence, az úgynevezett compositióskence alkalmazása. Ezt legfőképp ásványolajból és amerikai gyantából állítják elő, a két anyagnak megfelelő összekeverése és összefőzése útján.

A k o r o m. A fekete nyomdafestékek előállítása kizárólag koromból történik. Különösen a következő három fajtát alkalmazzák: lámpa-, gáz- és olajkormot. Míg az első kettőt a finomabb díszműnyomó- és ábranyomófestékek előállítására, az utóbbit a mű- és újságfestékek gyártásánál használják.

Mind a három fajta kormot magas széntartalmú vegyületek elégetése útján nyerik. Ilyenek elsősorban az olajok, valamint a naftalin és más a kőszénkátrány desztillációjánál visszamaradt anthracénanyagok. Elégtelen levegőadagolás mellett elégetett gázból nyerik a gázkormot. Ily módon állítják elő földgázforrásokból, Pittsburgban U. S. A. a finom amerikai kormot. Egyes kormokat a feldolgozás előtt még kalzinalnak, vagyis zárt tartályban a levegő elvonása mellett izzítanak, amiáltal a még előforduló zsiradékreszecskék eltávoznak.

S z í n e s f e s t é k a n y a g o k. A nyomdaipar részére három csoportba tartozó színes festékanyag vehető tekintetbe:

A földfestékek,

az ásványi vagy kémiai festékanyagok és
a festéklakkok.

A földfestékek tiszta természetes anyagok és bányászati úton nyerik. Hogy használhatók legyenek, iszapolják, szárítják, örlik, esetleg még égetik. Idetartoznak elsősorban a terra di sienna, umbra, okker és egynéhány vasoxyd festék. Nagyon nehezen dörzsölhetők el és nyomhatóságuk agyagos szerkezetük miatt nem kielégítő. Finomabb munkákhoz — klisényomáshoz — teljesen hasznavethetetlenek. Nyomdatechnikai célokra tehát ma már csak nagy ritkán alkalmazzuk.

Az ásványi vagy kémiai festékekhez tartoznak: ólomfehér vagy kremsífehér, litophon, zinkfehér, titánfehér, minium, cadmium, ultramarinkék, chromsárga, zinóber, milorikék, berlinikék, selyemzöld, chromzöld stb.

Kremsífehér előállítása úgy történik, hogy ólomlapokat ecetsavgőzők behatásának teszünk ki. A nyert ecetsavas ólmot ecetsav hozzáadásával lúgos ólomcarbonáttá (kremsífehér) alakítjuk. Ez az anyag, mint minden ólomfesték, a legjobban fedő festékanyagunk.

Zinkfehéret (zinkoxyd) lúgos zinkcarbonát hevítése útján nyerjük. Nem oly fedő, mint a kremsífehér, de jobban nyomódik.

Zinóber (kénhigany) és cadmiumsárga (kéncadmium) a természetben előfordulnak, de kémiai úton is előállítják. Jó fedőképességük és fényálló mivoltuk következtében kitűnő minőségű anyagok, de magas áruk miatt ritkán alkalmazzák.

Az ultramarin kén, kova, szóda stb. izzítása folytán nyert szép élénkszinű kék festék. Jó színtartó és olcsó, azonban nagyon rosszul nyomódik.

A nyomda szempontjából két legfontosabb és leghasználatosabb festékanyag a chromsárga és a milorikék. Mindkettő nagyon kiadós, színtartó és jól nyomható.

Chromsárga úgy készül, hogy vízben oldható ólomsókat, mint ecetsavas vagy salétromsavas ólmot, chromsók behatásának teszünk ki. Kénsav, szóda stb. vegyítésével nyerjük azután a chromsárga különféle árnyalatait.

A milorikék másképpen berlini, párisi vagy bronzkéket 1704-ben Diesbach festőművész (Berlin) véletlenül fedezte fel.

Ha vörösvérlúgsó oldathoz vasvitriol oldatot adunk, egy szép sötétkék csapadék (milorikék) képződik. Ezt a csapadékot leszűrve kimossák és megszáritják. A milorikék az összes színes anyagok között a leghasználtabb. Bár az eldörzsölése rendkívüli keménysége miatt körülményes, használhatósága annál jobb és nagyobb. Különös tulajdonsága a milorikéknek, rendkívül gyors száradóképessége.

A festéklakk alatt oly festékanyagot értünk, melynek előállítása úgy történik, hogy egy kátrányfestéket színtelen anorganikus vagy ásványi anyaggal (subtrát) lekötünk. Ez a kötőanyag legtöbbször alumínium hydrosilikát (transparensfehér), melyet nagy fatartályokban lecsapnak és többszöri mosás útján a benne feloldott sóktól megtisztítják. Már most a kátrányfestőanyagot vízben feloldják és lekötik a sub-

strátra, aszerint, hogy milyen anyagról van szó, egyszerű összekeverés útján, főzés által vagy pedig pácok vagy ásvány-sók hozzáadásával. Ezután az így elkészült festéklakkot többszöri mosás útján meg kell szabadítani minden vízben oldódó anyagtól. A most már pépszerű festéklakkot szűrő-présekre szivattyúzzák, préselik és szárítókamrákban körül-belül 40° hőmérséklet mellett megszáritják és végül porlasztják. Hála a kátrányipar fejlettségének, mely mind-úntalan újabb és újabb festőanyagokat hoz a piacra, a nyomdafestékiparnak módjában van mindig gazdagabb és változatosabb színárnyaltsorozattal fogyasztóinak rendelkezésére állani. A kötőanyag (substrát) kiválasztása tekintetében nem lehet általános szabályokat felállítani. Hogy melyik anyag nyerjen alkalmazást, függ egyrészt a feldolgozandó festőanyagtól, másrészt a festéklakk felhasználási módjától és az elérhető ártól. Leghasználatosabb kötőanyagok az aluminium hydrosilikát, a blanc fixe, kréta stb.

Az aluminium hydrosilikátra lecsapott festéklakkok a legszebb, legtüzesebb festékek, lazirozók, azaz nem fedők, míg a blanc fixe-re lekötött festéklakkok jobban fednek. Hogy jól fedő festéklakkokat kapjunk, kremsi- vagy zink-fehér keverését alkalmazzuk.

Most szóljunk pár szót magukról a kátrányfestő-anyagokról.

Míg eleinte főképp a természetben előforduló állati és növényi festékanyagokat kellett felhasználni, ma ezeket a nyomdafestékgyártás területéről a kátrányból nyert festő-anyagok teljesen kiszorították.

A mesterségesen előállított organikus festőanyagok készítésénél kiinduló anyag a kőszén száraz desztillációja útján gyártott világítógáz melléktermékeként nyert kőszénkátrány. Ez keveréke különféle organikus vegyületeknek, mint például benzol, toluol, xylool, phenol, anthracén, naftalin stb. Hogy a kátrányból ez utóbbi anyagokat megkapják, ezt is száraz desztillációnak vetik alá és a desztilláció következtében a különféle hőmérsékletnél kiváló vagy elillanó folyadékokat külön-külön elválasztva felfogják. Ezen eljárás befejezése után a desztillációs retortában visszamaradó anyag a kátrány-szurok, melyből a mesterséges asphaltot készítik. A kátrány-desztilláció termékeit az organikus nagyipar dolgozza tovább fel, nem kis mértékben festőanyaggá. Így a benzolt, nitrobenzollá, ezt pedig aminobenzollá, vagyis anilinné alakítják át. Anilin képezi az alapanyagát egy egész sor kátrányfestő-nyagnak, de téves minden organikus festőanyagot anilin-

festéknek nevezni, mint ez laikusokkal sokszor megtörténik. Az organikus festőanyagok nagyobbik része nem anilinból készül.

A kátrányfestőanyagok gyártásának igen komplikált és csak egészen jól felkészült szakemberek által érhető módját ezen kis tanulmány keretében ismertetni lehetetlen. Az első organikus festőanyagot a XIX. század közepén állították elő, de a gyakorlatban ez még nem nyert alkalmazást. Az első, az iparban felhasznált anyagot 1856-ban Perkin készítette az úgynevezett mauvein-t. Azóta a kátrányfestőanyagok készítése egyre nagyobb és nagyobb arányokat ölt. Vezető ezen a téren Németország, melynek a kátrányfestőanyaggyártása az első helyet foglalja el az egész világon. Itt a tudomány karöltve dolgozik az iparral, egyengeti az ipar útjait, keresi az újabb és javítja a már meglevő előállítási módokat, úgyhogy a kátrányfestőanyagok színe, tüze, árnyalati sokasága napról-napra javul és bővül.

A nyomdafestékgyártás utolsó szakasza a száraz festékanyag és a kence, vagy más kötőanyag összedörzsölése. Ez az úgynevezett hengerszékeken történik. A hengerszék három, egymással párhuzamosan vízszintes irányban fekvő acél- vagy porphirhengerből és egy az alsó hengerre szorosan simuló gyűjtőkésből, valamint az adogatóvályúból áll. A két hátulsó henger egymással ellenkező irányban, az első pedig a rásimuló kés ellen forog. A száraz festéket a két hátulsó henger fölé szerelt adogatóvályúba helyezik, hozzáöntve a szükséges mennyiségű kencét és egyéb kisegítő anyagot. Az adogatóvályúból az ott elhelyezett anyagok a két hátulsó henger közé jutnak, melyek ezeket összegyűrják. A valamivel gyorsabban forgó középső henger, mely ilyenformán nagyobb erőt is képvisel, magával ragadja a gyúrmát és átadja a még gyorsabban forgó első hengernek. Erről pedig a megdörzsölt anyagot a kés választja le. Az így a hengereken átfutott anyagot ismét az adogatóvályúba helyezik, ahonnan ismét átfut a hengersoron; ezt az eljárást addig ismétlik, míg a festék a nyomáshoz szükséges finomsággal rendelkezik, mert a hengerek nemcsak összekeverik az anyagokat, hanem el is dörzsölik.

Az egyes festékek eldörzsölési lehetősége nagyon különböző. Így, mint már említettük, a földfestékek rendkívül nehezen dörzsölhetők és ezért a nyomás szempontjából hasznavehetetlenek. A kémiai festékek egyrésze szintén igen nehezen dörzsölhető el, különösen a milorikék. A festéklakkok dörzsölhetősége nagyon függ a kötőanyagtól, melyből

készültek. A különbség a dörzsölhetőségben meglehetősen nagy. A festékdörzsölés így messziről nézve igen egyszerűnek látszik, pedig a gyakorlatban egyáltalában nem az. Minden egyes festék megkívánja a maga különös kezelését. Ehhez járulnak még a különféle nehézségek, melyeket az okoz, hogy minden papír más összetételű és anyagú festéket igényel és minden célnak más- és másképp kell a festéket megdörzsölni. Minden nyomási technika más és igen nagy követelményeket állít a festékgyártással szemben.

Minden festék az alkalmazási módnak megfelelő kiegészítő anyagokat igényel, melyek hatását gondos kísérletek útján kell megfigyelni. Különösen sok bajt okoznak a szárítóanyagok. Sikkatívvá nem lehet mindent elérni. A legkülönbélebb anyagokat kell igénybe venni, hogy a helyes száradás elérhető legyen. Különös gondot kell fordítani az egyes festékanyagok keverésére is és azok egymásra való hatását pontosan ismerni kell. Egyesek egyáltalában nem keverhetők, mert reagálnak egymásra és megváltoztatják színárnyalataikat. Mások viszont azzal a sajátos tulajdonsággal bírnak, hogy dörzsölés közben, ha a hengerek nagyon átmelegszenek, megpörkölődnek. Az ilyen festékeket vízhűtéses gépeken dörzsölik.

A festékdörzsölésnél felmerülő nehézségek száma óriási s hogy ezeket legyőzhessék, nagy gyakorlatra és az egyes anyagok kimerítő ismeretére van szükség. Másrészt fontos az is, hogy a festék készítésénél ismert legyen a cél, melyre fel fog használtatni. Milyen gépen, milyen papírra fogják nyomni stb.

Egyébként a festékgyártás a három legfőbb nyomda-technikai módnak megfelelő kikészítést alkalmaz. Ezek pedig:

1. A magasnyomás vagy tipográfia,
2. a síknyomás vagy litográfia, amihez tartozik az offset-és zinknyomás,
3. a mélynyomás.

Ezen főcsoportokon belül számos célt és feladatot megoldó eljárás van, melyek részére más és más festéket kell gyártania a feladata magaslatán álló modern nyomdafestékgyárnak.

* * *

A nyomdai művezetőknek a festékgyártást ismertető szakirodalom lapozgatása rendkívül fontos, hogy ismereteiket ezen a téren is bővítsék, hogy adott esetekben tisztán lássanak és e téren szerzett tudásukkal is szolgálják szakmájukat.

TELEFON:
J. 423-38
J. 443-10

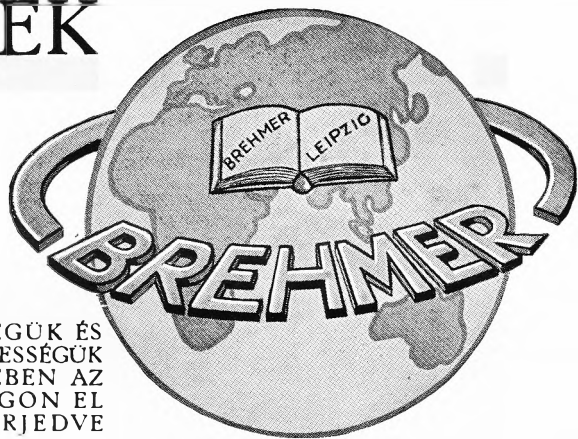

**ÉS GRÓSZ
VIDOR
PAPIRNAGYKERESKEDÉS
BUDAPEST VII
KERTÉSZ-U. 20**

NEMÉNYI
TESTVÉREK
PAPIRGYÁR
RT CSEPEL
LERAKATA

BREHMER

GÉPEK

TÖKÉLETESSEGÜK ÉS
TELJESITŐKÉPESSÉGÜK
KÖVETKEZTÉBEN AZ
EGÉSZ VILÁGON EL
VANNAK TERJEDVE

KÜLÖNLEGESSÉGEK:

DRÓTFŰZŐGÉPEK,
könyvek, brosurák, blokkok
részére 80 mm. vastagságig

GYŰJTŐ FŰZŐGÉPEK,
oldal- és falzfűzéshez

DRÓTFŰZŐGÉPEK,
doboz- és ládaipar részére

CÉRNAFŰZŐGÉPEK,
könyvek és füzetek részére

ÍVHAJTOGATÓGÉPEK,
önműködő ívberakással,
félautomatikus ívvezet-
téssel és kézi berakással

RAGASZTÓGÉPEK
és egyéb speciálisgépek
könyvgyártási célokra

GEBRÜDER BREHMER
LEIPZIG W 31

A SZAKMA LEGNAGYOBB, LEG-
RÉGIBB ÉS LEGKIVÁLÓBB GYÁRA

K É P V I S E L I:

KAUFMANN GYULA
BUDAPEST VII, KERTÉSZ-U. 48
TELEFONSZÁM: JÓZSEF 405-70

JOSEF ANGER & SÖHNE

WIEN, VIII

HERNALSER HAUPT
STRASSE NO. 122

GYÁRT: AMERIKAI,
GYORSSAJTÓ, VÁGÓ,
ARANYOZÓ, PERFO-
RÁLÓ, STANCOLÓ,
PRÉSELŐ, HAJLÍTÓ
ÉS RICCELŐ GÉPE-
KET ISMERT ELSŐ-
RENDŰ KIVITELBEN

AJÁNLATOKKAL ÉS FELVILÁGOSÍTÁSSAL KÉSZ-
SÉGGEL SZOLGÁL A MAGYARORSZÁGI KÉPVISELET:

**GROSZ és
KALLÓS**

BUDAPEST VI, HAJÓS-UTCA 20. SZ.

TELEFON: AUTOMATA 249-31

ELSŐ MAGYAR BETŰONTÓDE RT,
BUDAPEST - H. BERTHOLD AK-
TIENGESELLSCHAFT, BERLIN,
LEIPZIG, WIEN - D. STEMPEL
AKTIENGESELLSCHAFT, FRANK-
FURT AM MAIN BETŰONTÓDEI
KONSZERN MAGYARORSZÁGI
VIDÉKI VEZÉRKÉPVISELŐJE. -
CHR. HOSTMANN-STEINBERG
FEKETE ÉS SZINES FESTÉK-
GYÁR, - L. BERENS, HAMBURG,
RÉZBETŰGYÁR. - SCHALLER &
LANGHEINRICH, BAMBERG,
KONYVKÖTŐVÁSZONGYÁR,
A. NEES & CO., ASCHAFFEN-
BURG TARKAPAPIRGYÁR ÉS

ES PAPIRFORGALMI RT

HARTMANN VILMOS-FÉLE PAPIRPÁR

BUDAPEST V. ALKOTMÁNY-UTCA 4. SZÁM

KONCERNVÁLLALATOK
ÉS KÉPVISELETEK:

LEYKAM-JOSEFSTAHL
A. G., WIEN · PATRIA
PAPIERGESELLSCHAFT
MBH., WIEN · HEINRICHS-
THALER PAPIERFABRIK
A. G., PRAG · DRESDNER
CHROMO- UND KUNST-
DRUCKPAPIER-FABRIK
KRAUSE & BAUMANN A.G.,
HEIDENAU · BRIGL UND
BERGMEISTER AKT. GES.,
NIKLASDORF · VERBAND
DEUTSCHER DRUCK-
PAPIERFABRIKEN G. M.
B. H., BERLIN · VALA-
MINT SZÁMOS MÁS GYÁR

SÜRGÖNYCI M
HARTMANNPAPIR

TELEFONSZÁMOK:
190-65 és 190-35

**HARTMANN
KONCERN**

Szállít:

Teljes nyomdaberendezéseket,
tömöntődei berendezéseket és
dobozgyártási berendezéseket

**SHELTER &
GIESECKE A G**

LEIPZIG C1

111 év óta gyártja: a világhírű Phönix tégelysajtót, 2 turás Windsbraut gyorsajtót, 1 turás Wetläufer gyorsajtót, lehúzóprést, nyomóautomatákat, számozógépet kézi és lábhajításra, önműködő számozó-szekrényt bármily géphez, számozóművek teljesítmény ellenőrzéshez minden géphez, számozóművek teljesítmény ellenőrzéshez minden géphez. Elsőrendű betűket a világ minden nyelvéhez, fabetűket, troilitbetűket, körzetekeket, hangjegyeket, értékpapír nyomáshoz teljes berendezést, minden nagyságban kliséket 2, 3, 4 szín nyomáshoz a legjobb kivitelben, mindennemű klisék raktáron, galvánok rotációs géphez, regálisok, szekrények, teljes faberendezések, könyvkötő betűk aranyozóprészhez is, domborító anyagok és vésetek.

Rézlelniák, rézkörzetek, sorzók (winkelek), szedőhajók,

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐ:
FISCHER IGNÁCZ
BUDAPEST, VI., PRÓFÉTA-U. 9
TELEFON: AUTOMATA 199 - 07

Záróstegek, forma-és fazettastégek, sarokvágógépek, reglettavágók, zsebmérszalag cicerós és centiméter beosztással, korrekúra-lehúzó gépeket, stb

LEGMODERNEBB
KÖNYVKÖTŐ
és PAPIRFELDOLGOZÓ
ÜZEM

A legegyszerűbbtől
a legdíszesebb
készít mindenfajta
könyvkötő munkát

**Különleges
és újszerű
kötések**

ETERNA

IPARI ÉS KERESKEDELMI R. T.
BUDAPEST, IX., LÓNYAY-U. 18
TELEFON: AUTOMATA 852-00

DIÓSGYŐRI PAPIRGYÁR RT

LEVÉLCÍM: POSTAFIÓK 171

VEZÉRKÉPVISELET:

ELSŐ MAGYAR PAPIRIPAR RT

TÁVIRATCÍM: POPYRUS

KERESKEDELMI IGAZGATÓSÁG ÉS RAKTÁR: BUDAPEST V, RUDOLF-TÉR 5. SZ.

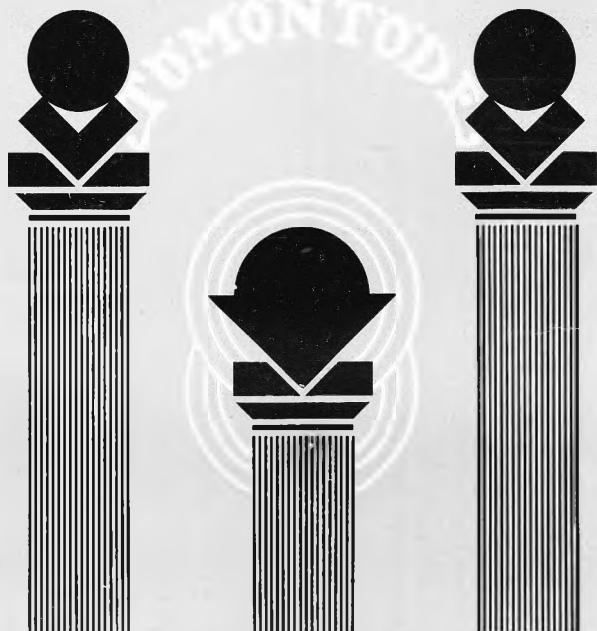
VÉD J E G Y

GYÁRT:

MINDENNEMŰ
KÖZÉFFINOM ÉS
FINOM VÍZJELŰ
PAPIROST, NEVE-
ZETESESEN: UTÁN-
ZOTT MERITETT
ÉS KÖNYVPAPI-
ROST, BANKPOS-
TÁT, FEHÉR IRO-
DAL, OKMÁNYFO
GALMI-, KÖZÖN-
SÉGES FOGAL-
MAZÓ, TOVÁBBÁ
OFFSET- ÉS JOBB
NYOMÓPAPIRT,
VALAMINT FA-
MENTES, FATAR-
TALMÚ SZÍVÓKÉ-
PES SOKSZORO-
SÍTÓ PAPIROST

TELEFON:

- 138-29 ●
- 138-69 ●
- 244-42 ●
- 234-77 ●

Az üzem berende-
zése a legnagyobb
biztosíték mindég

Munkáinkhoz csak
a legjobb anyago-
kat használjuk fel.

MAGYARORSZÁG EGYETLEN FABETÜGYÁRA

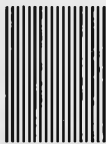
**BRAUN
TESTVÉREK**

BUDAPEST VI, IZABELLA-U. 70

Szedésért házhoz küldök és a
kész lemezeket házhoz szállí-
tom. Vidéki megrendeléseket
a leggyorsabban intézünk el.

TELEFON
A. 199-74

TELEFON
A. 199-74

ELMÉLKEDÉS A MA BETŰIRÓL

ÍRTA: THALWIESER ANTAL

A múltó esztendő a tipográfiában különöset nem hozott. A könyvnyomtató a diszkrét munkatársaival, a betűöntődékekkel együtt meglehetősen súlyos helyzetbe került. Az előbbi nem tud invesztálni, nem tud venni, az utóbbi nem tud eladni. A súlyos gazdasági viszonyok meglehetősen béklyóba kötik a két összetartozó fél kezét és félő, hogy messze visszavetődik a haladás minden lehetősége. De talán mégsem volna egészen helyénvaló, ha az optimizmustól egy árnyalatnyit kölcsön nem vennénk, hogy megnyugtassuk magunkat, hogy nincs aggodalomra okunk, hogy nincs mitől féltünk a szakma esztétikai színvonalát, mert érezzük, hogy vannak még önzetlen, fanatikus őrei mesterségünknek, kik ebben a letargikus helyzetben is tudnak még éberek lenni.

A nyomdai betűk szépsége iránti törekvés az elmúlt évben a betűöntődék újabb kreációjában világosan felismerhető. Néhány öntőde igen nagy erő kifejtéssel értékes újdonságot hozott ki, ezek azonban nem mindig feleltek meg a követelményeknek. Néhány betűnemben azonban világosan felismerhetők a finoman érzékelt vonalak és igekezet a megszokott formáktól való eltávolodásra. Egy részében azonban érezhető a tradíció által megszentelt formák érintetlensége, látszólag arra hivatva, hogy a nyomdászvilág hódolatát és a hivatalosan kijáró elismerését igényelhesse. Az újkori művészet és új tipográfia terétől ezek igen távol esnek, eredete a történelmi időkben lelhető fel és a mai gyorsan rohanó élethez semmi közük.

Mindezek dacára valamilyen helyzetképet mégis csak adhatunk a tipográfiáról, valami mégis csak történt, amiről megemlékezhetünk. Így meg kell emlékeznünk a lassan kimúló, szószerint vett elementáris tipográfia (Blickfang, Elementar-Schmuckformen stb.) adta nyomokról. E nyomdai műfaj szolidabb változata marandóbb nyomot hagyott a nyomdászesztétikában, de nem is csoda, mert hiszen ehhez igazódtak és igazódnak még ma is a betűöntődék, amidőn írásújdonságait stílus dolgában igen nagy százalékban divatosnak

keresztelt groteszk betűfajok formájában adják ki. Ezek a nagyrészen nem megfontoltan konstruált, különlegesnek kikiáltott írásformákból hiányzik a tulajdonképpeni éltető eleme. A kiváló, bevált betűalkotásoknak, a mértékletes megkülönböztetés és aprólékosság a vonalvezetésben. Tehát nem szabad hinnünk azt, hogy ezen újkori groteszk írások egy új betűkultúra kezdetét jelentik. Az alapformáknak variálása által a továbbfejlődés lehetővé van téve, azonban ez nem bír különös jelentőséggel. Karcsúra finomított, egész fonálvékony, világos és rovátkolt betűk virágzanak az írások mezején. Emellett látunk kövér hasábokat. Más betűképek viszont a plakátírásnak ciklopszerű mértékét közelítik meg. Láttunk még barokmotívumokat is, amelyek különben a XVII. század francia és német könyvművészet különlegeségeit képezték. Az egész egy színes kép, amely korunk íráskulturájának túlrettségét teszi szemléltetővé. A nagy nyilvánosság egyelőre azonban mindezt nem nagyon akarja észrevenni. A groteszk írást azon körzeten kívül is gyakran használják, amely túlterjed tulajdonképpeni hivatásának. És az

D. STEMPEL A.-G. (ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T.)

Original Baskerville

Die Geschichte der Frankfurter Messen
DAS FRANKFURTER MESSAMT

Halbfette Original Baskerville

Tafel-Geräte in Alpaka und Silber
DIE HANDSCHMIEDEKUNST

Baskerville-Kursiv

Die Religion und Philosophie Rußlands
EUGEN DIE DERICHS VERLAG

Lichte Baskerville

Eröffnung der Pariser Modenschau
STOLLWERK SCHOKOLADE

Garamond Antiqua

Moderne Architektur und Dekoration
WERKE BERÜHMTER MEISTER

ilyen kimért írásművészetnek ferde, gömbölyű, keskeny, kövér, világos és plasztikusan formált betűképei többnyire szellemesen, de stílus nélkül vannak megoldva.

A groteszk írások terén ma már aligha várható valami újabb, jelentősebb típus, ez a terep ma már egészen kiaknázottnak tetszik; groteszk írást ma minden elképzelhető változatban találhatunk és kaphatunk. E mult század végén bevezetett szerény betűtípusról még nem is oly rég merészség lett volna következtetni mai diadalútjára, amelynek delelőjén napjainkban áll. Nem tudjuk mi célja van ezzel a nyomdász-géniuszunknak, de lehet, hogy ennek segítségével átsegíteni igyekszik bennünket e stílustalan helyzetben, míg el nem érjük a már rég óhajtott komoly alkotások időszakát.

A körülmények azután még más, egészen elfelejtett típusokat is vetnek ismételtelen felszínre. Így megtaláljuk a groteszk írások mellé kívánckozó egyiptienneket régebb és újabb változatokban. Mindkét fajtának komoly szerepet ad a plakát, hirdetés, nem kevésbé a merkantil-munkák minden faja, sőt a groteszk írásoknak a művek szövege is. Bőségesen kiépített

D. STEMPEL A.-G. (ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE R.-T.)

Halbfette Garamond

Kur- und Strandleben an der Nordsee MODELLHUT-AUSSTELLUNG

Garamond-Kursiv

Idealismus und Realismus in der alten Kunst BILDER VON ALBRECHT DÜRER

Standard Latein

Technische Lehranstalten zu Offenbach AUSKUNFT DURCH DIE DIREKTION

Zarte Memphis

Handbuch für die Naturkunde KUNSTGEWERBE-SCHULEN

Halbfette Memphis

Auto- und Motorrad-Industrie HANOMAG-LIEFERWAGEN

sorozatok birtokában a legszembetűnőbb ellentétek, mint a legharmonikusabb elképzelések kivitelének lehetőségét adja meg. De ha már minden munkát sikerül egyszerű, kevés léniakombinációval vagy stilszerű díszek felhasználásával kvalitásossá tenni, művek szedéséhez azonban mégsem tartjuk alkalmasnak.

A groteszk írások között találunk még egy típust, itt a fametszők által kreált, még szabad technikájuk adta bizonytalan strukturával és konturokkal ellátott tömör írásra gondolunk. Jó hatású reklámbetű, alkalmazási lehetősége azonban meglehetősen korlátolt.

Az értékesebbek igen sok vevőre találtak, de azért épp elég fog visszamaradni, amelyekre a betűöntő sok időt és fáradságot áldozott, haszon nélkül.

A groteszk nem az az írásfajta, amely hosszú időre van szána, a jövő kor írásához való fejlődése félbemaradt, inkább visszamaradt, mert hiányzik az előrehaladás mozgó ereje. A groteszk használhatósága a reklámtipográfiában bizonyára közismert, de a könyvnyomtatás tágas mezején

D. STEMPER A.-G. (ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T.)

Magere Mundus Antiqua

Zeitschriften für Handel und Industrie
RHEINMETALL=PRÄZISIONSSTAHL

Halbfette Mundus Antiqua

Internationale Musik=Ausstellung
ELECTROLA=SCHALLPLATTEN

Magere Metropolis

Eröffnung unseres Räumungs-Ausverkaufs
STRUMPFHAUS METZGER·KÖLN

Fette Metropolis

**Rundfunk=Empfangsgerät
LAUTSPRECHER=ANLAGE**

Magere Elegant-Grotesk

Radrennen im Stadion zu Frankfurt a. M.
»KOMET« DIE FÜHRENDE FREILAUFNABE

ritkán lesz felhasználva, amíg az egyszerű renaissance antiqua mint könyvbetű nélkülözhetetlen, akár a könnyű áttekinthetősége, akár a nagyobb szépértékénél fogva.

Jellemző a kedveltségére azon tény, miszerint az 1929. év ötven legszebb könyve közül több mint a fele ilyen antiqua betűkkel nyomtatott. Ez a valóság szolgáljon magyarázatul a betűöntődék újabb tevékenységének, akik nagy körben fejtik ki működésüket. Dacára a sikerre való kilátás csekélységének, nagy tömege az írásformáknak csupán a német betűöntődék dicsőségét hirdeti. Ha különös figyelmet szentelünk ezekre a betűkre gyakorlati szempontból és a szükséglet szemszögéből nézzük, úgy ezek a vállalkozások elképzelhetetlenek előttünk, mert az eddigi kísérletek bebizonyították, hogy a groteszk betűk legtöbbször mint akcidenzírás időszertűlten. Sok közöttük olyan, amelyen régi írásképeket látunk eltorzított alapformákkal, amelyeknek rajza bizonyára már jó egynehány esztendő.

Mértékadó csak a használhatóság és az elhelyezés lehet, teljesen eltekintve az ideális szempontoktól. A betűöntődei

D. STEMPEL A.-G. (ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T.)

Idastra

Hüte und Kostüme in allen Preislagen
DIE ELEGANTE DAME IM HEIM

Fette Ratio Latein

Norddeutscher Lloyd Bremen
BÜCHERGILDE GÜTENBERG

Halbfette Elegant-Grotesk

Ausführung nach eigenen Entwürfen
BUCH- UND MUSIKALIEN-HANDEL

Lichte Elegant-Grotesk

KALODERMA RASIERSEIFE

Fette Elegant-Grotesk

MASCHINENFABRIKEN

Lichte Metropolis

SCHLAUSPIELHAUS

vezetők, mint olyanok, aláértékelik a hivatásuk által megkövetelt feladatokat. A betűöntődék legyenek azok, akik alkotásaiknak fáklyájával világítják meg a nyomdász útját.

Az utóbbi időben egynéhány szedő is bátorságot vett magának betűk képzésére. A léniaanyag ez esetben igen fontos szerepet játszik, ezek a betűképeknek különleges jellegét adják meg és azoknak sajátos kifejező módját észleltetik. Ezeknek a reprodukív termékeknek szintén megvan az anyag jellemző tulajdonsága, mint az öntött, fába metszett, vagy kőbe vésett írásnak, de azért csak életnélküli teremtmények maradnak, mert éppen a klasszikus alaphoz csak nagy általánosságban és nem az eredeti természetüknek felelnek meg. A betűk ilyen utánképzése nem művészet, alapja csak kézművesség és néha talán jó segítőeszköz is, de idővel okvetlen unalmassá és lapossá válik.

A betű az ő formális fejlődésében, akár kövér, akár vékony, keskeny vagy széles, gömbölyű vagy sarkos, itt kész formát kapott, nem jelenti a nagy szépértéket és csak ritka alkalommal lehet mint értékes teljesítményről beszélni.

I. G. SCHELTER & GIESECKE A.G., LEIPZIG

Shakespeare antiqva

**A szellemi és anyagi javak kicserélésére
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POSTA**

Shakespeare félkövér

**A szellemi és anyagi javak kicser
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI PO**

Shakespeare keskeny kövér

**A szellemi és anyagi javak kicserélés
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POSTA**

Shakespeare széles kövér

**A szellemi és anyagi javak ki
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI**

Egészen másképpen hatnak az ilyfajta betűk, mert ezeknél a józan és komoly vonalvezetéssel való nemtörődés nyilvánvaló. Hát még, amikor a betűk édeskés-mázosan vannak léniákból összeállítva, úgy ezt csak különködésnek tart-hatjuk, a tárgyilagosságot és minden ízlést mellőzve, nem is érdemelnek különösebb figyelmet. A tradíciók által megszentelt írásformák szépek, ezeken keresztül bepillantást nyerhetünk a betűknek titokzatos történelmébe és ezek önkényes, durva változtatást meg nem tűrnek. Sok századon át épült fel a betűformák konstrukciója és mi jobbat nem tehetünk, mint a megszentelt tradíciókat a profanizálástól megóvjuk.

Az öntödék legtöbb újonnan kihozott betűsorozatai nem eyebek, mint a magától értetődő ismétlése a már meglevőnek. Alakra és tartalmasságra nézve a mai kor igényeinek akarnak megfelelni és — azon természetesség következtében, amelynek az étellel meg van a kapcsolata — azt összhangba igyekeznek hozni a termékenyítő és eredeti ősfarmakkal. Azok a kísérletek, amelyek egészen mást akartak kihozni,

I. G. SCHELTER & GIESECKE A.-G., LEIPZIG

Shakespeare-kurziv

A szellemi és anyagi javak kicserélésére t
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POS

Shakespeare félkövér kurziv

A szellemi és anyagi javak kicseré
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI P

Parsifal antiqua

A szellemi és anyagi javak kicserélés
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POST

Belwe antiqua

A szellemi és anyagi javak kicserélésé
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POST

mint a már megalapozott és bevált formákhoz való igazodást, még eddig mindig meghiusultak.

A tapasztalt nyomdásznál ismételten előfordul, hogy már számtalanszor felhasznált és az újdonság látszatával bíró, de már történelmi multtal bíró formák kerülnek elébe és ezeket, különösen a mostani időkben, szívesen is veszi. Kiváltképpen az ügyes kezek által rajzolt és időszerű antiqua betűket. De ezen betűk kínálása is sokszorosan felülmúlja a keresletet és nem könnyű feladat a rendszerbe nehezen hozható tömegét az újdonságoknak áttekinteni és azokat kellően értékelni, mert inkább a tartalom gazdagsága, mint a szorgalom gyümölcseinek köszönhető azon termelése az újdonságoknak, amelyeket a betűöntődék az egész éven át ily irányban produkáltak.

A tipográfiában ma általánosságban magának a betűnek jár ki minden szerep. A könyvnyomtató betűiben keresi ornamentikáját is, amiért bátran mondhatjuk, hogy ma ismét csak betűkultusz van, mint a nagyon régmúlt időben. A betűöntődék igyekeznek ebben is a könyvnyomtató segítségére

I. G. SCHELTER & GIESECKE A.G., LEIPZIG

Belwe félkövér

A szellemi és anyagi javak kicser AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI P

Belwe kövér

A szellemi és anyagi javak kí AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI

Belwe kurzív

Aszellemi és anyagi javak kicserélésé AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POSTA

Thor

A szellemi és anyagi javak kicser AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POST

lenni, ami kifejezésre jut abban a sok szép antik írásban, amelyeket részben változatlan eredetiségben, részben pedig imitációkban adnak ki. Ami az antik írások alkalmazását illeti, úgy bátran mondhatjuk, hogy jóérzékű tipográfus sok szépet alkothat belőlük, különösen, ha szedése alap- elgondolásár sikerült a betű stílusával összhangzásba hozni. Jó szakember ebben is hamar feltalálja magát, ezt bizonyítják a már eddig is alkalmazott szép megoldások.

A díszítőanyag tekintetében nem sok mondanivalónk lehet, mert hiszen nagy általánosságban a léniakombinációk vannak előtérben. A gonddal és jó ízléssel megválasztott antik írásokhoz stílszerű díszítőanyag alkalmazása csak el- véve látható.

* * *

E közlemény keretében bemutatunk egynéhány betű- öntődének az utóbbi időkben készült termékeit, amelyek hűen tükrözik vissza az általam felemlített helyzet valóságát.

A H. B e r t h o l d berlini betűöntőde alkotásai között felemlítésre méltó a Berthold-groteszk világos és kövér vál-

I. G. SCHELTER & GIESECKE A.-G., LEIPZIG

Koralle zarte

A szellemi és anyagi javak kicserélésé
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POSTA

Széles zarte Koralle

A szellemi és anyagi javak
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPK

Koralle

A szellemi és anyagi javak kicserélés
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POS

Koralle széles

A szellemi és anyagi javak kic
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKOR

faja, amely igen nagymértékben való elterjedtségét sokoldalú felhasználhatóságának köszönheti; ezen betűfaj egyszerűsége szembeötlő voltát annak kell tudnunk, hogy rajza teljesen geometriailag van felépítve. Finomabb vágású díszbetű még a keskeny és világos Flamingó, azonkívül igen hatásos a fekete-fehér technikájú Graublock; felemlítésre méltó még azonkívül a Vesta, mint a divatjamúlt Mágnaś-betű egyik nagyon szép leszármazottja és a kisképű Hochblock. Ezen utóbb említett betűk szépségét azonban csak kevésszövegű nyomtatványoknál tudjuk érvényre juttatni. A Fanfare, Radió, Rundfunk betűket különleges rajza és a frakturhoz való rokonsága teszi érdekessé és talán éppen ennek köszönheti Németországban való nagy elterjedtségét.

A D. S t e m p e l betűöntőde, amely eddigelé is értékes és nagymennyiségű betűfajokkal sietett a nyomdászvilág segítségére; az utóbbi időkben — dacára a mindenhol ottlevő rossz gozdasági helyzetnek — megmaradt alkotóerejének teljességében. Igyekezetének talán legnagyobb eredménye a Metropolis, amelyet háromféle változatban készítettek el;

I. G. SCHELTER & GIESECKE A.-G., LEIPZIG

Koralle egész széles

**A szellemi és anyagi javak
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPK**

Koralle félkövér

**A szellemi és anyagi javak kicse
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI PO**

Koralle széles félkövér

**A szellemi és anyagi javak ki
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKOR**

Koralle kövér

**A szellemi és anyagi javak kicse
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI P**

ezek közül nagyon szép a Magere-Metropolis. Markáns vonalvezetése, klasszikus formái miatt megemlítendő a Mundus-antiqua és annak félkövér változata. Az Elegant-groteszk betűivel helyesen és jól megalkotott nyomtatványokon nagy hatást lehet elérni; olvashatósága messze kimagaslik az e fajta betűk közül és teljes egészében szolgálja a ma tipográfiai irányzatát.

A I. G. Schelter & Giesecke A.-G. lipcei betűöntőde közismert arról, hogy sohasem szolgálta a pillanatok stílusát. Betűi mindig helyállóak; azok célkitűzéssel alkotódtak és így sokáig kedveltek maradnak. Műveinek nagy tömegéből elsősorban kiemeljük a Prof. Belwe által rajzolt és róla elnevezett Belwe-antiquát, mint olyant, amely egy hosszú kísérletnek stílusos és művészi felfogású betűje. Ennek a betűnemnek a verzálisai a XVIII. század nagydivatú rézkarcszerű írását adja rendkívül sikerült formában. Szép betűjük még a Shakespeare-sorozat, amelynek különösen a kurzívja érdemel felemlítést. A groteszk-betűkhöz való átmenetet mutatja a Koralle-betű, amely talán szerénységének

I. G. SCHELTER & GIESECKE A.-G., LEIPZIG

Koralle széles kövér

A szellemi és anyagi ja AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPK

Koralle keskeny kövér

A szellemi és anyagi javak kicserélésére AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POSTA NEM S

Koralle zarte kurzív

*A szellemi és anyagi javak kicserélés
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POSTA*

Koralle félkövér kurzív

***A szellemi és anyagi javak kicser
AZ ÓKORI ÉS KÖZÉPKORI POS***

köszönheti közkedveltségét. A Parsifal-antiqua — egyes nagybetűknek az elrajzolásától eltekintve — szintén hasznosítható betűje a nyomdásznak. Thor nevű betűjüknek reklámyomatványoknál igen nagy tér nyílik. Megérdemelt elismeréssel kell még adózni a Wieland-betűről, melyet kevészövegű nyomtatványoknál kedvesen lehet érvényesíteni.

* * *

Sorainkat abban a biztató reményben zárjuk, hogy a jövő esztendő a tipográfiában elért eredményekben talán dúsabb anyagot szolgáltat, amiről majd ismét megemlékezhetünk.

* * *

Ezen tanulságos közleményt kénytelen vagyok esetleges félreértés elkerülése szempontjából néhány kísérő sorral el-
láttni. Ugyanis a betűöntődék termékeinek az ismertetését mi tisztán azért közöljük e helyen, hogy cikkíró kartársunk érdekes és nagyvonalú felfogását emeljük ezáltal; nem pedig azért, hogy az itt bemutatott betűknek és az azokat készítő betűöntődéknek reklámot csináljunk.

H. BERTHOLD A.-G. (ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T.)

Magere Berthold-Grotesk

Lehrgang der vereinfachten Stenographie

Berthold-Grotesk

Neuheiten in Sportkleidern und Blusen

lette Berthold-Grotesk

Praktische Erfindungen der Neuzeit

Rundfunk

Neuer Rundfunksender in Frankfurt am Main

Radio

Die Einführung in das Chemiestudium

Flamingo

Besichtigen Sie bitte meine Modelle auf der Frankfurter Messe

Lichte Flamingo

MODERNE KUNSTFORM IN DER NATUR

Nem szeretnénk, ha az olvasó csak egy pillanatra is abban a hitben volna, hogy azért íródtak e sorok, hogy a mellékelt betűfajok bemutatásához csak kíséretül szolgáljanak. Fordítva van: önzetlenül — a szokások ellenére — közöltük a betűmintákat a szövegnek illusztrálására. Hogy a még létező sok betűöntőde alkotásait nem tettük szemléltetővé, ez teljesen igazolja a fenti magyarázatot. Szükségtelen és fölöslegesnek tartottuk, mert az itt bemutatott betűtípusokat elegendőnek találtuk a cikk illusztrálására.

Ez a közlemény és az azt kísérő betűk a múltnak krónikása, a jelennek tanítómestere és a jövőnek buzdítója akar lenni. Egyik a másik nélkül gyenge, ketten együtt elég erősek ahhoz, hogy helyesen megalapozott gondolkodásra irányítsák a nyomdászember felfogását.

És mi mindannyian, akik szerelmes fanatikusi vagyunk ennek a sok szépet magában rejtő szakmának, igyekezzünk a betűk nyújtotta gyönyöröket kiaknázni, hogy ezzel is feleldjük a gazdasági élet reánk nehezedő súlyát. Az alkotók nagy munkáit műveikhez méltóan becsülettel kezeljük. *A szerkesztő*

H. BERTHOLD A.-G. (ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE R.-T.)

Fanfare

Fabriklager in Landeshut

Schmale Fanfare

Bund der deutschen Geologen

Graublock

Pariser Modelle

Block-Kursiv

Röstmaschinen für Gerste

Vesta

SELLIN AUF INSEL RÜGEN

Hochblock

Enders Klubmöbel

AZ ÜZLETI GRAFIKA MŰVÉSZETE

Í R T A : V É R T E S J E N Ő

Már a könyvnyomtatás feltalálása előtti időkben is, de különösen a fekete művészet feltalálása óta foglalkoznak azzal, hogy a papír síkját ne csak a betűvel dekorálják, hanem különböző rajzokkal díszítsék.

A XIV. században még csak az iniciálékkal kísérleteztek a betű dekoratív hatását tompítani olyképpen, hogy az mindig több és több művészi illusztrációt foglalt magában.

Eleinte a művészi rajz kerekedett felül és uralta a betű fölött a térben a síkot, de lassan rájöttek a grafikus művészek, hogy úgy a betű, mint az azt dekoráló rajz fontos és így ki-egyensúlyozva szépen megférnek egymás mellett.

A sokszorosítóipar fejlődési lehetőségei (könyomdászat, mélynyomás, offset stb.) megadták a módot arra, hogy a rajz dekoratív hatását fokozzuk, különösen azért, mert az ipar fejlődése és az ipari és gazdasági fellendülés maga mutatja a célt, hogy a betű mellé okvetlen szükséges a dekoratív rajz, hisz ez egy elengedhetetlen kelléke. Ez a szükségszerűség hozta létre az üzleti grafika művészetét.

Mi a művészet? A művészet az emberi szellem alkotó, teremtő tehetsége, mely a formák meghatározásában nyilvánul meg, célja a szép megvalósítása.

A művészetet mint olyant, ha osztályozni akarjuk, két részre oszthatjuk, még pedig len tárgyi és alanyi művészetre. A tárgyi, vagyis képzőművészet megjelölés alatt ismerjük a festészetet, szobrászatot, építészetet és a grafikát. Az alanyi művészetek körébe tartozik a költészet és a zene.

A képzőművészet és általában a művészet mindig az egyén sajátos megnyilatkozásából jön létre. Vannak ugyan művészek, akiken meglátszik a tanító-mester erős befolyása, de még ezeknél a művészeknél is megtaláljuk az egyéni stílust, az alkotó munkájuk valamely megnyilvánulásán.

A művészethez előfeltételek is kellenek és pedig len elsősorban, ami a legfontosabb, a művészi munka megalkotásához a függetlenség, de nem kevésbé fontos a szép és jó íránt érzékkel bíró felvevőképesség sem.

Ha a művész függetleníteni tudja magát oly formában, hogy adott esetekben nem kell saját meggyőződésével ellenkezően, csupán anyagiakért művészi munkát alkotni, hanem teljesen átértett és jól felépített megoldások kerülnek ki a kezei közül, úgy az igazi művészet, de ha a művészi alkotásba beleerőszakoljuk a megrendelő gondolatvilágát, úgy, hogy az nem is fedi a művész énjét, ez a művészet azután talmi.

Mi az üzleti grafika? Az üzleti grafika a fenti megállapítások szerint a tárgyi művészetek közé tartozik, mert alkotásai a szemnek szólnak és így azok a szemmel látható emberi és természeti élet tárgyait a sík lapon (a papiroson) színek és a sokszorosító eljárások valamelyikével érzékeltetik. Minden alkotó munkának a végső célja a művészet. Nagyon természetes, hogy az üzleti grafikának is. Ezzel kapcsolatosan az a célja, hogy ne mint a középkorban a művész az ipart, az ipar a művészetet gyakorolja, hanem hogy egy lépéssel előbbre jutva, az ipart művészeté alakítsa át. Vagyis a cél az üzleti grafikával az, hogy olyan magas nivóra jusson, hogy az tisztá alkotó művészet legyen,

Természetes az alkotó művészetet nem úgy értem — hogy itt egy példával éljek —, hogy ha egy gyermek szeszélyből, vagy ötletességéből önállóan egy színes vagy ceruzarajzot készít, hogy az már alkotó művészet, nem, ez még nem alkotó művészet, igaz ez is alkotó, de csak tevékenység, de a tevékenységnek még nem művészi formája. Az üzleti grafika, amely a kereskedelem és ipar tudatos művészi megoldásait keresi és különösen akkor, ha a valóság a tulajdonképpen lényeg, akkor az üzleti grafikaművészet.

Egy gondolat valóság nélkül céltalan. A testté, alakká vált gondolat megmozgatja a létnek egy magasztos értelmét és mintegy kinyilatkoztatása annak, amit mi röviden Életnek, Sorsnak, Természetnek stb. nevezünk, azzal a mély értelemmel, hogy ezen szavak valódi értelmét átfogjuk, átérezzük.

Hogy az üzleti grafikának fontos-e, hogy a művészetén kívül célja is legyen, ez a kérdés nem képezheti vita tárgyát.

Hisz a művészetnek is van célja. A célja a már fentebb említett szép megvalósítása. Az üzleti grafikának a művészetén kívüli célja, a reklám, mai értelemben vett látható célja, a közönség lelkiszükségleteinek kielégítése és így a kereskedelmi, mint az ipari és gazdasági körök, azért helyesen teszik, ha foglalkoztatják a grafikusokat és látva a célt, elkészítetik velük az üzleti reklámokat.

Az üzleti grafikának az a függősége és kötöttsége, amely abban nyilvánul meg, hogy a téma sokszor, mond-

hatnánk majd mindig a megrendelő egy bizonyos megkötött tárgya körül kell, hogy művészt adjon és a mai gazdasági lezüllöttségünk pénztelensége, hogy a technikai kivitel minél racionálisabb legyen, rákényszeríti az üzleti grafikust, hogy a sokszorosító eljárásokat jól ismerve, a rajzot úgy készítse el, hogy az a legmegfelelőbb eljárással legyen elkészíthető, úgy azután a sokszorosító iparban dolgozónak is igen fontos, hogy biztos áttekintéssel, első látásra meg tudja állapítani, hogy az előtte fekvő művet milyen kivitelben tudja a legmegfelelőbben visszaadni, úgy, hogy az a művész teljes elgondolását tökéletesen visszaadja.

Ez a függősége és kötöttsége arra a következtetésre enged jutni, hogy az üzleti grafika az **i p a r m ű v é s z e t**.

Az iparművészet ott nyilvánul meg leginkább, mikor például egy címlapot a művész a könyv tartalmáért magáért csinál meg, esetleg barátságból, vagy a kiadó megbízásából egy könyv belső tartalmát illusztrálja olyképpen, hogy az olvasó teljesen átéli a könyv tartalmát és egyben az illusztrált alakok megszemélyesítőit teljesen ismeri.

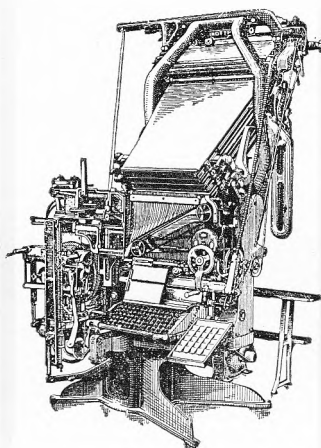
Az összetartózkodáságról az üzleti grafika és az iparművészet között így mindenki saját maga alkothat véleményt. Az üzleti grafikából adódik egy út a művészethez, különösen akkor, ha a grafikus rajzoló ki tudja küszöbölni minél jobban azt a kötöttséget, amit ma még a megrendelés felvételekor megfelelő jóhiszeműsége ad a tárgy körüli téma megadásával.

Az üzleti grafika jelenlegi formájában és fejlődésében egy szükséges alkatrésze gazdasági életünknek, de minden grafikusnak, aki szívvel, lélekkel a művészetért él, annak első fontos lépése volna, hogy az üzleti grafikát kivitelező ipart, jelesül a sokszorosító ipart, alaposan megismerje.

Igen természetes viszont, hogy a nyomdaiparban vezetőszerepet betöltő grafikus művezetők, átlátva a mai helyzet tarthatatlan állapotát, át kell, hogy tudják hidalni azt az űrt, ami még ma ezen a téren fennáll és nem volna helytelen, ha arra törekednénk, hogy minden grafikus rajzolókat rávegyünk arra, hogy 1—2 évet töltsön a nyomdában, úgyhogy megtanulja az iparban a különböző eljárásokat és így a megadott művészi rajzot ő saját maga tudja megállapítani, hogy milyen eljárásra készítette el; így kéz a kézben, vállvetve azután igazi művészetet lehet produkálni.

Lehet, hogy az üzleti grafika egy új művészet, amely a festőművészet és a szobrászművészet mellett a nagy reklámszükségleti munka terén működik és amelynek az igazi neve: **h a s z n á l a t i g r a f i k a**.

**50 évi tapasztalat után nyert
legnagyobb szakmai vívmány!**

LINOTYPE

**a legrégebb, a legmodernebb
legeredményesebb
szedőgép**

LUDLOW
betűsoröntőgép

● **ELROD**
lénia- és
regletta-öntőgép

GUTENBERG-HÁZ GEEL TESTVÉREK

Képviselet: Molkenhtin Gusztáv, Budapest, Hunyadi János-út 12
Telefon : 529-14

GRAFIKA

**GÉPKERESKEDELMI RT
BUDAPEST V, ÜGYNÖK-U. 21
TELEFON 934-57 - ALAPITVA 1885**

INTERTYPE CORPORATION, NEW-YORK
Intertype szedőgépek
állandóan raktáron.

THE MIEHLE PRINTING PRESS Co. CHICAGO a világ legjobb kéttűrás gyorsajtói és a felülmulhatatlan Miehle Vertical és Miehle Horizontál nyomóautomaták

THOMPSON Co, PHILADELPHIA a legnagyobb teljesítményű amerikai betűöntőgépei

KARL KRAUSE, LEIPZIG világhírű könyvkötészeti, dobozgyári és papíripari gépek állandó raktára

GEBRÜDER BREHMER, LEIPZIG, a leg-tökéletesebb fűző- és hajtógatógépek állandó raktára

VEZÉRKÉPVISELETEK

FABER & SCHLEICHER, OFFENBACH a mindenüttl elismert „Roland” gyorsjáratú offsetgépek gyára

KLEIM & UNGERER, LEIPZIG tökéletes legújabb modellű „Universal” szívérendszere önberakók

SCHRIFTGUSS A.-G., DRESDEN, a legmodernebb betűöntőde

MICHAEL HUBER, MÜNCHEN, Németország egyik legelőkelőbb és legrégebb festékgyára

FELIX BÖTTCHER, LEIPZIG világhírű hengeranyaggyár

MAX NITZSCHE & Co, OBERCARSDORF legjobb minőségű stereotyp-matricák

**ÚJ ÉS HASZNÁLT GÉPEK ÉS
AZ ÖSSZES NYOMDAI ANYAGOK
ÁLLANDÓAN RAKTÁRON**

HAZAI PAPIRGYÁR

R **T**

KÖZPONTI IRODA:
BUDAPEST, VI
BENCUR-UTCA 11

PAPÍRGYÁR ÉS
FACISZOLATGYÁR

FÜZFŐ

VESZPRÉM-MEGYE

ELADÁSI OSZTÁLY:
BUDAPEST, V
RUDOLF-TÉR 5

GYÁRT: faciszolatot, gépsima-
és simított, fatartalmú és famen-
tes. fehér- és színes, író- és
nyomópapírokat; különleges pa-
pirosokat: mély-nyomás, offset-
nyomás és lithografiai célokra,
pehelykönnyű nyomó-papírokat;
vázlat, írka, tankönyvpapírt,
borító- és boríték-
papírokat
stb.

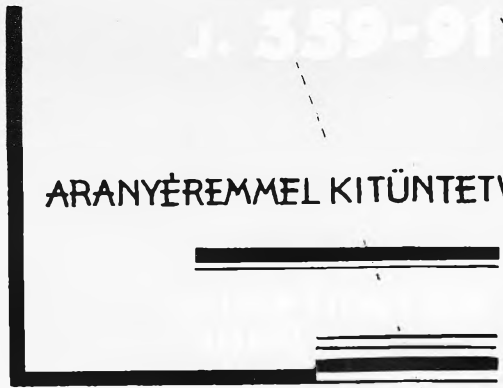

KLISÉ
GYÁR

KÖNIG
BAYER

BUDAPEST, VII.
WEXTELENYI
UTCA-SZÁM: 11
TELEFONSZÁM:
J. 359-91

VIDEKI

ARANYÉREMEL KITÜNTETVE

_____
_____
_____

TELEFON:
AUTOMATA
223-67

TELEFON:
AUTOMATA
223-67

KÉPVISELETEK:

SCHNELLPRESSENFABRIK
FRANKENTHAL, ALBERT
& Cie. AG, FRANKENTHAL

AUTOMATIC AG, BERLIN
„Automatic-Horizontal”
nyomóautomata

SIEGWERK INDUSTRIE
GmbH, Siegburg, Európa leg-
régibbmélynyomófestékgyára

PAUL DREWS, BERLIN
Reprodukciós
berendezések és felszerelések

LÓWY LÁSZLÓ
GÉPÉSZMÉRNÖK
GRAFIKAI SZAKÜZLETE
BUDAPEST VI, LOVAG-UTCA 20

ABLAKOS BORITÉKOK
LEVÉLBORITÉKOK
MAPPÁK ÉS DÍSZ-
LEVÉLPAPIROK

**VASADI ÉS
VÉRTESI**

CÉGTULAJDONOS:
VÉRTESI ALADÁR

**BUDAPEST, VI
VÖRÖSMARTY-U. 50**

TELEFONSZÁMOK:
A. 221-14 ÉS A. 130-86

**LEVÉLBORITÉK ÉS
PAPIRNEMŰGYÁR**

HANGYA

IPAR RT

NYOMDAI

FESTÉK

GYÁRA

ALBERTFALVA

MAGYARORSZÁGI VEZÉRKÉPVISELET

FREUND-BARÁT-FÉLE

GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST V, CSÁKY-UTCA 13

TELEFONSZÁM: AUT. 282-35

Egy irás mely
meghódítja a világot

A FUTURA

rövid néhány év alatt az egész világon meglepően nagyon elterjedt, s barátai folyton szaporodnak. Min alapszik ezen siker titka? A typográfiai lehetőségek, melyekkel a Futura bír, határtalanok, amit a mindennapi élet tapasztalatai is már eddig többszörösen igazoltak. Ezen irás a legkülömbözőbb igényeknek, egyéni felfogásnak és annak érvényesítésének tág teret nyújt, anélkül, hogy szépségéből veszítene. Láthatjuk a Futurát szigorúan szerkesztett könyv és folyóiratokban, francia munkákban melyek formáiban a legmodernebb és szellemes új irányzatot követő typográfus művészek csodásan szép dolgokat hoznak ki. A legújabb keletű "fotomontage" elmaradhatatlan és kiegészítő része a Futura, s ugyyszólván az egésznek kitöltő lelke. Amerikai folyóiratokban oly merész lendületű rajzokkal látjuk kapcsolatban a Futurát, hogy szinte csodálkoznunk kell. A skandináv államok nagyrésze, majd egész déleuropa minden számot tevő vállalatában megtalálhatjuk a Futurát.

BAUERSCHÉ GIESSEREI

FRANKFURT · M · NEW YORK

Magyarországi vezérképviselő: **HORVÁT LAJOS**
grafikai szaküzlete r. t.
BUDAPEST, III
Fényes Elek utca 4. sz. Telephon: Automat 624-68

EGYNÉHÁNY SZÓ A FESTÉKRŐL

Í R T A : W A L T E R E R N Ő

A festék a nyomdász életében elég fontos tényező, sőt talán a legfontosabb. Érdemes vele foglalkozni, érdemes róla folyton valami tanulságosat mondani, hallani, olvasni, annál is inkább, mert nálunk — sajnos — nincs alkalma a gépmesternek akár tanoncidejében, akár felszabadulása után, egy a német iskoláknak megfelelő tanintézetben magát kiképezni és a festékek mibenlétét, azoknak viselkedését a papírral, a hőmérséklettel, szárazsággal, nedveséggel szemben stb. megtanulni. Pedig de jó volna a festékekről, kencékről, szárító és egyéb pótszerekről, a különféle nyomási eljárásoknál figyelmen kívül nem hagyható szabályokról mindent tudni. — Mennyi bosszankodástól, kártól, restelkedéstől mentesülne ezáltal a festékekkel dolgozó nyomdász.

Ilyen elvértve megjelenő cikkekből, hébe-hóba megtartott előadásokból nem sokat lehet meríteni, de valamit még ezek is segítenek. Én is megkísérlem a bajokon való segítséget; nem a festékek előállításának leírásával — mert ahhoz kötetek kellenének —, hanem a napi életben előforduló legsürgősebb tudnivalóval.

A dolog ott kezdődik, hogy már a munkarendelővel meg kell értetni, hogy az általa választott papír, az általa választott rajzminta, az arról készült ábra, a betű, a díszítés, a festék színe, esetleg színek, kell, hogy egymással összhangban álljanak, egymást az összhatásban alátámasszák. Ezután érintkezésbe kell lépni a festékgyárral, megmutatni annak a papírt, a nyomandó alap szerkezetét. Vannak-e benne ábrák, ha igen, milyenek? Milyen betű, vékony metszetű, vagy szélesebb vágású-e? Milyen célt szolgál a nyomtatvány? Fabetűs vagy sűrűbb szövegű-e a falragasz? Sűrű szövegű vagy esetleg finom, avagy durva pontozatú ábrákkal teletűzdelt műről vagy lapról van-e szó? Esetleg élelmiszer, szappan stb. csomagolására szolgál-e a nyomtatvány? Ki van-e a nyomat téve a közvetlen napsugárnak, vagy csak a világosságnak? A festékgyáros meghányja-veti a dolgokat és a legmegfelelőbb festékekkel fog szolgálni. A fő, hogy a vevő bizalommal

legyen a festékgyártó céghez, lévén a festék is oly bizalmi cikk, mint például illusztrált műveknél a műnyomópapiros.

A gépterem legyen száraz, szellős, pormentes, mérsékeltén meleg. — Száraz azért, nehogy a nedves levegőből, a nedves falakból a papír magába szívhasson nedvességet. A nedves papír nem veszi fel jól a festéket, a kence nem tud a nedves papírba elég gyorsan kapaszkodni, a festék nehezebben, lassabban szárad. — Szellős azért, hogy a kész nyomtaványt minél több friss, ózondús, oxigénnel telt levegő járja át és így a festéknek a papír felületén való gyors és tökéletes száradását elősegítse. Pormentes azért, hogy a gép járása, az ívek berakása, a személyzet járása-kelése, ajtók nyitása által keletkezett levegőáramlás ne tudja a piszkos padlón, poros falakon fekvő porréteget a festékvályuba, a hengerekre, a festékes nyomóformára fújni, ami por a festékkal keverve lassan-lassan pépet képezve, az autotypiák pontocskái közé fekszik és maszatolást idéz elő. Ilyen maszatolást okozhat a rossz papír is, mely nyomás közben porzik, nem lévén a sűrítő, töltőanyagul használt kaolin, mész és egyéb földes anyag eléggé lekötve. Ezen porrészecskék közvetlenül a formára, a feladó hengerekre esnek, a festékkal keverődve, pépet alkotnak és nemcsak az autotypiákat, hanem a betűket is telerakják és minden 200—300 nyomás után formát kell mosni. Leginkább a nem vasalt (simítatlan) papirosoknál mutatkozik e baj.

Mérsékeltén meleg legyen a gépterem, mert hideg gépterem sok baj okozója. Először is nem gazdaságos, mert a hidegben a géprészek is összehúzódván, a gépek működésbentartása több hajtóerőt kíván. Továbbá a papír nem melegedhetik át, nem száradhat, a berakás nehezebb, mert az ívek egymáshoz tapadnak, egymástól nehezen válnak, ugyanúgy a hideg papír a berakódeszkához is tapad, nehezebben megy a munka, lassabban kell járítani a gépet, nehogy túlsok legyen az elszakadt, rosszul berakott ív.

A hideg gépteremben a festék összehúzódik, keményebb lesz, az egyes festékrészecskék, akár atómoknak, akár molekuláknak nevezzük őket, nehezen válnak meg egymástól, szinte összekapaszkodnak, mintha melegedni akarnának, a festék dögölten fekszik a festékvályuban, nem akar a festékszorító által kiutalt nyíláson a szedőhengerre sétálni, mire a gépmester úgy segít magán, hogy a nyílást szélesebbre állítja, miáltal túlsok festék kerül a dörzsölő és feladó hengerre, onnan pedig a nyomóformára. A hideg festékkal való nyomásnak van még egy kellemetlen oldala, főleg ha jobb,

erősebb kencével készült akciden-, ábra- vagy dísznyomó-festékekkel nyomunk, az tudniillik, hogy — amint fent említettük — a festékrészecskék egymástól nehezen válnak el, a gép járása, a munka menete azonban nem tágít, szakításra kényszeríti őket és ilyenkor beáll a festékszóródás, röpködés; a kis festékrészecskék, mint milliónyi komma, teleszórják a körülállók fehérenműjét, a nyomáshoz használt papírt, a gépterem falait, a szomszédban járó gépeket stb. Tehát még-egyszer: meleg, szellős, pormentes és száraz legyen a gépterem.

A jó nyomáseredményhez jó hengerek is kellene. Ha a hengerek tompák, úgy nem fogadják és nem adják le a festéket oly finom rétegben, mint azt a nyomtatvány megkívánja. A hengerek jókarbantartására tehát nagy gond fordítandó. Ne mossuk őket oly tisztítószerezrel, mely a hengerek felületén oxidálódik, a henger felületét egy-kettőre tompává teszi. A legideálisabb mosószer a terpentín, mely amellet, hogy jó zsiradékoldó, egyszersmind gyorsan illanó anyag. De ha már utóbbi magas ára folytán, a petroleum van elterjedve mint mosószer, úgy mossuk le a hengert, a petroleummal való mosás után, egy kis lúgos vízzel, melyet magunk készíthetünk ammoniákszódából. E lúgos lemosás után töröljük le a hengert száraz ronggyal és tegyük félre a következő használatig száraz helyre. A hengereket ne szorítsuk túl nagyon egymásra, mert ezáltal elveszítik gömbölyűségüket, sarkosak lesznek. A festékvályuban csak oly szélesre állítsuk a festékréteget, amily szélességet a nyomóforma megkíván, különben a nem fogyasztott festék a hengerek két végén felszaporodik, a gépet piszkítja, sőt a fölösleges festékrészecskék szétvetését okozhatja. Tehát csak oly terjedelemben kapjon a szedőhenger a vályúból festéket, amily terjedelmű a forma. De mi történik ekkor a hengerek két végén levő ama réteggel, amely nem kap festéket? Erre a rétegre, míg a nyomás tart, míg a hengerek rohogva egymást érintik, egy kevés gépolajat kell tennünk, nehogy egymást szárazon dörzsöljék, mert ilyenkor nagyobb meleg fejlődik, a hengerek megpuhulnak és egymás testéből egész darabokat tépnek ki. A hengerek e része lukacsossá, tépett felületűvé válik és ilyen hengerek nagyobb formák nyomására többé nem használhatók.

Ha munka közben a géppel hosszabb időre meg kell állni, a hengereket állítsuk el, mert — kivált gyorsan száradó festékeknél — a továbbnyomás pillanatában az egymáshoz száradt festék ismét csak tépegeti a hengereket. Esténkint,

a munka befejezése után, mossuk meg a hengereket a már említett módon és szárazon tegyük félre. Lesznek, akik sajnálják a mosószert, pedig e költség bőségesen megtérül a hosszabb ideig jó állapotban maradó henger és az akadálytalanabb továbbnyomhatás, kevesebb festékelhasználás által.

Másolófestékekkel való nyomáshoz külön hengereket tartunk, mert zsíros, olajos festékhez használt hengereket sohasem fogunk tudni oly tökéletesen megmosni, hogy a zsíros, olajos felületekkel való érintkezés iránt annyira érzékeny másolófesték ne kellemetlenkedjen. Az ilyen hengerek használatánál történik meg, hogy a másolófesték szagot ad.

Sohse vegyünk kemény, tömött, erős kencével készült festéket lazakötésű, vékony, simítatlan papírhoz. Az ilyen papírok, ha mindjárt finom, mélyfekete nyomást akarunk elérni, rövidkötésű, lazább festéket kívánnak, épp úgy, mint az újságok rotációs gépen való nyomásánál.

Színes nyomásnál szintén tárgyaljuk meg előbb a festékgyárossal a nyomandó munka által szükségelt kívánságokat és sohse lesz bosszúságunk — feltéve, ha a festékgyáros ismeri a nyomdászat minden ágát —, mert ma már nagyon sok eljárást alkalmazunk a sokszorosításra. Ne rendeljünk nem fedő festékeket oly nyomtatványhoz, mely fedő festéket kíván, viszont fordítva. A festék fényállóságát, fedőképességét amúgyis kimutatja minden gyár az ő árjegyzékében, sőt az előkelőbb gyárak külön árjegyzékeken tüntetik fel a különleges célokra szolgáló festékeket, hogy például melyik alkalmas szappan, élesztő, élelmiszer, vaj, sajt stb. csomagolására. Melyik alkalmas paraffinra, zsíros papírra, celluloidra, cellophanra, vászonra, selyemre, fára, jutára stb. anyagra. Melyek alkalmasak mélnyomásra, dombornyomásra, offset- és könyomásra, lemezre, üvegre nyomásra, három- és négyszínnyomásra, átvasalásra, bélyegzőkhöz stb.

Nagyon tág térre kalandoznék, a szerkesztő nagyon nagy türelmét kellene igénybe vennem, ha a ma divó sokszorosító eljárásoknál szem előtt tartandó szabályokra részletesen kitérnék, mert ezt kellene tennem, hogy kartársaimnak tényleg hasznára lehessenek, mert magát a festékeket, amint fentebb említettem, úgyis külön felsorolja minden nevesebb gyár. De én nem ezt akarom, én azt akarom, hogy a nyomdász ne csak minden általa felhasznált festék és pótszer mibenlétét ismerje, hanem azt is, hogy miképpen kell velük bánni, hogy is van az azzal a különféle sokszorosító eljárással; hogyan segítsen magán, ha újabb és újabb nehéz kérdések

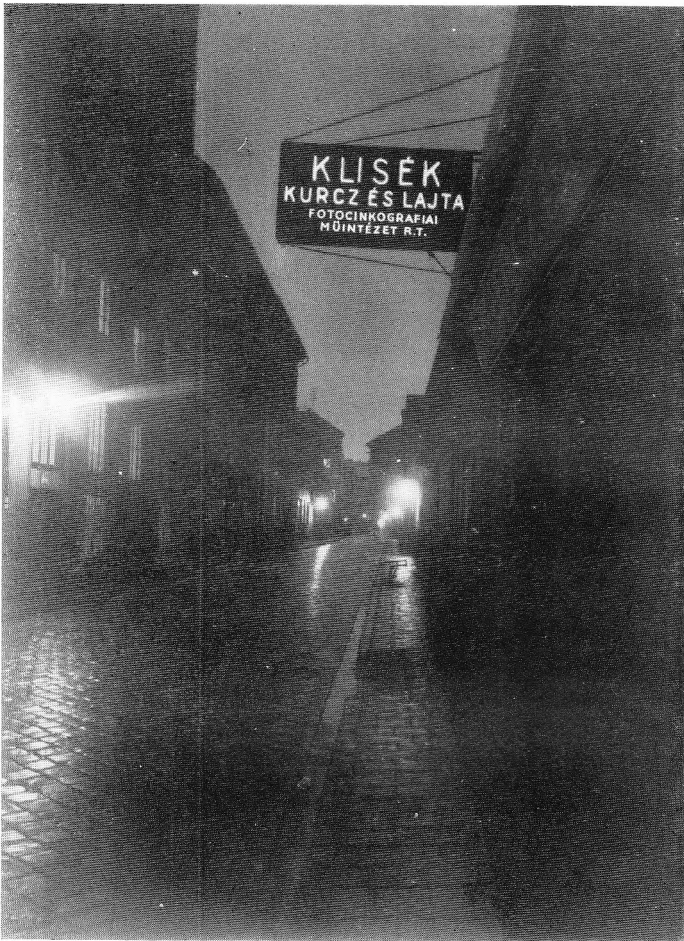

elé állítja őt az élet a sokszorosítás terén és kivált hogyan segítsen magán nálunk, ahol — tisztelet a kivételnek — analphabéta a rendelő, lehetetleneket kíván, a munkát felvevő igazgató vagy nyomdatulajdonos nem rendelkezik azzal a gyakorlattal, hogy az ilyen vevőt a rendes kerékvágásba terelje, végre alkalmatlan papír, rossz terem, rossz gép, rossz henger, rossz, mert helytelenül rendelt festék áll rendelkezésre, tetézve helytelen hálózatu autotypiákkal, rosszul megválasztott betűkkel és azzal az utasítással, hogy a munka sürgős, nincs idő belőni, kis rétegekben kirakni, az alsó szín kellő megszáradását megvárni stb. Hány helyen küldik a nyomtatványt a könyvkötőhöz még azon forrón, amint a gépből kikerült. Hja, gyorsan száradó festékekkel kell nyomni, akkor ez is megy, de a formán, a hengereken, ha félóra megállnak, ne száradjon rá a festék. A szárítóanyag (sav) ne árásszon szagot. A sok szárítóanyagtól ne veszítsen a festék a fényéből. A friss nyomatok ne tapadjanak egymáshoz. Ne kelljen a vályúból kicserélni a festéket, ha fabetűs plakátot, utána autotypiát nyomunk. Ne kelljen a hengereket sokat mosogatni, ismét átöntetni. Csak előre, gyorsan, rohamlépésben, olcsón, olcsón, mert a rendelő nem fizet semmit, hát elő azzal a csodafestékekkel, mert a gépgyárost nem bántják, a gép adva van; a papírgyártást sem bántják, mert hiszen a papírt készen kapjuk. De a festék a kutya fáját, az az oka mindennek, még annak is, ha nem tudunk vele bánni. Ó, tökéletes szakiskola, minél hamarabb támadj fel! Vagy minél előbb jelenjen meg egy többszáz oldalas nyomószakkönyv, mely minden tudnivalót részletesen, érthetően tár a tanulnivaló nyomdászat minden rétegének a szeme elé.

Különleges szép új betűsorozatokat szállít Ludwig és Mayer
betűöntőde Frankfurt a. M. Képviselet: **Klein Károly** grafikai
szaküzlet Budapest VI. Gróf Zichy Jenő-utca 44. Telef. Aut.283-85

Az az egyén, aki alkotásaira való figyelmeztetésnek változatos formáit egy magasabb régióban való kutatás eredménye alapján akarja megtalálni, – annak elgondolásának minden részébe bele kell hogy vigye belső világának szenvedélyességét. Sokszorosan vonatkozik ez a grafikai iparban tevékenykedők részére. Az itt bemutatott éjszakai felvétel gyönyörű eredménye ennek a felfogásnak. Alkotók összefogásából adódott munka.

NEM SZABAD SOHA CSÜGGEDNI

Í R T A : E I N H O R N M Ó R

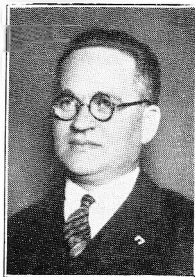
Amikor felötlött ennek a könyvnek a terve, kezdettől fogva hevesen elleneztem a kiadását. Úgy láttam, hogy a súlyos gazdasági válságban, amely nem kímélte meg a mi szakmánkat sem, nincs értelme semmiféle hivalkodásnak, efféle luxusnyomtatványok kiadásával.

— Aki rongyokban jár és alig van betevő falatja: ne csináltasson díszmagyart!

Ez volt az álláspontom, amelynek érvényesülése mellett elszántan harcoltam — nemcsak a szakmákra nehezedő nyomasztó anyagi válság érveivel, hanem azzal az elkeseredéssel is, amelyet ez a rendkívüli helyzet váltott ki bennem és úgy hiszem, majdnem minden művezető kollégámban is. Mert nem titok senki előtt a szakmabeliek között, hogy a művezetők helyzetét hihetetlenül megnehezítette és keservessé tette a nyomdaiparnak az az elesettsége és kínos vergődése, amely éppen a gazdasági válságból folyik. Egyfelől a munkások, másfelől a munkaadók közt valósággal üllő és kalapács közé kerültünk mi, művezetők, állandó harcban két fronton is —, mert a munkaadók folyton üzemredukcióról, leépítésről beszélnek (amit — sajnos — jogosulttá tesz a munkahiány), a munkások pedig a több kenyeret és a munkanélküliség csökkentését sürgetik. Ennek a két ellentétes álláspontnak az ütközőjében pedig ott vagyunk mi, művezetők és tehetetlenül vergődve érezzük, hogyan őrlődik fel az energiánk napról napra e két malomkö között.

Érthető tehát, hogy a csüggedésnek és reménytelen keserűségnek ezekben a szomorú napjaiban nem lelkesedtem ezért a könyvért és kiadását a leghevesebben elleneztem is. De amikor láttam, hogyan gyűlik az anyag és hogyan öltözik művészi formákba — amikor fokozatosan kibontakozott előttem a könyv elgondolásának imporáló nagyvonalúsága, fokozatosan ráeszméltem arra, hogy mégse volt helyes az a nagy ellenkezés, amellyel útjába akartam állni e könyv megjelenésének.

Felködlött előttem a jövő, amelynek biztató kontúrjait láttam kialakulni abból

a technikai tudásból és felkészültségből, amely még mai kétségbeejtő helyzetünkben is ehhez a könyvhöz hasonló nagyszerű dolgot bír — teremteni: úgyszólván segédeszközök nélkül, pusztán csak a lelkesedés, a dolgozni- és élniakarás hatalmas ösztöneire, a kitartás és az alkotásvágy erejére támaszkodva. És amikor ráeszméltem arra, hogy ez a mi anyagi gondoktól nyomott, leigázott, a mindennapi kenyérért küzdő munkásaiban megtizedelt, szinte porba gázolt szakmánk még féláltsághban is küzd a pálmáért és nem adja meg magát — de meghalni se akar, mint hajdan a francia gárda: —, akkor megtértem én is.

Megvallom: — örülök, örülök és harmadszor is örülök, hogy megjelenik ez a könyv: hirdetője és bizonyossága a magyar nyomdászok hatalmas életerejének, még a nagy gazdasági válságban is —, de egyúttal záloga és biztosítéka azoknak a lehetőségeknek is, amelyek nyomban megvalósulhatnak, mihelyt a nyomasztó gazdasági helyzet nem állja útját a továbbfejlődésnek.

Erre gondolva, eszembe jut a következő anektóda:

Egyik nagy, óceánjáró luxusgőzösön összetalálkozik két egér: az egyik amerikai, a másik európai. Hamarosan megbarátkoznak és elhatározzák, hogy portyázni mennek — természetesen az éléskamrába. Nagy örömmel fedeznek fel egy köcsög tejet. Felmásznak rá és belemártogatva hosszú farkukat, boldogan nyalogatják róla az édes tejet —, amikor az európai egér egyszerre csak megcsúszik és lefelé zuhanásában megkapaszkodik amerikai társában. Persze, magával rántja azt is és együtt pottyannak bele a köcsögbe.

— Végem van! — sívalkodik az európai egér és szétvetve mind a négy lábát, elmerül, fenékre süllyed és megfullad a tejben.

Az amerikai egér azonban nem hagyja magát.

— Küzködöm, ameddig mozogni bírok! — mondja.

Elszántan dolgozik kézzel-lábbal, kapaszkodik, vergődik — és addig lubickol a tejben, míg... megköpüli és felkapaszkodik a nagy darab vajra, mely fent úszik a savó tetején. Megpihen, jóllakik és végül kimászik a köcsögből...

Azt hiszem, nem csalódom, hogy ilyen — „amerikai egér” a magyar nyomdaipar is, amely nem hagyja magát és ezzel a könyvvel vaját köpült a tejből, amelyben annyi más szakma fulladozik. Most már csak ki kell másznunk a köcsögből, ami — hogy sikerülni fog — bizonyosság reá ez a könyv: diadalmas erőpróbája a magyar nyomdaiparban dolgozó művezetők elpusztíthatatlan energiájának és élniakarásának.

AUSZUG AUS DEM INHALT DES JAHRBUCHES VON J. HIRSCHKOVITZ

EINEN BEDEUTUNGSVOLLEN VORTRAG

verschluckte der Ausbruch des Weltkrieges im Jahre 1914, welchem Vortrag wir an erster Stelle dieses Jahrbuches Erinnerung zollen möchten.

Wie dies gewiss noch der älteren, wie auch der seither in Erbstellungen getretenen Kollegenschaft angenehmst im Gedächtnis geblieben ist, haben die graphischen Faktoren Deutschlands — gelegentlich der im genannten Jahre arrangierten Bugra-Ausstellung — die Gründung internationaler Beziehungen ins Auge gefasst und zu diesem Zweck die Faktoren der Branche aus allen Weltteilen zu einer Besprechung ihrer Gemeininteressen eingeladen.

Mit Begeisterung erschien zu jener Zeit in Vertretung der Ungarländischen Graphischen Faktorenvereinigung unser derzeitiger Ehrenpräses Sigmund Fuchs in Begleitung mehrerer hiesigen Kollegen an der Leipziger und Berliner Zusammenkunft. Als eigentlicher Tongegeber der internationalen Frage, wäre es seine Aufgabe gewesen, die Diskussion an dem festgesetzten Faktorentage in Leipzig mit einem Eröffnungsvortrag einzuleiten. Dies konnte leider nicht erfolgen, da während dem der Krieg ausbrach. Die bereits seit einigen Tagen dort weilenden Kollegen mussten unverrichteter Dinge Kehrt nach ihrer Heimat machen, ohne auch nur einen Moment an die Erörterung der obenerwähnten hochwichtigen Frage denken zu können; ebenso wurde offiziellerseits der Faktorentag auf unbestimmte Zeit verschoben.

1930... Schriftleiter dieses Jahrbuches machte sich unter den gewichtfassenden vergilbten Fachschriften Sigmund Fuchs' zu schaffen und stiess hiebei auf die wohlvorbereitete, ihrer Bestimmung ungeschuldig entrückte Abfassung des kriegverschluckten Vortrages. Dank seiner Bereitwilligkeit und Erlaubnis, übergeben wir im ungarischen Teil unseres Jahrbuches vollinhaltlich diese für die Allgemeinheit unschätzbaren Wert bedeutende, seit einer Reihe von Jahren zurückgelegte Abhandlung der Öffentlichkeit und ehrt es uns, mit dieser Zierde unser erstes Jahrbuch versehen zu können.

Vor mehr als 16 Jahren zu Papier gebracht, verloren die Erörterungen, die seinerzeit anregen hätten sollen, ihre Aktualität nicht im geringsten, sollten doch Erstere nicht allein die Verhältnisse der ungarländischen Kollegenschaft, sondern auch die fachlichen Weltbeziehungen beleuchten. Selbstredend traten seither enorme Verschiebungen ein, deren Folge es ist, dass die einzelnen Gesellschaftsklassen nur mit vereinten Kräften ihren Willen durchzuführen — für ihre eigenen Sonderinteressen — imstande sind.

VON, FÜR UND UM UNS

Unter diesem Triotitel gibt uns im ungarischen Teil dieses Jahrbuches Kollege Karl Venkovits einen inhaltsschweren

Artikel an die Hand. — Es ist eine bittere Pille, die er in geistreichem Oblat gewickelt uns eingibt und wünschten wir autrichtigst, dass diese Pille ihren Zweck nicht verfehle: dem kranken Körper zur Genesung verhelpe!

In Humor, vielmehr in Sarkasmus gekleidet, erfahren wir aus der Einleitung, wie genannter Kollege noch als „Grünling“ vom Akzidenzsetzer zum Nachfolger seines Faktorens gemacht wurde, als Letzterer freiwillig die Druckstätte (eine grössere Provinzstadt) verliess. Sein gewichtiges Argument: noch zu jung und unerfahren zu sein, um diesen verantwortungsvollen Posten betreten zu können — wies sein Prinzipal einfach zurück, mit der Zusicherung, mit Rat und Tat, wenn und wo es not tut, bereitwilligst da zu stehen.

Er schlug ein und wurde zum erstenmal Faktor.

Lange währte die Herrlichkeit nicht, denn schon nach einer Woche „entliess“ er sich selbst und griff zum Wanderstab. Nicht etwa als wäre der Prinzipal mit seinem „Regieren“ unzufrieden gewesen, nein! Seine „Untergebenen“, die eigenen Kollegen verfehlten das „Aufziehen“ nicht, er habe für die erhaltene Aufbesserung von 2 Gulden — damals immerhin ein schönes Geld — die Rolle eines Judas übernommen, indem er den Antreiber spielt, ihnen Befehle erteilen und ihr Arbeiten bekräftigen will. Die nüchterne Aufklärung und später das Belachen seiner Handlungsweise seitens des Prinzipals war von keiner Wirkung mehr — er ging!

Es verging eine geraume Zeit. Kollege Venkovits musste inzwischen Vieles durchmachen und wurde wieder Faktor. Er wurde es. Der Faktor ist ja keine Pflanze, er wird auch nicht ins Leben gerufen, sondern er wird es... Oft weiss er selbst nicht wie, sitzt aber auf einmal festgeklemmt.

Der neuen Position ging vieles Ränkeschmieden, Neid, Hinterlist, falsche Beschuldigung und Demagogie voran; er aber liess nicht locker: betrat die neue Stelle!

Ein dreister Entschluss. Hätte er damals gewusst, was da eigentlich drum und dran hängt, nie wäre er Faktor geworden. Den Posten ehrenwert auszufüllen, ist schwer, oft bitterlich!

Man sagt: zwei Herren gleichzeitig zu dienen, ist nicht möglich: der Faktor ist ab ovo eine Kreatur des Prinzipals, ist er doch sein Brotgeber. Dies bezweifelt Kollege Venkovits. — Trotz aller voraussichtlichen Widersprüche behauptet er, dass die gegenteiligen Interessen in Einklang gebracht werden können. Nur darf nicht erwartet werden, dass jedermanns Wünsche und Anforderungen kurzer Hand befriedigt werden können.

Das Tema, wie die beiderseitigen Interessen in Einklang gebracht werden sollen und müssen, behandelt oftgenannter Kollege eingehend und in breiten Zügen; schliesslich konkludiert er dahin, dass — laut seiner Erfahrung — seitens der Prinzipalen wir weder Schonung noch Anerkennung zu erwarten haben, wenn wir noch so hingebend wirkten. Genugtuung seitens der Arbeiterschaft aber — wenn wir auch noch so ehrlichdenkend ihnen gegenüber waren — dürfen wir uns nicht einmal träumen lassen. Eine traurige Perspektive zwar; ist aber die Zeit gekommen — und diese lässt nicht vergebens auf sich warten —, dass wir gezwungen sind, die Liste der Arbeitsvermittlung zu vergrössern — können wir erhobenen Hauptes der Schaar traurigen Daseins uns anreihen, mit dem Bewusstsein, von niemandem gerechterweise Vorwürfe einheimen zu müssen.

Ein kleiner Anhang sagt uns noch, dass es unsere ehrlichste Pflicht ist, der einzigen Zufluchtsstätte der Faktorenvereinigung treu zu bleiben, die um unser Wohl und Weh bekümmert bleibende Leitung in ihrer Arbeit nach bestem Können zu unterstützen.

Einem jeden von uns steht ein eventueller Unfall bevor... Niemand ist für's ganze Leben punkto Kondition versichert. Früher oder später ereilt jeden das gleiche Schicksal. Sehen wir uns in unserem engen Kreise um... Wir sehen in Ehren ergraute Kollegen, die lange Reihe von Jahren erspriesslich der Allgemeinheit gedient, der zufolge ihrer anerkannten Fachkenntnisse innegehabten Leiterstelle enthoben, für einen minimalen Wochenlohn gezwungen sind ihre alten Tage — sofern auch dies noch möglich — am Korrektortisch kümmerlich durchzubringen und oft vielen Unbill zu erdulden. Ziehen wir die Konsequenzen!...

ÜBER DEN UNTERRICHT UNSERER LEHRLINGE

hat Kollege Eugen Schneider Beherzigenswertes zu sagen in seiner Abhandlung, der wir gebührende Aufmerksamkeit entgegenbringen wollen.

Dieses Thema behandelten schon Viele immer wieder und auch neuerdings, viele wertvolle Kräfte wurden verprasst — vergebens. Dies die Worte u. A. des Verfassers.

Warum Letzteres der Fall und was bescheidenerweise, aber radikal in dieser Sache zu schaffen wäre: darüber finden wir recht treffende Winke, die zu befolgen sehr dringend wäre.

Kurz herausgesagt brauchen wir ein breitangelegtes Institut, in welchem unsere Zöglinge die fundamentalen Kenntnisse der Buchdruckerkunst sich aneignen könnten. In jener pulverfreien Vorkriegszeit, in welcher die Ausbeutung des Druckerei-Lehrlings hinsichtlich Arbeitszeit und Fisikum sowohl seitens der Arbeitgeber, wie auch der Gehilfenschaft bis ins Unendliche auf der Tagesordnung war, setzten sich ab und zu einige agile Genossen zur Beratung dieser Frage zusammen. Das dortselbst besprochene Wertvolle verklang jedoch, ohne auf ein williges Ohr zu stossen. Dass zu jener Zeit aus der Reihe unserer Zöglinge dennoch tüchtige Fachleute hervorgingen, lag einzig und allein an der Liebe zum Metier und der Willenskraft der Interessierten. Der hereingebrochene Weltkrieg und deren Folgen änderte die Zeiten und deren Menschheit!

Heute leben wir unter solch derouten Verhältnissen, wie es hiefür noch niemals ein Beispiel gab! Dies trägt stark dazu bei, dass unsere Lehrlinge kaum die Anfangsgründe des nötigen Wissens zu erlernen Gelegenheit haben. Des ferneren verdanken sie ihre Unwissenheit der heutigen nervösen Arbeitshast, dem Mangel an Ambition und nicht in letzter Reihe dem Missbrauch des die Oberhand gewonnenen Sportkultus; die Details und deren Folgen zu schildern, mag uns unterlassen bleiben.

Im Endresultat will ganz richtig Kollege Schneider eine Abhilfe darin finden, dass zur Ausbildung unserer Lehrlinge — ausser den unzulänglichen „technologischen“ Studien von 2 Stunden wöchentlich — eine derartige Buchdrucker-Fachschule systemisiert werde, worin das Hauptgewicht nicht auf den Unterrichts der Schönschrift, des Gesanges und anderer nebensächlichen Lehrgegenständen gelegt wird, sondern nach ausländischem Muster in dieser Fachschule ein intensiver Unterricht in folgenden unumgänglich nötigen Gegen-

ständen erteilt werde: nebst geistiger und körperlicher Kultur, Geschichte unserer schwarzen Kunst und deren Abarthen, Typensatz, Maschinenbehandlung, Manuskriptlesen, der goldene Schnitt, Farbenlehre, Farbenharmonie, Schriftzeichnen, Skizzieren, Adjustieren von Drucksorten etc. etc. Arrangieren von Druckausstellungen, Studienausflüge und -Reisen, schliesslich Vorführung aktueller Arbeitsgänge auch in den verwandten Branchen.

Die Details wären entsprechend auszuarbeiten.

UNSERE OBLIEGENHEITEN BEI BESTELLUNG VON SCHRIFTGIESSEREI-MATERIAL

Dies die Überschrift eines unseren Zwecken in der Praxis erstklassig dienenden Artikels aus der Feder des Direktors der Ersten Ungarischen Schriftgiesserei Aktiengesellschaft *Salamon Löwy* (gründendes Mitglied unserer Vereinigung).

Selbst aus der Reihe der ersten Akzidenzsetzer seiner Altersgenossen hervorgegangen, servierte der Verfasser in mehreren Offizinen als technischer Leiter und wurde vor geraumer Zeit — dank seiner aussergewöhnlichen Fachkenntnisse — in seine jetzige Position berufen.

Es darf uns also nicht wundern, wenn wir nicht Raum genug finden, seine eingehenden Erörterungen auch im deutschen Teile des vorliegenden Jahrbuches wiederzugeben, bringt er doch in dieser Sache all sein Wissen und Können „aus der Praxis — für die Praxis“. Wir versuchen nicht, auch nur annähernd in die Details seiner weitzügigen Abhandlung einzugehen, beschränken uns vielmehr darauf, bloss einige Schlagworte zu zitieren, um unseren Lesern ein Beiläufiges des Inhalts bekanntgeben zu können.

Unentbehrlich für den Prinzipal, aber auch unbezahlbar für den Faktor sind die gegebenen Instruktionen jederzeit, ob es sich um die Bestellung von Minimalen, oder auch um eine solche von unbegrenzten Quantitäten handelt.

Der Aufsatz beginnt mit dem Alpha: „Auswahl der zu bestellenden Schriftgattungen“ und führt in der Hauptsache aus, dass die Typen edel einfach sein müssen, ohne Rücksicht darauf, dass ein Bruchteil des Kundenkreises einer jeden Druckerei dem Ziermaterial zuneigt, denn 95% desselben liebt doch das Solide.

Feuerproben längst überstandene tabellarische Anleitungen finden wir gleich darauf, wie die Bestellung quantitativ in Gewicht und Stückzahl der einzelnen Schriftgrade von 6 bis 72 Punkte zu erfolgen hat, um den früher fix üblich gewesenen Defekte-Nachbestellungen am wenigsten ausgesetzt zu sein.

Dem folgen — unter breitangelegten Erklärungen — Ausweise der Gewichtseinheiten von Typen-, Ziffern- und Einfassungsmaterial.

Dem vorgesteckten Ziel dient erstrangig die bis in die kleinste Details ausgearbeitete und aus verschiedenen Teilen bestehende Messing- und Bleiliniertabelle, beliebige Längen in Stärken von Nonpareille bis Text, sowie Stückzahl und Gewichte enthaltend.

Zum Schluss kommt ein Nachschlag für die Bestellung von Abschluss- und Füllmaterial (Quadraten, Regletten und Hohlstege).

In ihrer Gänze ist diese Abhandlung mit solcher Genauigkeit sowohl für den Fachmann, als auch für den Laien ausgearbeitet, dass auch kein Zweifel obwaltet, hiermit ein äusserst dienliches Material für die Dauer an die Hand bekommen zu haben.

SETZER UND DRUCKER

betitelt einer unserer älteren Kollegen, M. Augenfeld, in kurzen Umrissen seine Betrachtungen über unsere „schwarze Kunst“, indem er „Einst und Jetzt“ Revü passieren lässt.

Buchdrucker nannte man in altvergänger Zeit jenen Fachmann — so beginnt er —, der seine Typen selbst ausgoss, aus ihnen den Satz aufbaute, den Druck des Satzes vollzog, seine Farbe häuslich fabrizierte und mit selbsangefertigte Walzen arbeitete; ja er wertete selbst sein Produkt (Bücher manigfaltiger Art etc.), wenn nicht anderst, so durchs Land von Ort zu Ort ziehend.

Es kam die eiserne Handpresse Lord Stanhope's, die die Jahrhundert alte Gutenberg-Holzpresse verdrängte; hierauf die erste Friedrich König'sche Schnellpresse und so ging es von Stufe zu Stufe bis zu den heutigen monstruösen Rotationsmaschinen.

Im gleichen Verhältnisse schritt die Arbeit des Setzers vor bis zum heutigen Merkantil- und Akzidenzsetzer; die Arbeit des Kompress (Werk- und Zeitung)-Setzers löste der heutige Maschinsetzer ab, welcher Letzterer am Stuhl neben seiner Tastatur „klavierspielend“ sitzt.

In den Rahmen dieser Reminiszenzen führt Kollege Augenfeld episodemässig den Werdegang der heutigen Arbeit voller Hast uns vor Augen, indem er jeder Arbeitsgattung und deren Meister das gebührende Wort verleiht.

Er konkludiert schliesslich dahin — was uns ja nicht unbekannt ist —, dass wir in unserer Branche eine ganz aussergewöhnliche Umwälzung zu gewärtigen haben, deren Vorreiter bereits der Offset- und der Tiefdruck sind. Die vollkommene Entwicklung bleibt vorläufig noch — ein Problem.

DAS HAUS „ULLSTEIN“ ZU BERLIN

Einen hochinteressanten Abschnitt in unserem Jahrbuch bildet unter obigem Titel die Beschreibung aus der hiezu berufensten Feder eines unserer rührigsten Prinzipale: Ernst Pápai.

Verfasser, der seine fachlichen Grand-Studien in seinen jüngeren Jahren in den Grosstädten Deutschlands absolvierte, dortselbst jahrelang leitende Stellen innehatte, wurde zum Leiter einer hiesigen grossen Offizin nachhause bestimmt; diesen Posten verlassen, verwirklichte er seine ehemals gefasste Idee: er richtete sich eine eigene, mustergültige Druckerei ein.

Als Prinzipal konnte er sich's leisten u. A. das einen Weltruf geniessende Werk „Ullstein“ in Berlin-Tempelhof während des Betriebes zu besichtigen und einem gründlichen Studium zu unterziehen.

Wenn auch Pápai — wie er selbst behauptet — in dem engen Rahmen des Jahrbuches nur in gedrängter Form die geplanten Schilderungen wiedergeben konnte, so gelang es ihm dennoch seine Erfahrungen, die er bei dieser Gelegenheit machte, uns beizubringen und nebst Applizierung einiger wichtigen Reproduktionen, in recht fesselnder Art all das, was für uns von Interesse sein kann, der Allgemeinheit zu wissen zu geben.

Wir selbst wollen gerne und dankbarst örtlich-möglich die aus dem Niedergeschriebenen gewonnenen Schlussfolgerungen uns zu Nutz machen.

AUS DER GESCHICHTE DES FRANZÖSISCHEN BUCHEINBANDES

lesen wir eine reichliche Zahl historischer Daten im ungarischen Teil unserer vorliegenden Ausgabe, gesammelt von Kollege Julius Ziegler, dem wir nachstehende Schlager entnehmen.

Die Kunst des Bucheinbandes führt in das gleiche Zeitalter der ersten Indrucklegung von Schriften und Bücher zurück und zählt die Entstehung genau 452 Jahre. Die ersten französischen Bucheinbände datieren allerdings bis ins VI. Jahrhundert zurück, doch entwickelte sich die Branche — wie nachgewiesen — zur eigentlichen Kunst erst im XVI. Jahrhundert; eine richtige Evolution fand aber schon im X., XI. und XII. Jahrhundert statt.

Jedes einzelne Jahrhundert bringt auf diesem Kunstgebiet in Frankreich sein eigenartiges, sein Bahnbrechendes mit sich, ohne jedoch — so eigentümlich dies auch klingen mag — während den letzten 400 Jahren etwas Aussergewöhnliches geleistet zu haben.

Erst nach der Pariser Ausstellung 1900 betreten die französischen Künstler einen Pfad, dem sich ein zeitgemässer Begleiter: der Blumenschmuck als Motiv angliedert. Die Verleger von Luxusausgaben des heutigen Jahrhunderts gaben schliesslich, ausser den Zeichenkünstlern, auch den talentierten Graphikern Gelegenheit, einen edlen Wettbewerb mit den Xylographen einzugehen, um auf dem Gebiete des modernen Bucheinbands ihre Kunst brillieren zu lassen.

ÜBER DAS „ABZIEHEN“ DER DRUCKSORTEN

gibt uns Kollege Alexander Riczkó recht ausgiebige Winke und können wir dreist behaupten, dass aus diesen „alten Geschichten, die ewig neu bleiben“ uns recht viel zu Nutz machen können, gleichviel ob wir fachtechnisch bloss im Maschinensaal, oder in der Setzerei tätig sind, oder aber ein komplettes Werk zu leiten haben.

Zufolge Raummangels unterlassen wir es, hier im deutschen Teil auf die Details näher einzugehen, empfehlen jedoch jedem einzelnen der Kollegen, dem Inhalt der im ungarischen Teil eingehend behandelten Abhandlung das gebührende Interesse entgegenzubringen.

Vom Verfasser aber glauben wir gerne erwarten zu dürfen, dass er das Füllhorn seiner Fachkenntnisse des öfteren vor uns ausschütten wird, dankbare Hörer und Leser wird er gewiss reichlich unter der Kollegenschaft finden.

EINST UND JETZT IN DER FARBENFABRIKATION

Über dieses Thema hörten wir so manchen interessanten Vortrag und hatten Gelegenheit Vieles zu lesen, sowie an stattgehabten fachlichen Studienexkursionen praktisch vorgeführt zu sehen — und dennoch dünkt es uns, als sollte dieser Artikel im Ungarischen des Kollegen Ladislaus Ruhig mit Vieles unser Wissen erweitern.

Es wäre vergebliche Mühe und könnten wir bloss ein Fiasko verzeichnen, wollten wir in dem zur Verfügung stehenden wenigen Raum auch nur annähernd des vielen Wissenswerten Erwähnung tun, worüber uns dieser fulminante Aufsatz Aufklärung gibt. Lesen wir denselben je öfter, um belehrt in allen einschlägigen Fasen, den gebührenden moralischen Nutzen ziehen zu können. — Hoffentlich begrüssen wir den Verfasser gelegentlich auch am Vortragstisch.

SCHULFREIEN UNTERRICHT

propagiert Kollege Adolf Stärk in seinen beherzigenswerten Zeilen, die wir unserem Jahrbuch einverleiben.

Wir entnehmen diesem Aufsatz, dass es seit Dezennien das Bestreben der Ungarländischen Graphischen Faktoren-Vereinigung ist, den schulfreien Unterricht je volkstümlicher zu machen, d. h. die Aufmerksamkeit der Kollegenschaft auf die allgemeinen Wissenschaften, fachliche Fortbildung zu lenken, sie mit den verwandten Berufen vertraut zu machen und überhaupt ihnen all das Wissenswerte, dessen in erster Reihe jeder graphische Faktor, wie jeder Kulturmensch unbedingt bedarf, beizubringen.

Wenn das Faktum zurecht besteht — und dies liegt ausser Zweifel —, dass die Buchdruckerschaft hierzulande möglichst en bloc den Seminarien zugeführt und zum Besuche aller Kulturinstitutionen angeeifert werden muss, um wie vieles mehr obliegt uns graphischen Faktoren die Pflicht, uns selbst hiezu anzuspornen.

Kein unerreichbares Ziel kann es für uns sein, eine wissenschaftliche Ausbildung zu gewinnen, wenn wir je fleissiger die Seminarien jener Korporation, deren Fachsektion die graphischen Faktoren Ungarns bilden, besuchen und uns daselbst all das aneignen, dessen wir im Leben bedürfen.

Fachkultur intensiver zu pflegen sind wir bloss in dem Falle imstande, wenn wir an unseren Donnerstags-Zusammenkünften in unseren Prachtlokalitäten jederzeit in corpore erscheinen, da die Leitung unserer Vereinigung nur so Anlass nehmen kann, fachliche Vorträge, Studien-Exkursionen etc. zu arrangieren.

Es gebe sich niemand dem eitlen Glauben hin, er habe schon genug gelernt.

Unterstützen wir also unsere Leitung in ihrem Vorhaben pflichtgemäss kräftigst und geben wir den Repräsentanten unserer Branche dadurch Gelegenheit, dass sie uns ihre Erfahrungen, ihr Können und Wissen einimpfen, um alldies sodann in unserem Alltagswirken verwerten zu können!

Fort mit der bisherigen Indolenz!

EINIGE WORTE ÜBER TYPENMATERIAL

So betitelt Kollege Anton Thalwieser seinen Artikel, der dazu geschaffen ist, uns die jüngsten Kreationen einiger Schriftgiessereien ersten Ranges vorzuführen.

Wir müssen dem Artikelschreiber recht geben, wenn er — wie er eingesteht — sich eine kleine Ration Optimismus zu leihen nimmt, um uns beruhigen zu können, dass „noch nicht aller Tage Abend ist“ und wir punkto ästhetischem Niveau unsere gehätschelte Branche nicht zu befürchten brauchen, solange es noch uneigennützig Fanatiker unter uns gibt, die selbst in der heutigen Letargie nicht aufhören in unserer Kunst den Wachposten inne zu halten.

Mit Proben der im abgelaufenen Jahre herausgebrachten neuen Typensorten reich illustriert führt Kollege Thalwieser aus, wie doch die alten Formen der im Aussterben begriffenen sogenannten elementaren Typographie (Blickfangtypen und Schmuckfiguren) immer wieder zur Geltung gelangen. Versuche, die berufen waren, den Buchdrucker in die Sphären eines neuen Kultuses einzuführen, scheiterten stets an dem konservativen Festhalten der so sehr dank-

baren alten Formen, die bloss dem Zeitgeiste entsprechend modernisiert wurden und so auch ferner ihren Absatz fanden.

Was das Ziermaterial anbelangt, gibt es heute nur wenig zu reklamieren, da der Fachmann derzeit das Ausschmücken in der Hauptsache seinem Typenmaterial überlässt. Im grossen und ganzen dominieren die Linienkombinationen. Nur selten findet man stylgerechtes Ziermaterial zu den mit Geschmack gewählten antiken Schriften in Verwendung.

Hoffentlich wird das nächste Jahr in der Typographie ein ereignisreicheres sein, worüber wir im nächsten Jahrbuch umso eingehender berichten werden.

DIE KUNST IN DER GESCHÄFTSGRAPHIK

Kollege Eugen Vértés greift in seiner gleichlautend betitelten Abhandlung auf ältere Zeiten zurück, in denen man begann darauf Bedacht zu nehmen, dass die Papierfläche nebst den Schriften auch mit verschiedenen Zeichnungen dekoriert werde.

Im XIV. Jahrhundert z. B. geschahen Versuche mit den Initialen, bei denen die dekorative Wirkung der Buchstaben in der Weise gedämpft wurde, dass den Letzteren mehr und mehr Illustrationen angefügt wurden.

Der allmähliche Fortschritt in der Vervielfältigungs-Industrie (Litographie, Lichtdruck, Offsetdruck etc.) gaben die Möglichkeiten an die Hand, dass wir uns der unumgänglichen Notwendigkeit in der Ausbildung der Kunst in der Geschäftsgraphik widmen konnten.

Artikelschreiber fährt fort eingehend zu erklären, was wir unter Kunst verstehen und welches die Ziele derselben sind und langt hiebei bei der bildenden Kunst an, um uns sodann in den richtigen Begriff der Geschäftsgraphik und deren Abar ten einzuführen. Kunst und Künstler werden hiebei zu einander näher gebracht, um schliesslich zu beweisen, dass die Geschäftsgraphik eigentlich eine Kunstindustrie ist.

Er will am Ende im Interesse unserer Branche jeden graphischen Zeichner 1—2 Jahre in der Druckerei fachlich ausbilden, damit er zu beurteilen verstehe, für welche technische Methode welche Art Zeichnung anzuwenden ist, denn nur so ist ein richtiges Zusammenwirken mit der Technik gut denkbar.

Die Geschäftsgraphik kann so zu einer speziellen Kunst werden, ein richtiges Bedürfnis neben der Mahlkunst und der Architektur für die moderne Reklame, deren Name sodann Gebrauchsgraphik sein soll.

EINIGES ÜBER FARBEN

Ernst Walter, leitender Direktor der hiesigen Berger & Wirth'schen Farbenfabrik, bringt einen bis in die Details wohl-durchdachten, wie immer: äusserst belehrenden Aufsatz, in dem er sich bestrebt uns beizubringen, wie wir bei Bestellung unserer Druckfarben aller Art vorzugehen haben, wenn wir unsere eigene Ambition, nur Edles zu schaffen und in der Hauptsache den Anforderungen der Auftraggeber unserer Offizien im wahren Sinne des Wortes befriedigen wollen.

Von Pick auf gelernter Buchdrucker, bot sich ihm Gelegenheit im Ausland die Farbenfabrikation gründlich zu erlernen, um sodann seine heutige Position wohlverdient adaptieren zu können.

Wir unterlassen es, all das Gemeinnützige und die nutzbringenden Neuerungen ins Treffen zu führen, die der Verfasser während einigen Dezennien Hand in Hand mit den Vervielfältigungskünsten in seinem Hause einführte.

Leider müssen wir auch davon Abstand nehmen — zufolge Raummangels —, die erstklassigen Erläuterungen und all die mit unserer Branche im Zusammenhang stehenden Farbenfabrikations-Details in deutscher Sprache wiederzugeben und ist es unsere Sache, die vielen lehrreichen Winke einem gründlichen Studium zu unterziehen und unseren praktischen Diensten einzureihen.

NIEMALS VERZWEIFELN!

Diese Überschrift gibt Kollege M. Einhorn aufrichtigerweise seinem selbstgeisselnden Apropos unter den, volle Kraft und Willen strotzenden Artikeln der übrigen Kollegen.

Reumütig gesteht er, wie er mit Leib und Seele Front machte gegen die Herausgabe eines Jahrbuches in vorliegendem Volumen und in dieser vornehmen Ausstattung. Unleugbar ist es, dass seine Angst vor einem Fiasko unter den heutigen desolaten Verhältnissen nicht ganz unbegründet war. Dieses Bedenken bannte so manchen unserer sonst optimistisch denkenden Kollegen, doch siegte das energische Wollen der ungarischen Schriftleitung und die tatkräftige Unterstützung der Mitarbeiterschaft.

Allmählig schwand das Bangen aller Oppositionellen, zumal sie das Einlangen des reichlichen geistigen Materials vor Augen bekamen, so dass sie selbst noch rechtzeitig ebenfalls eingriffen, um dem Vorhaben zum vollkommenen Sieg zu verhelfen.

Kollege E i n h o r n schliesst sein *mea culpa* mit einem bon mot gewürzt und gibt schliesslich der bestimmten Hoffnung Raum, dass wir mit vereinten Kräften mithelfen werden — und dies streben wir unter allen Umständen an — den heutigen Missverhältnissen auch weiter die Stirne zu bieten, um so bald als möglich unsere „schwarze Kunst“ aus dem herrschenden Ungetüm auf die Beine zu bringen.

Wollen wir alle nunmehr obigen Titel: „Niemals verzweifeln!“ uns für die Zukunft ernsthaft zu Gemüte ziehen!

**Kartárs! Ha eddig még nem tudtad,
úgy vedd most tudomásul, hogy a
legjobbán Gödinger, Budapest, VIII,
Táncsics-u. 7,- önt nyomóhengerek**

SZAKOSZTÁLYUNK HALOTTAI

Fájdalmas sercegéssel szántja a papírost a minden gondolatot tolmácsoló kis acélszerszám: a toli, hogy őszinte fájdalomunk megnyilvánulásával, tisztelettel adózunk azoknak a kiváló kartársaknak, akik az elmúlt évben örökre eltávoztak körünkől. Ezeknek a kartársaknak egyike sem élt a közéleti harcok áramlatában; szerényen folytatták szakmai tevékenységüket; nem hagytak maguk után mást, mint egy becsületesen keresztülélt munkáséletnek ragyogóan szép és tiszta emlékét.

KOLLMANN JÓZSEF, a Pax-nyomda rt. igazgatója fiatalon, 42 éves korban hunyt el. Önerejéből érte el azt a pozíciót, melyet mindenki által szeretve és tisztelve töltött be haláláig.

SCHULTZ JÁNOS a hosszú munkának gyümölcset élvezte halála előtt. Mint a Hornyánszky-nyomda rt. főgépkestere úgy szakmai tudásával, mint kiváló emberi tulajdonságaival érdemelte ki azt a megkülönböztetett tiszteletet, amelyet munkatársai neki életében mindenkor kifejezésre is jutattak.

FARKAS JÓZSEF az Apostol-nyomda művezetője volt. Hosszú betegség után távozott el családjától, szaktársaitól. Lelkes és becsületes közkatónája volt szakosztályunknak.

* * *

Emléküket kegyelettel őrizzük meg az utókor számára is.

HIVATALOS RÉSZ

ELNÖKSÉG:

Einhorn Mór, Müller Sándor, Riczkó Sándor.

TITKÁR: Stärk Adolf

GAZDA: Schneider Jenő

VÁLASZTMÁNYI TAGOK:

Billmann Károly, Deutsch Dávid, Grosz József, Heller Mór, Karácsonyi Imre, Kovács József, Mannswirth Lipót, Schopp János, Miháلكovics Károly, Schwarz Mór, Schwarz Ignác.

RENDES TAGOK:

Augenfeld Miksa, Csillaghegy, Lehel-u. 3.
Bach Frigyes, V., Visegrádi-u. 39.
Bach Gyula, V., Csángó-u. 14.
Barakovits István, IX., Miháلكovits-u. 3.
Baron Ferenc, VII., Nefelejts-u. 19.
Bauer Henrik, VIII., Conti-u. 4.
Bátor János, VIII., Práter-u. 65.
Billmann Károly, VII., Péterffi Sándor-u. 36.
Bodonyi István, Kispeszt, Corvin-körút 4.
Bodor Sándor, VII., Bethlen-u. 33.
Braun Vilmos, VIII., Szentkirályi-u. 2.
Bréga Károly, VI., Eötvös-u. 48.
Bücher János, VI., Szabolcs-u. 7.
Cisarovszky Antal, V., Csáky-u. 49.
Deutsch Dávid, VIII., Conti-u. 4.
Dombos Ferenc, VIII., Víg-u. 18.
Drexler Sándor, VI., Lehel-u. 32.
Dukai Károly, VII., Izabella-u. 3 a.
Dvorszky Kálmán, Kispeszt, Baross-u. 58 a.
Einhorn Mór, V., Váci-út 18.
Elbert Arnold, V., Csáky-u. 12.
Elbert Nándor, VI., Hajós-u. 15.
Fekete Kálmán, Szász Károly-u. 5.
Fischer Gyula, VII., Kazinczy-u. 12.
Flórián András, IX., Tüzoltó-u. 3.
Frei Dávid, VII., Hársfa-u. 24
Fürth Mór, Rákospalota, Klára-u. 24.
Gaál Jenő, IX., Ferenc-körút 42.
Gang Károly, I., Kruspér-u. 5—7.
Gábor Rezső, VI., Aréna-út 80.
Gábrriel Károly, X., Maglódi-út 10.

Geiger Károly, I., Fehérsas-u. 7.
 Gerő Emil, V., Visegrádi-u. 91.
 Gittinger Rezső, I., Logodi-u. 28.
 Greiszler Imre, VIII., Szerdahelyi-u. 1.
 Grossmann Ödön, VII., Miksa-u. 13.
 Grosz József, VII., Murányi-u. 51.
 Gönczi József, V., Dráva-u. 12.
 Gunesch György, Rákosszentmihály, Béla-u. 52.
 Györkös Ödön, VIII., Kisfaludy-u. 25.
 Győry Aladár, IX., Ráday-u. 56.
 Hajnal Mihály, VIII., Rákóci-út 63.
 Hammer Vilmos, VI., Dessewffy-u. 32.
 Hegedűs Arthur, VII., Rombach-u. 5.
 Hegedűs Vilmos, II., Zsigmond-u. 1.
 Heiszler Ferenc, VIII., Baross-u. 38.
 Heller Mór, VII., Dohány-u. 90.
 Hirschkovitz Jónás, VI., Tar-u. 10.
 Hill József, Rákosszentmihály, Néptelep.
 Hofbauer Károly, II., Toldy Ferenc-u. 66.
 Ifj. Hofmann Antal, V., Mária Valéria-u. 12.
 Hoffmann Antal, I., Ostrom-u. 8.
 Hollósy János, VII., Josika-u. 20.
 Horváth Béla, III., Pacsirtamező-u. 38.
 Horváth János, VII., Damjanich-u. 45.
 Jahn Ödön, III., Kiscelli-u. 14.
 Jakobsen Károly, Csörsz-u. 9.
 Janovics Ferenc, Miskolc, Magyar Jövő-nyomda.
 Jánosi Péter, V., Vilmos császár-út 78.
 Jecsny Imre, III., Lajos-u. 171.
 Jecsny Károly, VI., Hungária-körút 54.
 Jog Andor, Pestújhely.
 Jog Ferenc, V., Újpesti rakpart 5.
 Kallina Herbert, VIII., Tavaszmező-u. 16.
 Kallina Zdenko, VII., Mátyás-tér 16.
 Kapuváry István, I., Lenkei-u. 1.
 Karácsonyi Imre, VII., Miksa-utca 5.
 Kardos Árpád, VII., Mária-u. 42.
 Kelndorfer Ödön, II., Szegényház-u. 44.
 Keresztes Ödön, II., Lövőház-u. 16.
 Kerék Lajos, II., Csalogány-u. 37.
 Kertész Hermann, V., Sólyom-u. 18.
 Kertész Lajos, VI., Vörösmarty-u. 59.
 Kiss Ferenc, VI., Aréna-út 72.
 Klein Ernő, Pestszentlőrinc, Bókay Á.-u. 214.

Kléh Mihály, Erzsébet-körút 1.
 Klitsch István, VIII., Déry-u. 8.
 Klug Béla, IX., Lónyay-u. 27.
 Kovács Ignác, VIII., Aggteleki-u. 11.
 König János, IX., Remete-u. 23.
 Kranner Lipót, VIII., Népszínház-u. 35.
 Kranz János, III., Szépvölgy-u. 39/b.
 Kron Márk, VI., Eötvös-u. 25/a.
 Kun Kornél, VIII., Kalvária-tér 19.
 Kun Mihály, VI., Csángó-u. 3/a.
 Kudlacsek Ferenc, III., Selmeci-u. 19.
 Künstler Jenő, IX., Üllői-út 113.
 Lackenbach Arthur, Rákosszentmihály, Rákos-út 19.
 Laiszky Jenő, I., Horthy Miklós-út 15.
 Laufer Kálmán, VI., Aradi-u. 8.
 Lauterbach Ágoston, I., Táltos-u. 11.
 Ligeti Béla, II., Téglá-u. 7.
 Ligeti Jenő, VIII., Szövetség-u. 11.
 Linzer Mór, VI., Rózsa-u. 95.
 Lipl József, Pesterzsébet, Pöltenberg-u. 106.
 Littner Mór, VI., Lövölde-tér 3.
 Lombár László, Kispest, Pannonia-út 6.
 Löwy Salamon, V., Wahrmann-u. 6—8.
 Magyar István, VI., Aradi-u. 14.
 Manswirth Lipót, V., Mérleg-u. 12.
 Marmorstein Izidor, VII., Rottenbiller-u. 37.
 Márkus Dezső, VI., Podmaniczky-u. 75.
 Mészáros Jenő, VII., Erzsébet-körút 52.
 Mihákovits Károly, VII., Murányi-u. 22.
 Moldován Zsigmond, VI., Madarász-telep 2.
 Molkenthin Gusztáv, II., Hunyadi János-u. 12.
 Mojsza János, VII., Rákospatak-u. 70.
 Müller Sándor, VI., Paulay Ede-u. 65.
 Münnich Rezső, VIII., Gólya-u. 1.
 Nagy István, Pesterzsébet, Klapka-u. 79.
 Nagy Ödön, VIII., Futó-u. 44.
 Nedeczky László, VIII., Röck Szilárd-u. 4.
 Neményi Vince, II., Csalogány-u. 37.
 Novák László, Újpesti rakpart, városi ház VIII. 2.
 Nyúl Dezső, IV., Irányi-u. 3.
 Öffenberger Miksa, VIII., József-körút 53.
 Oszter Lajos, I., Aranykakas-u. 26.
 Pavlovsky J. Alajos, Kispest, Teleky-u. 44.
 Pecsusz Károly, VI., Szív-u. 38.

Pfeiffer Miksa, VI., Nagymező-u. 23.
Pinterits Sándor, VIII., József-körút 8.
Pingitzer József, Népliget, I. parcella.
Poduska Lajos, IV., Kaas Ivor-u. 9.
Polgár Jakab, VI., Vörösmarty-u. 69.
Preis Raimund, VIII., Aggteleki-u. 4.
Prünner Arnold, VIII., Óriás-u. 46.
Puzsér Lajos, Kistarcsa (Újfalú).
Reich Bernát, VI., Eötvös-u. 10.
Retter Illés, Rákospalota, Kinizsy-u. 155.
Révész Zsigmond, VII., Rákóci-út 54.
Riczkó Sándor, VII., Elemér-u. 35.
Riesz József, II., Batthyány-u. 31.
Rohonczy János, II., Horváth-u. 22.
Rothmann Ferenc, V., Csáky-u. 14.
Sándor Zsigmond, IX., Ráday-u. 26.
Sefcsik Mihály, II., Szász Károly-u. 5.
Spira Márkusz, V., Csanády-u. 5.
Spitz Adolf, VI., Vörösmarty-u. 59.
Spitzer Márk, VII., Damjanich-u. 34.
Stalla Márton, VIII., József-u. 54.
Stärk Adolf, VI., Izabella-u. 92.
Stein Izidor, IX., Üllői-út 101.
Schatz Rezső, VII., Kertész-u. 50.
Schenk Ábrahám, VI., Király-u. 52.
Schinkovits Arthur, VIII., József-körút 5.
Schlesinger Lipót, VI., Csengeri-u. 86.
Schmiedt Dániel, VIII., Tömő-u. 62.
Schneider Jenő, VI., Benczur-u. 7.
Schopp János, I., Bors-u. 20.
Schön Nándor, Pestszentlőrinc, Nefelejts-u. 3.
Schwartz Géza, VI., Aradi-u. 8.
Schwartz Ignác, VII., Péterffy Sándor-u. 5.
Schwarz László, V., Korall-u. 10.
Schwarz Mór, VII., Klauzál-tér 3.
Schwetz Willibáld, VII., István-út 12.
Szabó Dezső, VII., Rákóci-út 54.
Szabó Jenő, VI., Bajnok-u. 32.
Szabó Kálmán, V., Csáky-u. 27.
Szauer Adolf, VI., Bajnok-u. 5.
Szántó Béla, V., Honvéd-u. 10.
Szántó József, VII., Ilka-u. 8.
Székely Antal, IX., Liliom-u. 54.
Szikra Károly, VIII., József-körút 60.

Taubner Ferenc, VI., Nagymező-u. 32.
 Tausz Sándor, VII., Damjanich-u. 32.
 Thallwieser Antal, VI., Bulcsú-u. 23/b.
 Toplánszky Béla, IX., Ráday-u. 18.
 Tóth Lajos, X., Nyitra-u. 7.
 Török János, Rákosliget, IX. utca 20.
 Uitz Kornél, VII., Erzsébet-körút 7.
 Urbányi István, VIII., Főherceg Sándor-tér 4.
 Vendégh Árpád, I., Virág Benedek-u. 3.
 Venkovits Károly, VI., Felsőerdősor-u. 9.
 Verleger Károly, VII., Dohány-u. 12.
 Vértes Jenő, VI., Eötvös-u. 36.
 Wagner Sylvester, V., Garam-u. 28.
 Walter Ernő, IX., Márton-u. 19.
 Wandra Lajos, Rákosliget XIII. utca 9.
 Weinfeld Simon, VII., Király-u. 93.
 Weisz Ernő, V., Csáky-u. 32.
 Wentzel Lajos, Szörényi-út 5.
 Wild Miksa, VII., Erzsébet-körút 23.
 Wilhelm Lipót, VIII., Conti-u. 4.
 Wohlstein Mór, VII., Dob-u. 106.
 Wottitz Miksa, IV., Károly-körút 22.
 Wózner Ignác, VII., Rákóci-út 54.

K Ü L F Ö L D I E G Y E S Ű L E T E K C Í M E I:

AUSZTRIA:

Österreichischen Faktoren-Verband, Wien Kasernengasse 9.

CSEHSZLOVÁKIA:

Verein der Buchdruckerei-Faktoren, Prag, Lützowowa 14.

FINNORSZÁG:

Faktorsförbundet i Finland, Helsinki, Annankatu 32.

FRANCIAORSZÁG:

Société amicale de Protes et correcteurs de France, à Taleme (Gironde) près Bordeaux.

HOLLANDIA:

Nederlandsche Vereeniging van Chefs in het grafisch Bedrijf, Amsterdam, Willem Beukelsstraat 4.

NÉMETORSZÁG:

Deutsche Faktoren-Bund, Berlin, Sw48, Wilhelmstrasse 32.

NORVÉGIA:

Norsk Faktorforbund, Oslo, Ö. Slotsgate 18—20.

SVÉDORSZÁG:

Sveriges Grafiska Faktorsförbund, Stockholm, St. Erikskatan 24.

SVÁJC:

Schweizerischen Faktoren-Verband, Zürich, Hedwigstrasse 24.

A NEMZETKÖZI ÜGYEK VEZETŐJE:

Max Schröter, Berlin-Johannisthal, Vereinstrasse 1.

Ennek az Évkönyvnek
a technikai munkáit

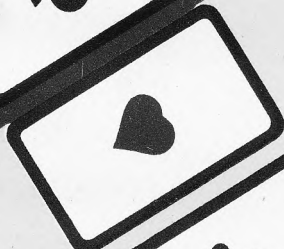

MÜLLER SÁNDOR
irányítása mellett
Szolesányi Béla, Pajor
László, Mazuch József,
Bash Lázár, Szabó Géza
betűszedők, azonkívül
Keller Géza és Benzur
Pál gépmesterek
végezték

•

A könyvkötést az Eterna ipari és kereskedelmi rt. (IX, Lónyay-u. 18) készítette
Az előzőképapírt H. H. Ullstein lipcsei cég (képviseli Schwarcz Ármin) szállította

**4 ASS
IN DEN FARBEN**

**DER
FARBENFABRIKENBAER
OTTO RADEBEUL-DRESDEN**

GEDRUCKT MIT
INTENSO-OFFSET-FARBEN

INTENSOBLAU - INTENSOROT - INTENSOGELB - INTENSOGRÜN - INTENSOSCHWARZ
40419 40418 40417 40420 1017

BUDAPESTI FIOK ÉS RAKTÁR
VII. MIKSA-UTCA 13. TELEFON: JOZSEF 433-95

